

T. C.

Temsilciler Meclisi

TUTANAK DERGİSİ

Yirmi beşinci Birleşim

9 . 3 . 1961 Perşembe

İçindekiler

	Sayfa		Sayfa
1. — Geçen tutanak özeti	544	5. — Görüşülen işler	545
2. — Gelen kâğıtlar	544	1. — Seçimlerin Temel Hükümleri ve	
3. — Yoklama	545	Seçmen Kütükleri hakkında kanun tasarısı	
4. — Başkanlığın Genel Kurula su-		ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu	
nuşları	545	(5/6)	545:563,564:585
1. — Temsilciler Meclisi Üyesi Tüzel		3. — Konya şehrinin uğradığı büyük	
Cafer'in vefat ettiğine dair Devlet Başkan-		yangın felâketi dolayısıyla Meclisin derin	
lığı tezkeresi (3/44)	545	teessürlerinin bildirilmesi için bir geçmiş	
2. — Pamukcu Mahir'e izin verilmesi		olsun telgrafının çekilmesine dair Koprülü	
hakkında Temsilciler Meclisi Başkanlığı		Orhan, Akdağ Burhan, Çini Rifat, Elmas	
tezkeresi (3/45)	545	İmadettin ve Köksal Feyyaz'ın tavrı	564

1. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

Birinci oturum

Çiftçi mallarının korunması hakkındaki 4081 sayılı Kanuna üç geçici madde eklenmesine dair kanun tasarısı kabul olundu.

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun tasarısının tümü üzerinde görüşüldü.

Birleşime ara verildi.

İkinci oturum

Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütük-

leri hakkındaki kanun tasarısının tümü üzerindeki görüşmelere devam olundu.

9 Mart 1961 Perşembe günü saat 10 da toplanılmak üzere Birleşime son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Senil İbrahim

Kâtip
Kitapçı Şahap

Kâtip
Ekşi Oktay

Sorular

Yazılı sorular

Temsilciler Meclisi Üyesi Boransü Etem'in, emekli maaşlarının teadülü hakkında alınmış bir karar ve bu mevzuda bir hazırlık mevcud olup ol-

madığına dair yazılı soru önergesi Maliye Bakanlığına gönderilmiştir. (7/12)

2. — GELEN KAĞITLAR

Rapor

1. — Millî Korunma suçlarının affına, Millî Korunma teşkilât, sermaye ve fon hesaplarının tasfiyesine ve bâzı hükümler ihdasına dair 10 . 9 . 1960 tarihli ve 79 sayılı Kanuna ek ka-

nun tasarısı ve Ticaret Komisyonu ve Maliye Komisyonu ile Kurucu Meclis Bütçe Komisyonuna seçilen Temsilci üyelerden mürekkep Karma Komisyon raporları (1/71) (Gündeme)



BİRİNCİ OTURUM

Açılma saati : 10,10

BAŞKAN — Akadlı Lütfi

KATIPLER : Coşkun Alev, Ekşi Oktay

3. — YOKLAMA

BAŞKAN — Yoklama yapıyoruz.
(Yoklama yapıldı.)

BAŞKAN — Çoğunluğumuz var. Oturumu açıyorum.

4. — BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

1. — *Temsilciler Meclisi Üyesi Tüzel Cafer'in vefat ettiğine dair Devlet Başkanlığı tezkeresi (3/44)*

BAŞKAN — Tezkereyi okutuyorum :

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

Temsilciler Meclisi üyesi Sayın Cafer Tüzel'in vefatı haberini büyük bir teessürle öğrendim. Taziyetlerimi arz ederim.

Devlet Başkanı ve Başbakan
Org.
C. Gürsel

BAŞKAN — Gündeme geçiyoruz.

2. — *Pamukcu Mahir'e izin verilmesi hakkında Temsilciler Meclisi Başkanlığı tezkeresi (3/45)*

BAŞKAN — Tezkereyi okuyoruz.

Genel Kurula

Pamukcu Mahir'in mazeretine binaen 24 Mart 1961 tarihinden itibaren on gün izinli sayılması Başkanlık Divanının 7 Mart 1961 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyet yüce tasviplerine arz olunur.

Temsilciler Meclisi Başkanı
K. Orbay

BAŞKAN — Arkadaşımıza izin verilmesini oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gündemin diğer maddesine geçiyoruz.

5. — GÖRÜŞÜLEN İŞLER

1. — *Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında kanun tasarısı ve Seçim Kanunu Komisyonu raporu (5/6)*

BAŞKAN — Soysal Emin.

SOYSAL EMİN — Muhterem arkadaşlar, Seçim Kanununu işlerken bundan evvel 1950 Seçim Kanunu müzakereleri hatırıma geldi. Sizlere o hatıradan bahsedeceğim. 1950 Seçim Kanunu müzakere edilirken o zaman iki kişi; birisi komisyondan, birisi de kürsüden itirazda bulunmuştu. Komisyonunda itirazda bulunan Atif Tüzün; bu kanun, bu memleket için gayrikabili tatbiktir diye bir şerh yazarak izah etmişti. Bendeniz de kürsüden bu münasebetle bu kanun bu memlekete çok sıkıntı getirecektir, çünkü birçok açık kapıla-

rı vardır demiştim. O zaman bir siyasi şimdi başka bir makamda bulunan bir zat, bize itimadınız yok mu diye yerinde bir sual sormuştu, cevabını da vermiştim. Şimdi benim 11 sene evvel arz ettiğim bu husus bu kanunun müzakeresi dolayısıyla hatırıma geldi. Acaba bu kanun, 29 Türk askerini bir dereye öldüren, takibi için bir piyade alayı, ve 2 dağ taburu memur edilen; sonra da Af Kanunundan istifade etmek suretiyle sınıf çoğunluğu elde etmek için bu kanunun dayanılarak yapılan 1950 Seçim Kanununun deliklerinden geçerek, vazın kanun olarak Büyük Millet Meclisine gelen eşkiya nev'inden insanların tekrar Büyük Millet Meclisine girmelerine mâni olacak mıdır, olmayacak mıdır diye beni düşün-

dürmektedir. Bu cidden mühim bir meseledir, bunun üzerinde durmak lâzım.

İstiklâl Harbi başladığı sıralarda kendisi asker olduğu halde cepheye çağrılmasına rağmen cepheye gitmeyip İngilizlerle yahut şunlarla bunlarla teşriki mesai etmiş hiyaneti vataniye ile mâlûl bir şahsın 1946 da tutanağı reddedilmiş iken, mebusluktan çıkarılmış iken 1950 de bu Seçim Kanununun sizin şu esas aldığımız Seçim Kanununun deliklerinden geçerek 1950 de bu adam gene mebus olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine girmişti. Bu yaptığımız kanun bunlara mâni olacak mı, olmayacak mı? Evvelâ bunu öğrenmemiz lâzım. 5 tane köyün muhtarını çağırıp onları tazyik ve tehdit ederek bir milyon lira kredi alıp bir kuruluşunu bile köylülere vermeden kesesine atan yollar kesip evler yıkan ondan sonra da tertemiz bir vatandaşmış gibi Büyük Millet Meclisine vaznı kanun olarak giren adama bu kanun mâni olabilecek midir? (Bravo, sesleri)

Bunun bana mesnedini verin. Beni inandırın. Bu Büyük Millet Meclisine gelecek insanların durumu bir memleket görüşü, bir dünya görüşü ve bir de memleketin içinde, içtimâî bünyenin içinde geçmiş ve gelecekler için bir yara olacaktır. Böyle gelecek adamlar hakkında bana teminat verin yoksa içim yaralı. 1950 Seçim Kanununun tatbikatı iyi oldu. O zaman iktidar da hüsnüniyet gösterdi. Seçim Kanunu 1950 de kabul edildi. Fakat o kanunun bu memlekete 10 seneden beri getirdiği zarar bu arz edeceğim sebeplerden dolayıdır. Şimdi size bir şey arz edeceğim; sene 1950, bir yerde seçim oldu, ben-deniz de oradayım. Sandığın başında 50 kadar çarşafı ve peçeli, elleri önünde bir adamla bekliyorlar. Adam elini kavuşturmuş o şekilde sandık başına gidiyor. Orada sıra ile kütükten isimler okunuyor. Ali kızı Fatma... Peçeli ve çarşafı zarfı alıyor, sandığa atıyor. Kim bu Fatma? Sabahki gelen Fatma mı? Öğleden sonra gelen Fatma mı? Gelen Fatma'nın yüzü gözü görünmüyor, kaçınıcı defa gelmiş o da belli değil. Bu durumu önliyecek teminatlar bu kanunda yer almış mıdır? (Var var, sesleri) izah eder-seniz münakaşasını yaparız.

Maraş vilâyetinde bir mıntaka vardır. - Kızıloğlu burada ise kendileri gayet iyi hatırlarlar - Maraş vilâyetinde bulunan bu mıntakaya 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde muhalif parti adayları nüfuz edemediler.

Şimdi bir şeye daha temas edeyim, bütün bunların üstünde bir noktai nazar var. Niçin 18 yaştan aşağılarına rey verdirmiyorsunuz? 15 yaşında, 14 yaşında, 10 yaşındaki çocuklara niye rey verdirmiyorsunuz? (Beşit değil, sesleri) Şimdi okumak yazmak bilmiyen rey vermektedir de neden bunların rey vermesinden endişe ediyorsunuz. Bunu nasıl izah edeceksiniz? Çünkü okuma yazma bilmiyenlerin reyleri oy simsarlarının eline düşmektedir, demokrasi simsarlarının eline düşmektedir. Geliyor bir adam C. H. P. ye benim şu kadar elimde rey var size verdiririm ama malûm birkaç yüz lira lâzım der. Sonra gider D. P. ye aynı şeyi yapar. İşte okuma - yazma bilmiyenlerin reyleri şu veya bu istikamette simsarların elinden kurtarma mevzuu bu kanun içerisinde yer almalıdır. Sonra nedir o? D'hont sistemi don olmasın da şalvar sistemi olsun, sistem ne olursa olsun listede yazılı insanların adını bilmiyen vatandaş, Ahmet, Hasan Hüseyin... Bunları okuyup, karşalarına kim olduğunu işaret edecek, bunları bilmez ve okumazsa bu vaziyet nasıl halledilecektir? Bunun neticesi bu memleket 10 yıllık bir felâket geçirmiştir, cehalete prim vermek olur. Al cahili profesör veyahut avukat yap, bu demokrasi mi demektir? İşlerin tanziminde Demokraside seviyeler daima nazarı dikkate alınır. Demokrasi insanların bilgilerini, kabiliyetlerini ve istidatlarını tanzim eder. Makam ve mevkileri devletin işlerine ve istidatlara göre ayarlanır. Bu devlet mekanizmasında konulması icabeden sistemlerden birisidir. Bunu iyi görürsek işimiz iyi yürür. Meselenin bu tarafı mühimdir. Okuma yazma bilmiyen vatandaşların rey vermesi işi, eğer rey, vereceklerse bunu müspet bir şekle bağlamak, güzel bir usule bağlamak lâzımdır. Komisyonun bunun üzerinde bir yol; bir tarz düşünmesi lâzımdır. Meselâ, oy verecek vatandaşlara, al bacım bu oyu Hasan'a, Hüseyin'e filâna at, ama Hüseyin listede yokmuş, o ayrı mesele. Kadıncağız ahyor oyu koynuna koyuyor. Şimdi seçim sandıklarından oy puslası yerine reçete çıktığına çok defa şahit olduk. Pusla yerine yanlışlıkla reçeteyi atıyor. Bu mühim bir meseledir.

Arkadaşlar, mademki Kurucu Meclis olarak toplandık, eğer hakikaten seçim sistemi üzerinde duracaksak, bu sistemin püf noktaları üzerinde durmamız lâzımdır. Okuma yazma bilmi-

yenler rey vereceklerse, buna da bir hal şekli bulmak lâzımdır.

ALİŞİROĞLU OSMAN — Olmaz öyle şey. SOYSAL EMİN (Devamla) — Siz olmaz diyorsunuz, ben olur diyorum. Çıkarınız buraya neden olmadığı hakkında konuşursunuz.

Arkadaşlar bu mesele de çok mühimdir, bu mevzuda çeşitli simsarlar, demokrasi simsarları türemiştir. Ve bu simsarlar içtimai bünyemizi yaralamıştır bu memlekette. Bir baştan bir başa memleketin her tarafında görülen manzara bu. Ben böyle düşünüyorum, ama komisyon ne düşünüyor bunu açıklamalıdır.

Şimdi bir de seçim sistemleri konusu üzerinde birtakım yeni kelimeler D'hont sistemi Briant sistemi diye bir şeyler çıkarıldı. İki yeni kelime lisanımıza sokuldu. Rica ederim artık bunlardan vaz geçelim. Bir Türk sistemi düşünün de onun üzerinde konuşalım. (O kanun ayrı gelecek yeri burası değil sesleri) Anladık gelecek fakat o kanun gelmeden evvel burada onunla ilgili kabul ettirilmek istenen maddeler var. (Yok öyle şey sesleri)

Yine söyleyecek bir başka şey var. Mesele dar bölge. Bu bölgeyi nazarı itibare alınamız lâzımdır. D'hon sistemi dediğimiz nispi temsil sistemini; Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük şehirlerde denesek, ondan sonra diğer bölgelere teşmil etsek iyi olmaz mı? Birisi Fransa'dan bir şey getiriyor, diğeri Amerika'dan bir şey getiriyor, öteki Almanya'dan bir şey getiriyor, böyle şey olmaz. Onun için nispi temsil usulünü tatbik edeceksek filân beyanname neşretmiş veya etmemiş, benim partim beyanname neşretmiş, bunlar ayrı meseleler ve ayrı kanuna tâbi şartlardır. Burası Temsilciler Meclisi, Kurucu Meclistir, burada parti olarak düşünemeyiz. Falan falan parti bu sistem aleyhinde veya falan falan şeylerden bahseder, böyle şey olmaz. Burası Temsilciler Meclisi, Kurucu Meclis. Burada her şey parti mülâhazalarından ayrı olarak konuşulur. Şimdi sizlere diyeceğim çok ama ne yapayım ki, çoğunuz arkadaşsınız. Şimdi kısaca şu noktaya işaret etmek istiyorum. Bence nispi temsil usulünü topyekûn memlekete teşmil etmek demek, memleketi yeni baştan tecrübe tahtası yapmak demektir. Yine bu suretle vatandaşları birbirine düşürmüş olacağız demektir.

1950 Seçim Kanununda da bunları söyledim. Feyzioğlu rahmetli babanla da kürsüde karşılaşmıştık, ben yine o zaman bu hatalara işaret ederek neticelerini çekeceğiz demiştim. Nitekim çektik arkadaşlar. Hakikaten bugün memleketin başına gelen felâket Seçim Kanunundaki deliklerden gelmiştir. Sizler istediğiniz kadar ilim getirin, kitap getirin, on sekizinci asrın demode olmuş Fransız usulleriyle memleket işleri halledilmez.

BASKAN — Sayın Alp Kuran (Yok sesleri) Sayın Necip Bilge!..

BİLGE NECİP — Muhterem arkadaşlarım, tetkik ve tasvibinize sunulmuş olan Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki Kanun dolayısıyla yazmış olduğum muhalefet şerhine bâzı arkadaşlarım işaret etmiş oldukları için söz almış bulunuyorum. Bu muhalefet şerhine işaret edilmiş olması zihinlerde bâzı istifhamların doğmasına sebeb olduğundan ben bu istifham çengelini açmak üzere huzurunuzu işgal ediyorum. Benim muhalefet şerhim, tasarının tümüne taallük etmemektedir. Muhalefet şerhinin izahında da yazıldığı gibi tasarının komisyona iadesi ile de bir ilgisi yoktur. Şunu arz edeyim ki, benim muhalefet şerhim sadece maddelerle ilgilidir, birkaç noktaya munhasırdır. Tasarının tamamı ile ilgili değildir. Maddelere geçildiği zaman o maddeler üzerinde konuşulurken ben de şahsan noktaî nazarımı izah etmek fırsatını bulacağım. Onun için burada tekrar muhalefet şerhleri üzerinde durup vaktinizi almak istemiyorum. Arkadaşlardan bâzıları tasarıda bâzı aksaklıklar bulunduğuna, terim birliği bulunmadığına işaret buyurdular ki, bunu da tabii karşılamak lâzımdır. Her insan eserinde olduğu gibi bu tasarıda da, zamanın icaplarını göz önünde tutarak, bâzı aksaklıklar bulunacağını tabii saymak gerekir. Hata ve zühul insanlar içindir. Biz de insan olarak bâzı atlamalar yapmış olabiliriz. Burada Yüksek Heyetinizin yardımı ile bu aksaklıkları gidermeye çalışacağız. Terim, Türkçe tâbiriyle deyim mevzuunda bâzı uyuşmazlıklar olduğuna işaret edildi. Bu, son on senenin tutumu neticesinde meydana gelmiştir. 1945 yılında Türkçeye çevrilmiş olan Teşkilâtı Esasiye Kanunu Anayasa haline getirilmişti. 1945 senesinde Teşkilâtı Esasiye Kanununun Anayasa şekline çevrilmesi için imza koyan şahıslar 1950 yılından sonra Anayasanın Teşkilâtı Esasiye Kanunu şek-

line çevrilmesi için imza koymak suretiyle 180 derecelik bir çark yaparak geriye gitmişlerdir. Bunun neticesi olarak da diğer kanunlara ait bâzı kelimeler de birbirini tutmaması gibi bir durum meydana gelmiştir. Bu sebeple önümüze gelmiş bulunan tasarımı da deyim birliğini elde etmek mümkün olmamıştır. İşin esasına gelince, kabul etmek gerekir ki, bu tasarı 1950 Seçim Kanununa, seçim güvenliği bakımından, yeni bâzı hükümler eklemiş bulunmaktadır. Bunun ne dereceye kadar isabetli olduğu burada yüksek tetkikleriniz sırasında meydana çıkacaktır. Bu boşlukların doldurulması sırasında komisyon olarak fikir ve mütalâalarımızı da ayrıca arz edeceğiz. Yalnız burada bir noktayı belirtmek lüzumunu hissediyorum. Sırrı Atalay arkadaşımız oy verilmesinin mecburi olup olmaması hususunda komisyonea bir şey düşünülüp düşünülmediğini sordular.

DİCLELİ VEDAT — Zatiâliniz sözeü müsünüz?

BİLGE NECİP — Sözeü değilim. Komisyon üyesi olarak böyle bir soruya cevap vermek yetkim vardır. Komisyon sözeüsü bu mevzu üzerinde durdu ve neticede de sadece reddedilmiş olduğunu söylemekle yetindi. Bendeniz bu mevzu da biraz açıklamada bulunulmasını faydalı telâkki ediyorum...

DİCLELİ VEDAT — Sözeü olarak mı konuşuyorsunuz?

BİLGE NECİP (Devamla) — Hayır efendim, şahsım adına konuşuyorum. Ben komisyon üyesiyim. Oy mecburiyeti mevzuunda pekâlâ konuşabilirim. Komisyon tasarısına muhalif olarak konuşmuyorum. Oy mecburiyetinden bahsedeceğim. (Sözeü konuşsun sesleri) Oy mecburiyetinin müeyyidelerini bulmak zordur. Birçok memleketler de bu müeyyideleri bulmak hususunda müşkilâta uğramışlar ve bundan dolayı oy mecburiyetini kabul etmemişlerdir. Mâzereti olması yüzünden sandık başına gitmiyenlerin mâzeretini tabii olarak karşılamak lâzımdır. Bunları oy vermek mecburiyeti dışında tutmak lâzımdır. Kimlerin mâzereti olduğunu tesbit etmek de kolay bir mesele değildir. Faraza apandisit ameliyatından kalkmış bir kimse oraya, yani sandığa gitmemekte mâzurdur. Acaba gripten müteessir olan bir kimse sandık başına gitmemekte mâzur mudur, değil midir? Vazife

dolayısıyla muayyen bir yerde bulunmasına imkân olmayan bir kimse için ne düşünülecektir? Bütün bu meselelerin halli birçok memleketlerde mümkün olmadığı için oy verme mecburiyeti kabul edilmemiştir.

Arkadaşımız Sırrı Atalay bâzı işlerin görülmesinde bonservis kullanıldığını ifade ederek, seçimde de aynı şeyin kullanılmasını seçmenin oyunu kullanmadığının işaret edilmesini belirttiler. Kendilerinin bu sözleri bendenize şunu hatırlattı : Memleketimizde bir Adli Sicil Müessesesi vardır. Bu Adli Sicil Müessesesi 20 seneye yakın bir zamandan beri faaliyettedir. Fakat bu müessesenin kifayetli bir şekilde işlediğini kimse iddia edemez. Adli Sicil Müessesesindeki rakamlar birkaç 10 bini aşmamaktadır. Halbuki, adedleri milyonları aşan seçmenler bakımından böyle bir müessese koymak ve bunu takip etmek imkân olduğuna ben şahsan kaani değilim. İşte bütün bu sebepler göz önünde tutularak, oy mecburiyeti komisyonda da müzakeredildikten sonra oya konulmuş ve kabul edilmiştir. Bâzı Avrupa milletlerinde meselâ 1926 tarihli Çekoslovak Anayasasında para ve hapis cezası gibi bir müeyyide derpiş edilmiştir. Fakat netice asla tatmin edici olmamıştır. Çünkü bu para cezası ancak fakir halkı müteessir etmekte, fakat asla zenginlere tesir etmemektedir. Binaenaleyh para cezası adalet bakımından iyi bir netice vermez. Hapis veya seçim hakkından mahrumiyet müeyyidesi de iyi sonuç vermiştir denilemez. Nihayet mahkemeler tarafından tatbik edilecek bir müeyyide kabul edecek olursak, işi başından aşkın olan mahkemelerimize yeni bir yük daha vermiş olacağız ki, bu da doğru bir şey değildir. Bütün bunlar oy mecburiyetinden iyi netice alamıyacağımızı gösterir. Onun için oy verme mecburiyetinin konmasına taraftar değilim.

Emin Soysal arkadaşımız konuşurlarken bâzı kimselere seçim hakları tanınması mevzuunda tasarıda bir şey var mı, yok mu diye bir sual sordular. Sualin soruluş tarzından anlıyoruz ki, arkadaşımız kanun tasarısını tetkik etmişlerdir, bize bu intibai veriyor. Kanaatimce bu mesele bugünkü kanunun mevzuu değildir. İleride Milletvekilleri seçimi Kanunu, Cumhuriyet Meclisi seçimi Kanunu geldiği zaman bunlar üzerinde enine boyuna durmak imkânı hâsıl olacaktır. Şimdiden sadece şunu söyleyebi-

liriz ki, bir kimseden seçim hakkının, oy hakkının alınmasında, bir kimseyi bu haktan mahrum etmekte tatbik edilecek ölçü şahsi kanaatime göre, objektif bir ölçü olmak lâzımdır. Objektif esaslar ise kaza mercilerinin vereceği kararlar veya evvelce çıkarılmış af kanunları olabilir. Onun dışında muhtelif kimseler bakımından değişik olan, keyfi birtakım ölçülerle oy hakkından mahrum etmek kanunen de doğru olmaz. Tabii bunları yeri geldiği zaman görüşeceğiz. Okuma yazma bilmeyenlerin oy vermesi mevzuunda alınmış bazı tedbirler var mıdır, şeklindeki suale de aynı şekilde cevap verebilirim. Bu meesleleri maddeleri geldiğinde görürebiliriz. Yalnız hemen şunu ifade edeyim ki, bu sözler ifade edilirken, âdeta bu memlekette demokrasiye lüzum yokmuş gibi bir netice çıkarılacak şekilde okuma yazma bilmeyenlere, tedbir olarak, oy hakkı vermiyelim, gibi bir ifade tarzı kullandılar. Fakat memleketin % 70 i okuyup yazma bilmediğine göre okuyup yazanların oy vermesi bir nevi münevver oligarşisi olur. Buna hiç kimse razı olamaz. Kanun tasarisına dönerek diyeceğim ki, bütün aksaklıklarına rağmen, ve bazı aksaklıklar olabileceğini kabul ederek, maddelere geçilmesinin mümkün olacağı ve maddelerin müzakeresi sırasında raslanacak aksaklıkların giderilmesinin mümkün olacağı kanaatindeyim. Bu itibarla maddelere geçilmesini bendeniz de rica ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Karaoşmanoğlu Fevzi Lûtfi.

KARAOŞMANOĞLU FEVZİ LÛTFİ — Muhterem arkadaşlarım; söz almaya hiç niyetli değildim. Fakat Seçim Kanununun temel hükümlerini alâkadar eden önümüzdeki kanun dün sabaktan beri konuşmaya başladığı sırada arasına söz almak istedim, bir şey öğretiyormuşum gibi, ukalâlık ediyor, diyeceksiniz (Estağfurullah, sesleri) bir üzüntüye sebep olurum, diye çıkmadım. Fakat bir arkadaşın ısrarla, mütaaddit kereler tasarının komisyona iadesini izah etmeye çalışması üzerine, huzuru nuza çıkmaya mecbur kaldım, bundan dolayı eüretimi mâzur görün.

Muhterem arkadaşlar, tasarı vardır, komisyondan Heyeti Umumiye'ye geldiği zaman heyeti umumiyesi üzerinde konuşulurken komis-

yona iadesi mümkün olabilir. Meselâ; her hangi bir kanun başkanun değildir. Kira Kanunu gibi, Emeklilik Kanununun bazı maddelerini tadil eden kanun gibi. Fakat esas kanunlar Seçim Kanunu gibi, Anayasa gibi, Medenî Kanun gibi, Türk Ceza Kanunu gibi kanunların her zaman komisyonlardan mamur ve mükemmel olarak Heyeti Umumiye önüne çıkamaz, bunun noksan tarafları olabilir. Fakat bu hususlar Heyeti Umumiyede konuşulur, konuşmalar bittikten sonra maddelere geçilir ve kanunlar bu suretle daha mükemmel bir hale getirilir.

Bilfarz, büyük kanunlarda prensip meselelerinde aykırılıklar olursa, meselâ Medenî Kanunu getirdik. Komisyonda Medenî Kanun, artık yeni revîşe göre, yeni hayata göre, demokratik nizama göre kanun getirilirse gelen tasarıyı burada tetkik ederiz. Eğer büyük bir prensip kanunu değilse ve umumî prensiplere aykırılığı görülüyorsa onu komisyona geri veririz. Fakat bir ana kanun bir prensip kanunu durumunda olan Seçim Kanununun tetkikini burada yapacağız. Biz dürüst demokratik bir seçim yapmak istiyoruz. Açık tasnif, gizli oy usulüne uygun bir seçim sistemini kabul ettiğimize göre eğer bunun üzerinde bazı aksaklıklara tesadüf ediyorsak bunlar maddelerdeki aksaklıklardır. O halde heyeti umumiyesi üzerinde görüşmeleri bitirip maddelere geçince bu aksaklıkları orada maddelerin müzakeresinde düzeltebiliriz. Bu sözlerim tasarının komisyona iade edilemeyeceğinin fikri sebebidir. Parlâmento usullerine ait sebeptir. Bir de bunun hissî ve siyasi sebebi vardır. Türk Milletinin gözü, benden iyi biliyorsunuz, iki noktaya teveccüh etmiş vaziyettedir. Birisi Yassıada, Yüksek Adalet Divanında müzlim mazinin rezalelerinin hesabının bir an evvel neticelenmesini istiyor, milletin öteki gözü de buraya çevrilmiştir. 27 Mayıs'ta mazhar olduğumuz halâsın kanunlaşmasını, gerçekleşmesini Kurucu Meclisten istemektedir. Onun için Anayasa ve Seçim kanunlarını tehir ederseniz ne Kurucu Meclisi teşkil eden ulvî, ihtilâl çocuklarının askerlerin ve ne de evvelden beri mazideki ülkü birliği uğrunda teşriki mesai etmiş olan sizlerin ve bizlerin eserini yapmış telâkki edilmesine imkân yoktur. Onun için bu kanunu encümene iade etmek demek, susuzluktan dudakları çatlamış, hürriyete çoktan beri büyük

bir hasret çeken bir milleti inkisarı hayale uğratmak demek olur. Arkadaşlar, kanunun heyeti umumiyesi üzerindeki müzakereler bitmeli, bittikten sonra maddeler üstünde imarın nasıl yapılacağını hep birlikte hallederiz. Benim istirhamım bu. Sizlerden tekrar rica ediyorum, öğretmeden mütevellit bir cürette bulundumsa, affımı istirham ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Efendim, çünkü müzakerelerle beraber şimdiye kadar 15 arkadaşımız konuşmuştur. Daha söz almış 6 arkadaşımız var. Şimdi bir kifayeti müzakere takriri gelmiş bulunmaktadır. Bu takriri okutup reylerinize arz edeceğim.

BİLGİN AHMET — Takririn aleyhinde konuşacağım.

BAŞKAN — Takriri okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

Kanun tasarisının tümü üzerindeki konuşmalar kâfidir. Komisyon sözcüsü konuştuktan sonra yeterlik önergesinin oya arzını teklif ederim.

Güley Ferda

BİLGİN AHMET — Muhterem arkadaşlarım, memleketin temel kanunlarından biri olan böyle bir Seçim Kanunu hakkında söz almış üyelerin fikirlerini bu kürsüden beyan etmeden kifayete gitmek doğru olmayacaktır. Bu arkadaşların bemahal fikirleri anlaşılmalıdır. Ondan sonra kifayeti müzakere takririnin oya konulması yerinde olur. Takririn reddedişmesini arz ve teklif ederim.

BAŞKAN — Komisyonun konuşacağı bir şey var mı?

İNAN ŞEFİK — Yok.

BAŞKAN — O halde takriri oyunuza sunuyorum. Müzakerenin kifayetini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Müzakereye devam ediyoruz.

Atalay Sirri.

ATALAY SIRRI — Efendim, mâruzatım çok kısa olacaktır. Dün fikirlerimi arz ettim. Seçim Kanunu konuşulurken her şeyden önce bir hususu arz etmek isteyeceğim. Bu da dün den beri burada göremediğimiz Hükümet hakkındadır. Gerçi Kurucu Meclis Nizamnamesine göre Hükümet bulunmadan da bu mevzular konuşulabilir. Ama bu kadar mühim bir mevzuda Hükümetin noktani nazarını öğrenmek

elbette hakkımızdır. Bu bizden esirgenmiş bulunmaktadır. Şu ciheti de unutmuyalım ki, gelecek ve halen mevkiî tatbikte olan Anayasa ne kadar mükemmel olursa olsun seçim kanunları memleketimiz bünyesine uygun olmayacaktır. Anayasayı en kısa zamanda fakat derünlüğüne tatbik edip kabul etmezsek, yarın memleket ıstırabını çeker. Bu sebeple meseleleri öyle bir hale getirmek lâzımdır ki, her noktayı etraflıca tetkik etmek, ileri sürülen fikirleri nazarı itibara almak lâzımdır. Fakat bu mevzuda Hükümetin noktai nazarına sahip değiliz. Bu mesele burada konuşulurken, Hükümetin de burada bulunması zaruridir. Fakat maalesef kimseyi göremiyorum. Hiç olmazsa Başvekil Yardımcısının veya Adliye Vekilinin müzakereleri takibetmesi ve konuşulanlar hakkında Hükümet görüşlerini belirtmesi gerekirdi.

Muhterem arkadaşlarım, son bir endişemi izhar etmiştim, demiştim ki, temsil prensibi; ileride gelecek ama münakaşasını yaptığımız tasarıda temsil prensibini gösteren hükümler mevcut. Kanunun bir maddesi özel kanunlara göre, mevcut hükümlere göre birer seçim bölgesi olarak ayrılmıştır. Özel kanunda kayıt mevcut ama, 105 nci maddenin fıkralarında, yine 70 nci maddenin fıkralarında vardır.

Açıkça görüyoruz ki, temsil prensibinin bir kolu, bir kısmı olan dar ve tek seçim bölgesine imkân vermiyecek bir mekanizma ile karşı karşıyayız.

Tarih 1950, 7 Şubat. Seçim Kanununu görecek komisyon toplanmış. Bir teklif yapılıyor. «Bâzı vilâyetlerimiz çok geniştir. Vatandaşın reyî heba olabilir. Acaba dar seçim bölgesi sistemine gidemez miyiz?»

Seçim Kanunu Komisyonu başkanının kanaati şudur : «Dar seçim bölgesi sisteminin lehinde ve aleyhinde müzakerelere lüzum olmadan mekanizma tanzim edilmiştir Burada görüşülmesine imkân yoktur. Teklif sahibi önergesini geri alsın»

Temsil prensibini temin edecek il seçim kurulları mevcuttur. Ve Yüksek Heyetinizce kabul edilecek esaslara göre, artık vatandaş karma liste yapamıyacak, yaparsa muteber addedilmeyecek. (Öyle şey yok sesleri) Var var. 105 nci maddede var.

Bu şu demektir ki, dar seçim bölgesi sisteme gitmeye imkân olmayacaktır.

Sonra seçim günü. Seçim günü ne olacaktır? Ve dar seçim bölgesi sistemine gittiği zaman ne olacaktır, ilçe seçim kurulu mekanizması. Denecektir ki, mekanizma daha evvel bu şekilde işlemektedir. İmkân yoktur denecektir. O halde bütün bunları nazarı itibara almalıyız.

Yine sözcülerden biri: Ceza mevzuatının çok dağınık ve çeşitli hükümleri kapsadığını söylediğimi ifade ederek buna küçük bir espiricikle cevap verdiler. Dediler ki; bir taraftan Atalay veya diğer arkadaşlarımız seçimlere seçmen iştirakinin mecburiyetini istiyor. Bunun karşısında elbette müeyyide olacaktır. Bir taraftan ceza istiyor diğer taraftan da ceza mevzuatının uzunluğundan bahsediyorlar. Böyle divor, sözcü. Bu kadar ehemmiyetli bir meseleyi bu kadarık bir espiricikle geçiştirmeyi ben bir türlü anlayamadım. Evet hakikaten ceza mevzuatı pek uzun, ufak bir ceza kanunu gibi bir şey, elli maddeye yakın. Bunlar başka yerlerde üç beş madde ile olur biter. Bu maddeleri çoğaltmakla, yahut en ufak bir harekete ceza vermekle de bir seçim emniyeti temin edilemez. Dün de işaret edildi, 1324 sayılı Kanunda daimî ve muvakkat kürek ve hapis cezaları dahi vardır. Fakat bunların hiçbirisi muteber ve herkesin üzerinde ittifak edebileceği bir seçimi, işte bu meşrudur diye, bir seçimi, bir seçim emniyetini temin etmiş değildir. Emniyetli bir seçim, herkesin şüphesi olabilecek bir takım ceza hükümleriyle temin edilemez. Bu itibarla 50 maddeyi bulan ceza hükümlerini ben çok görüyüm.

Sonra Emin Soysal arkadaşımızın okur yazar olmıyan vatandaşları mahkûm eder gibi onları oy kullanmaktan mahrum etmek istiyen noktai nazarına iştirak etmiye imkân yoktur. 10 yıldır büyük bir ıstırap çeken, büyük bir kütle içinde okuryazar olmıyan, köylüler şehirliden daha çok zulme dayanmıştır. (Bravo sesleri, alkışlar) Vatandaş, hakimiyet hakkına iştiraktan alıkoymaya, okuryazar olmıyanları bu haktan mahrum etmeye ve bunu aklımızın bir kenarından dahi geçirmeye hakkımız olmak gerekir.

Muhterem arkadaşlarım, Seçim Komisyonundan bir hususu sarih olarak öğrenemedik. Seçim sabahı, sandık başında ne olacak? Sandık başında zabıt tutulacak mı, tutulmıyacak mı? Nasıl

tutulacak? Seçim Kanununda bu hususların belirtilmesi lâzımdı. Unuttuklarını yerlerinden söylediler. Ama, bâzi teferruatı hiç de unutmamışlar, dile getirmişler. Bu cihetin huzurunuzda sarahahten anlaşılması lâzım. Ancak, sözcü bundan bahsetmedi. Yoksa yenilik olsun diye mi ele alınmamıştır, lüzum görülmemiştir? Sandık başında, seçim günü sabahı yapılacak işlere dair hüküm konmalı. Ben tasarıda bu hususta bir hüküm göremedim. Unutulduğu söylendi, fakat buradan beyan etmediler. Nasıl bir hüküm getireceklerini burada belirtmelidirler.

Seçmen yaşı konusunda maddesi gelince konuşacağım. Diğer bâzi maddeler üzerinde de durmak kaydıyla şimdilik mâruzatımı bitiriyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Mehmet Hazer.

HAZER MEHMET — Emin Soysal arkadaşımın sözleri üzerine söz almış bulunuyorum. Fakat bu vesileden istifade ederek bu kanunun bâzi hükümlerine de kısaca temas edeceğim.

Bu önümüzdeki tasarı, geçmiş yılların tecrübesinden istifade edilerek mümkün olduğu kadar teminat müesseselerini kuvvetlendirmek suretiyle hazırlanmış bir tasarı mahiyetindedir. Bendenizin kanaatim; bu tasarı büyük mikyasta vatandaş oyunu teminat altına alan hükümleri ihtiva ettiği merkezindedir. Bu itibarla encümenin çalışmalarını teşekkürle anmayı borç sayarım.

Arkadaşlar; İhtilâl sonrasının ilk seçimlerini bu kanunla yapacağız. Onun için bu kanunun her maddesi hattâ her fıkra ve kelimesi üzerinde titizlikle durmak, uzun uzun konuşmak mecburiyeti vardır. Bu itibarla konuşmaları fazla görmemek bilâkis meseleyi arız amik tahlil ve tetkik etmek lâzımdır. Bana göre bu tasarı daha ziyade maddeleri üzerinde durulması lâzımgelen bir tasarıdır. Çünkü prensiplere, memlekete ve millete mal olmuş bir kanunun bâzi yeni hükümlerle takviyesi maksadına mâtuf bir hazırlıktan ibarettir. Her kanun gibi bu kanunda da yanılmamlık iddiasında bulunulmuyor. Tasarının gerekçesinde de böyle bir şey olmadığı gibi maddelerde de yoktur. Komisyonun buradaki izahlarında da böyle bir iddiaya şahid olunmamıştır. Bu itibarla, Emin Soysal arkadaşımızın ilerde çıkabilecek bir aksaklığı önleyici hükümler getirilmesi diye bir ifadesi yerinde olamaz. Her kanun eksik, aksak çıkabilir. Fakat bu kanun bâzi aksaklık-

ları, eksikleri, ihmalleri önleyici hükümler getiriyor. Ama hiçbir kanun suiniyet erbabının gelecekteki düşüncelerini önleyici bütün hükümleri bir arada getiremez. Bu itibarla, bu kanunun tatbik edileceği bir vasat da vardır. Emniyetli bir Seçim Kanununun temel hükümlerindeki noksanlıkları tamamlayıcı bir hazırlıkta bulunmaktayız. Aynı zamanda bunların umumiyetle bu kanunun tatbikatında tamamlanacağını da ummaktayız.

Muhterem arkadaşlar, bu kanunun 1 nci maddesi umumî prensipleri ihtiva eden ve 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun 1 nci maddesine tekabül eden bir hükümdür. Orada seçmenin ve oy vermenin umumî esasları vaz'olunmuştur. Fakat bu elimizdeki tasarıda 1 nci maddede seçim sistemine taallük eden hususun belirtilmiş olması lâzımdır. Bu alınmamıştır.

Ayrı bir kanun getirileceği, için belki birinci maddede sistemden bahsedilmemiştir. Fakat, ayrı bir kanun getirilmiş olsa bile, prensibin birinci maddede bahsedilmesi gerekirdi, endişeleri bertaraf etmek için bu bir fırsat olabilirdi, zannediyorum. Sırrı Atalay ve onun gibi düşünen bazı arkadaşlarımızın da endişeleri ortadan kalkardı.

Buna bu şekilde işaret ettikten sonra, tatbiktaki aksaklıklar hususi bir kanunla düzeltilibilirdi. Nitekim, 5545 sayılı Kanun bu esasa göre hazırlanmıştı. Bunu bendeniz bir eksiklik olarak telâkki ediyorum.

Yine 1 nci maddede Milletvekili Seçimi Kanununda hüküm olmadığı için, aksaklık yapılmıştır. Milletvekili Seçimi Kanununun 1 nci maddesine göre, seçim tek dereceli olması lâzımdır. Tasarının birinci maddesinde seçimlerin tek dereceli yapılacağı belirtilmiştir. Halbuki bâzı seçimler hele mahallî seçimler hâlâ tek dereceli değildir. Meselâ belediye reisleri seçimi, mahalle muhtarları seçimi tek derecelidir. Encümen bu ciheti müzakere etmiş ve bu tek dereceli kaydı koymuşsa, buna göre sevk etmişse bunun ayrıca tasrih edilmesi lâzımdır.

Aksi takdirde bu cümle ile başka kanunlarda tatbik olunan bir usulü değiştirmiş olacağız. Çünkü bu, seçimi yenibaştan tanzim eden bir kanundur. Her ne kadar hususi kanunlarla umumî kanunlar münasebeti belki bu meseleyi halleder diye düşünülürse de aslında yeni prensipler vaz'eden bir kanunda tek dereceli kaydının neye

mâtuf olduğunu encümen hiç olmazsa tatbikatçıların tereddüdünü gidermek için burada açıklamalıdır.

Alp Kuran arkadaşım ısrarla bu kanunun reddini teklif etmişlerdir. Bendeniz samianî olarak ifade edeyim; ileri sürdükleri gerekçelerin hiçbirisini kabule şayan görmek pek mümkün değil. Fikirlerini ne redde müsait gördüm ne de pek çoğunu kabule şayan gördüm. Hele kütüklerin devamlılığı meselesi sadece bir nazariye, sadece bir ideal meselesidir. Olsaydı iyi olurdu, ama memleketin bünyesinin daimî kütüklere müsait olmadığı çok acı tecrübelerle anlaşılmış bulunuyor. Yeni yeni tecrübeler artık hakkımız da yoktur. Bu itibarla teklifin kabul edilmiyeceğini ümid ediyorum.

Emin Soysal arkadaşımın, burada okuryazar olmıyanların oy hakkına dair olan sözleri vesilesiyle söz almış olduğumu arz ediyorum. Hangi aşırıda yaşadığımızı Emin Soysal arkadaşımız bilir. Yine bilir ki Kongo'daki, Kenya'daki zenci bile siyasî haklarına kavuşmak üzere bugün. Bize gelince; okuryazar olmıyan vatandaşlar da askere alınmakta ve onlar da vergi vermekteler. Okuryazar olanlardan da asla geri kalmamaktadırlar. Bu itibarla hiç kimsenin aklına böyle bir çare gelmemelidir. Büyük bir sayıda okuryazar olmıyan vatandaşlar varsa veya okuryazar olmamaları bir nakisa ise bunu imkânlarımız ve cemiyet şartları içinde mütalâa etmeye mecburuz. Bu arada ben de bir noktaya işaret edeyim; Vatan Cephesi kuran partizanların hangisi okuryazar değildi? Hepsi okuryazardır. Binaenaleyh, okuryazar olmıyanları siyasî haktan mahrum etmeye veya bunları parya gibi ayrı bir sisteme tâbi tutmaya hakkımız yoktur.

SOYSAL EMİN — Yok böyle bir şey.

HAZER MEHMET (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, Seçim Kanununun umumî esasları üzerinde mâruzatta bulunulurken ister istemez ben de açılmış olan bir çığıı takib ederek, bir iki maddede gördüğüm aksaklıklara işaret edeceğim. Bunlardan biri ikinci maddede yer alan bir hükümdür. İkinci madde, âdetâ özel kanunlara göre yapılacak seçimler hakkında da bu kanunun tatbik edileceğini âmir bir hüküm olarak sevk etmiş bulunmaktadır.

Bu maddenin istihdaf ettiği maksadın şöyle olması icabeder. Özel kanunlar gereğince yapılacak seçimlerde, bu kanunda bulunmayan hallerde bu kanunun hükümleri tatbik edilecektir. Tasarıdan böyle bir mâna çıkarmak mümkün değildir.

Yine aynı maddede, il genel meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinden de bahsedilmiştir. Ama, bir de ihtiyar meclisleri vardır. Bu terimlerin bu kanunda birleştirilmesi suretiyle ihtilâflar önlenmeli, bu da nazarı dikkate alınmalıdır.

Emin Soysal arkadaşımız bâzı fikirler ileri sürdüler. Seçilecekler ile seçeceklerin bâzı vasıflarından bahsettiler. Seçimlerde, seçmenler için bâzı ehliyet elbette aranır. Ama, dünün şartları içinde bâzı eşkiyalar, hırsızlar Meclise sızmışlarsa, bu, bundan sonra da yine o gibi şahısların Meclise gireceği mânasına gelmez. Bundan sonra Türk Milleti, geçirdiği tecrübelerden istifade ederek seçimde kimlere rey vereceğini, ve ancak kendisini temsil yetkisi olanlara rey vereceğini elbette çok daha iyi bilecektir. Bu itibarla böyle bir endişe ile bu güzel kanunu gölgelendirmiyelim. Yarın eşkiya, hırsız buraya gelmeyeceği gibi köy ihtiyar heyetine bile giremeyecektir. Yalnız kerameti de yalnız kanundan beklemek de doğru değildir. Vatandaş ve tatbikatçıların da uyanık olması lâzımdır; Mâruzatım bu kadardır.

BAŞKAN — Fehmi Alpaslan.

ALPASLAN FEHMİ — Muhterem arkadaşlar; ben deniz de bu kanunun lehinde konuşacağım. Bir kıymetli arkadaşımız Anayasa hazırlanırken ellerinde ilim heyetinin bir taslağı vardı. Bu itibarla ondan faydalanmak suretiyle iyi hazırlık yapılabildi ama Seçim Kanunu hazırlayan komisyon böyle bir esasa sahip olmadığı için noksan olarak bu tasarıyı huzurunuzda getirdiler buyurdular. Ben tamamiyle aksi kanaattayım. Bana göre Anayasa Komisyonu daha büyük güçlüklerle karşılaşmıştır. Ama öyle zannedirim ki Seçim Komisyonunun elinde 1950 de kabul edilen 5545 sayılı Kanun ve ondan sonra da on sene içinde devamlı mücadele yapmak suretiyle hazırlanmış olan, siyasi partiler tarafından hazırlanmış olan Seçim kanun tasarıları mevcudolduğu için onlardan faydalanmışlardır. İlimle tecrübe bir araya ge-

lerek huzurunuzda hakikaten mükemmel olan bir kanun tasarısı getirmişlerdir. Fakat niyet ne kadar iyi olursa olsun, faaliyet ve gayret ne kadar fazla ve yerinde olursa olsun, elbette üzerinde münakaşa edilebilecek bâzı hususları bulunacaktır. Ben mevzua girmeden muhterem komisyondan ve inşaallah bundan böyle aynı prensip kabul edilir diye bir istirhamda bulunacağım.

Sayın komisyon sözcüleri, buraya, bu kürsüye çıktıkları zaman kendi adlarına çıkıyorlar, konuşuyorlar gibi, konuşmaları sırasında «ederim, yaparım» şeklinde lütfen konuşmalar. Çünkü bir komisyonu temsil ediyorlar. «ederiz, yaparız» şeklinde konuşmalıydılar. Bunu arz etmemin sebebi; komisyonun bir sayın mensubu bir beyanat vermiş, bu beyanatında bir işi sadece kendileri yapmışlar gibi konuşmuşlar ve bunun üzerine efkârı umumiyede, sanki komisyonda başka bir kimse yokmuş gibi bir zan ve dedikodu uyanmıştır. Binaenaleyh, komisyon sözcülerinin bilhassa bu noktaya dikkat etmelerini rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlar, burada Hükümetin ve bilhassa Adliye Bakanının bulunması çok yerinde olurdu. Çünkü, adli teminat esasını kabul etmiş bulunduğumuz zamanda, bir arkadaşımızın da işaret ettiği gibi, bu kanunu adli teminat bakımından dört başı mamur bulmak mümkündür diye insan hakikaten düşünmeye mecbur oluyor. Eğer eski vaziyette seçimlerde il ve ilçe kurulları vazife göreceklerse, bütün yükün ilçe seçim kurullarında olacağını elbette ki hepimiz biliriz. Burada ilçe seçim kuruluna bir hâkim iştirak edecektir. Dört tane de siyasi partiden üye iştirak edecek. Dört kişilik bir ekseriyet karşısında bir hâkim bulunuyor. Siyasi partiler görüşlerinde birleşirlerse, hâkimin noktai nazarını bertaraf etme tehlikesi belirebilir. O takdirde, adli teminatın kuvveti nerede kalır? Bunun üzerinde düşünmek lâzımdır.

Gönül isterdi ki, Adliye Bakanı burada bulunsun, yok. Bulunsaydı, diyeyekti ki, «Kazada yeteri kadar hâkim bulunmaz. 3 hâkim istiyorsunuz, nereden bulayım» diyebilir.

Hâkimler üzerinde toplanmış bir adli teminat seçimde esastır. Adliye Bakanı burada bulunsa, izahat verseydi, elbette bir teklifte bulunabilirdik.

Muhterem arkadaşlarım, Emin Soysal arkadaşımızın, okur - yazar olmyanların oyları mevzuundaki fikrine ben de cevap vermek istiyorum.

Dünya gazetesi yeni kurulmuştu. Sayın Fahri Rıfki Atay'a mektuplar gelmişti. Onun üzerine yazılar yazılmıştı. Bu teklifler kendisine ulaştırılınca Büyük İnönü bir cevap vermiş demiş ki; biz tarihinde büyüklük saklı olan, haysiyet saklı olan Türk Milletine kendi haysiyetinin sahibi olması fırsatını vermek için demokrasiyi getirdik. Ona tek dereceli seçim hakkını veriyoruz. Siz hâlâ bunun münakaşasını yapıyorsunuz.

Onun için arkadaşlar, bu mesele bir vatandaş hak ve haysiyeti meselesi olduğu için buradaki münakaşaların zaid olduğunu zannediyorum.

Bir de terim işi var; avukat olarak hâkimlikten gelmiş bir arkadaşımın. Gerek hâkimler ve gerekse vatandaşlarla temasında bu yargı tâbirinin iyi karşılanmadığını gördüm. Hâkimler ve Türk Milleti bunu benimsemiyor. Hâkimi hâkim olarak bırakalım. Yargıcı atalım arkadaşlar.

Seçim sistemleri üzerinde Atalay arkadaşımızın endişesinin vârid olmadığını zannediyorum. Hususî hükümler meselesi halledilir. Onlara aykırı maddeler varsa o hususî hükümler de filân filân maddeler bu kanunda cari değildir demekle meseleyi geçiştiririz. İster dar, ister nispî, ister tek, bu kanunda bunlar halledilebilir.

Ayrıca bu kanunda Türk subaylarının da tefrikaya tâbi tutulduğunu gördüm. Jandarma subayları rey veremezmiş. Vilâyet emniyet müdürü veriyor, kazadaki emniyet âmiri verecek; vilâyet veya kazada jandarma kumandanı olan Türk subayı, içtimaî bakımdan emniyet âmirinden, emniyet müdüründen farklı olmyan; idarî bakımdan keza bunlardan farklı olmyan yalnız sınıfı ayrı olan ve subaylık rütbesi bakımından da aynı durumda olan yalnız jandarma subaylarının bu hakkın dışında bırakılmasının esbabı mucibesini bu kanunda da bulmak mümkün değildir. Bununla beraber kanunun heyeti umumiyesi iyi hazırlanmıştır: Allah millete, memlekete hayırlı etsin.

Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Nalbantoğlu.

NALBANTOĞLU FAZIL — Efendim, çok partili siyasî hayata girdiğimizden bu yana, seçim konusu bakımından iki münakaşa devam edegelmiştir. Bunlardan birisi seçim sistemi, diğeri seçim emniyetidir.

Seçim sistemi üzerinde birbirinden farklı mütalâalar ve münakaşalar vardır. Fakat, seçim emniyeti bu durumda değildir. Bu konu daha büyük ihtiyaç duyulan; yıllardan beri üzerinde durulan, böyle ifade edilen bir konudur. Bu itibarla seçim emniyetini temin ve tesis edecek olan tasarı, bu seçim emniyeti konusu bakımından temel esaslar olarak; 1. Kütükler, 2. Propaganda, 3. Zarf bakımından da bir yenilik getirmiş ve hakikaten vatandaşın gönlüne bir ferahlık ve huzur getirmiştir.

Kütükler mevzuunda da bazı düşüncelerimi arz edeceğim. Kütükler önce devamlıydı. 1954 senesinde bu hüküm tadile uğramıştır. 1956 da, 1957 de kanun gene ek görmüştür. Kütükler muayyen zamanlarda hazırlanmış, askıya asılmıştır. Ancak bu kütükler o kadar karışık bir hale gelmiştir ki, seçmen vatandaşın kendi ismini bu kütüklerde bulması mümkün olamamıştır. Bu usulle vatandaşın seçmen kütüğünü doğrudan doğruya kontrol etmesine imkân yoktu.

Ancak bu tasarı ile seçmen kütükleri meselesi de hal yoluna girmiştir. Bir sandık ancak 400 kişinin reyini içine alabilecektir. Her sandık için bir cetvel hazırlanacaktır. Vatandaş, bu cetveli daha kolay kontrol edebilir. Hattâ, seçmen kendisi değil, yakınları vasıtasıyla bile kütükte ismi olup olmadığını kontrol edebilecektir. Bu bakımdan kolaylık sağlanmıştır.

En büyük dâvalardan birisi olan propaganda meselesinde de eşitlik sağlanmıştır.

Seçim emniyeti bahsinde en büyük ıstıraplardan biri de zarflardı. Zarflar aynı tip olacak ve üzerinde hiçbir işaret bulunmayacak. Bundan önceki seçim tatbikatlarında birtakım kimselerin telkinleri ile seçmenler iradelerini gereği gibi belirtmemişlerdi. Yeni usulle böyle bir tatbikata mahal verilmeyecek ve vatandaş iradesinin ortadan kaldırılması gibi bir imkân selbedilmiştir. Şimdi vatandaşlar kütüğe kaydedilecekler ve kolaylıkla kontrol edilebilecekler.

Eskiden vatandaş kullandığı oydan dolayı gerek kendisi gerek ailesi tazyik altında tutulurdu.

Adli kontrol artık bunları tarihe karıştırmış bulunuyor hamdolsun.

Tasarımın memleket için hayırlı olduğu kanaatindeyim. Bâzi eksikleri maddelerde şekle sokulabilir. (Alkışlar)

BAŞKAN — Buyurun.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlar; Nalbantoğlu'nun konuşmasından sonra kürsüye gelmenin lüzumu bir hayli azalmış bulunuyor. Tekrar söz almam şunu istirham içindir; bir zaman darlığı içindeyiz. Anayasa ve İktisadî gün tâyin ettiği hudutlar vardır. Halbuki arkadaşlarımız maddelerle ilgili hususlar üzerinde duruyorlar. Maddelerde söylenecek şeylerin maddelerde ifadesi bizlere büyük faydalar sağlar. Bir tasarının tümünün reddini istemek o tasarının temel ve felsefesi itibarıyla yanlıştır, demektir. Bilfarz, bir vergi getirilir, Hükümet veya bir üye tarafından. Denir ki, saçları siyah olanlardan bir vergi alınacaktır. Bunun maddelerine geçilmez, nasıl tesbit edileceğine geçilmez. Çünkü prensip yanlıştır. Böyle bir vergi ihdas edilemez. Bu durumda tümü reddedilir. Fakat, bilhassa seçimle ilgili olan esaslar getiren veya Emin Soysal arkadaşımızın dediği gibi yalnız diplomalara veya okuryazarlara oy hakkı tanınmış diyen bir tasarı, bir teklif prensibe aykırıdır diye reddedilemez. Bunun üzerinde konuşulur, münakaşa yapılır. Bunun maddelerine geçilir. Ama, meselâ seçimi daha iyi esaslara bağlamak için bir kanun tasarısı var; bunun üslûbu, şusu busu üzerinde değişiklik yapılmak isteniyor. Bu, komisyona iade edilebilir, fakat yeni gelecek metnin, üslûp, terzip, tanzim bakımından da daha iyi olacağını kim temin eder. Hattâ yeni bir Seçim Kanunu Komisyonu kurulsa, yeni bir tasarı da hazırlansa bunun üzerinde de fikirler serd etmek, münakaşa yapmak da elbette mümkün olacaktır. Bu itibarla arkadaşımız iyi ve mükemmel bir kanun getirildiğini kabul buyursunlar. Emin Soysal arkadaşımız diyor ki, yalnız diplomahlar veya okuryazarlar oy versinler.

SOYSAL EMİN — Öyle söylemedim, nereden çıkarılıyor?

FEYZİOĞLU TURHAN (Devamla) — Demek ki, arkadaşlarımız yanlış anlamışlar. Hepimiz yanlış anlamışız. Öyleyse müjdelere olsun, hepimize. Okur-yazar olmanın oy kullanamayacakları fikrine taraftar olmadıklarını be-

yan ettiler. Çok memnun oldum. Halkın içinden gelmiş, mücadele etmiş bir insan olarak Emin Soysal Beyden beklediğimiz de bu idi. Demokrasiye inanan insan, halka inanan insan, halka güvenen insan böyle düşünür.

1950 den bu yana, hattâ 1945 ten sonra, çok partili hayata girdiğimizden bu yana birçok ıstıraplar çektik. Bu ıstırapları daha çok köylü çekti.

SOYSAL EMİN — Köylü tâbirini kullanmadım.

FEYZİOĞLU TURHAN (Devamla) — Diplomasi var mı, yok mu? Okur-yazar mı, değil mi? Bunun münakaşası olmamalıdır. Bugün Afrika'da, okuma yazma bilmek ne kelime, bir hücreye girip oy pusulasını zarfa koymasını bilmiyen insanlar seçim yapıyor. Kendilerine göre bir seçim usulü bulmuşlardır. İki aday ortaya getiriliyor. Birisi diyor ki, ben, şu şu fikirdeyim, eğer bu fikirlerimi seviyorsanız, beni istiyen, benim yanıma gelsin, diyor. Öteki de, beni istiyen benim yanıma gelsin, diyor, bir görevli, iki adayın yanına gelenleri sayıyor. Adaylar kasaba kasaba, köy köy dolaşiyor, taraftarlarının adedi tesbit ediliyor, böylece seçim yapıyorlar. Kendilerine göre bir usul bulmuşlar. Biz de kendi bünyemize göre yapacağız, tercüme kanun yapmıyacağız. Ama bu kanun bize göre, kanaatindeyim. Türkiye'de okur-yazar olmayan vatandaşlar 1945 ten sonra rey vermeye başlamadı. 1950 de de başlamadı. Ta Meşrutiyetten beri bu memlekette okur-yazar olmayan her vatandaş rey vermektedir. 1924 ten beri köyünde rey veriyor. 1924 ten çok daha evvelinden müntehipli sani seçiyordu. Yani okur-yazar olmayanları rey vermektan mahrum etmek bizi 1924 ten, 1908 den hattâ 1876 dan da geriye götürmek demektir. Bunu yapamayız, arkadaşlar. Bu mesele bu memlekette çok konuşulmuştur. Fakat bilhassa halk içinde olan ve halk içinde mücadele etmiş olanlar şunu kabul ederler ki, bu memleket diplomahdan çektiğini sade vatandaştan çekmemiştir. Bu memleket münevverden çektiğini halk kütlesinden çekmemiştir. Buna insan inanmıyabilir, inanabilir de, karşı fikri savunmak da mümkündür. Aksini de hulûsla savunan da bulunabilir. Fakat hiç değilse her vatandaşın oy vermesi, bugün değil, bu yıl değil fakat bir asırdan beri üzerinde durulan bir

konudur, bir meseledir. Arkadaşlar, biz demokrasiyi adım adım takibettik. İngiltere'de demokrasi kurulduğu zaman okur - yazar seviyesi bizimki kadar bile değildi. Orada da demokrasi okur - yazar seviyesi üzerine kurulmadı. Demokrasiler haklar ve hürriyetler üzerinde kurulur. Türk vatandaşı da hak ve hürriyetlerine lâyık olduğunu yıllardan beri ispat etmiştir.

Şimdi gelelim asıl bu Meclise gelmesi istenmeyen kimselere mâni olma ya veya eşkiyaların Meclise gelmesine mâni olacak tedbirler bulmaya. Bunda beraberim, fakat bu arada bir şeye daha mâni olalım; şartlar değişti, diye dün söylediğimin bugün aksini söyleyen politika simsarlarının buraya girmesine de mâni olalım. Fakat buna politika yoluyla mâni olamayız. Bu demokrasinin icaplarıyla kabildir. Hangi teklif getirilirse getirilsin, bu Mecliste iştirak edeceğiz. Ama, bir tedbir bulacağız, demokrasinin icaplarına uygun bir şekilde Meclisin seviyesini yükselteceğiz derken, demokrasiyi 100 yıl geriye götürmekten endişe ederim. Maddelerde açıklıklar, delikler var. Maddelerde tadil tekliflerimiz olacak. Bu meseleyi şu kadar arz ediyim ki, bu memlekette 1908 e nazaran 1946 seçimi ileri bir adımdır. 1950 kanunu da 1946 ya nazaran ileri bir adımdır. Keza 1950 kanunundan bu tasarı da daha ileri merhalelidir.

Seçimde dürüstlük, emniyet sağlanacaktır. Kanunun esası budur. 1950 yılında tatbik edilen kanunda eksiklikler olabilir. Ama, dürüst bir tatbikat olmuştur.

Bütün iyi niyetlere rağmen, bu kanunun da noksan tarafları olabilir. Kusurları olabilir. Ama, bu eser daha rüşeym halindeyken, çok tehlikeli bir durum varmış gibi, göstermek, komisyona iade etmek teklifinde bulunmak doğru değildir. 1876 dan beri seçim yapıyoruz. Her bir kanun bir evvelkinin ileri bir adımı idi. Bu tasarı da öyledir.

Emin olunuz, bu tasarıyı kabul etmekle hepimiz şeref kazanacağız. Maddeler üzerinde enine boyuna görüşeceğiz. Onun için, maddelere geçilmesini arz ve teklif edeceğim. (Alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Ahmet Bilgin,

BİLGİN AHMET — Muhterem arkadaşlar; seçimlerin temel hükümleri ve kütüklerin tanzimi hakkındaki Kanunun dünden beri müzakeresin-

de bu kürsüden yapılmış hakikatlere uymayan bazı beyanlar dolayısıyla söz almış bulunuyorum. Bu itibarla vaktinizi çok almayıcağım. Bu kürsüde bazı arkadaşlarımız 1950 seçimlerinde kütük usullerinin nazarı itibara alınarak daha iyi bir kanunu Seçim Komisyonunun getirebileceğini iddia etmişlerdir. Halbuki 1950 seçimlerine ait kütükleri tanzim eden kanunlar komisyon tarafından nazarı itibara alınmamış değil, bilakis alınmıştır. Bu husus komisyonun raporunun 3 nü sayfasında şöyle ifade ediliyor : «1950 Kanununda seçmen kütükleri konusu dikkatle ele alınmıştır. Ancak geçmişteki kötü niyete dayanan tatbikat ve bilhassa 1957 seçimlerindeki taaddiler, kütük mevzuundaki hükümlerin kifayetsizliğini göstermiştir. Kötü niyetli iktidarlara fırsat ve imkân verecek boşlukların mevcudiyeti anlaşılmıştır.»

O halde 1950 seçimlerinin kütük usulleri ihticaca salih değildir. Komisyon nazarı itibara alınmıştır. Hakikat da böyledir. Kütükler daimî olarak tanzim edilmiş, muvakkat olarak tanzim edilmiş, falan filân. Bizim on seneden beri çektiklerimiz evvelâ bu kütükler meselesinden dolayı değildir arkadaşlar. Evet, kütükler meselesinden de sâbık iktidar bazı fırsatlar, açıklıklar bulmuştur. Fakat kütüklerin daimî veya geçici olusundan ileri gelmiş değildir bu.

Bir arkadaşımız tarafından 1950 seçimlerinde 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanununun hiçbir şeye mâruz kalınmadan bir iktidarın değişmesine sebep olmasından bahsedildi. Bu değişme meselesini yalnız bu kanunla ifade edemeyiz. Bu kanuna bir seçim emniyeti getirmişti. Fakat mesele, sebep; ne kütükler, ne de seçim emniyetidir. Vaktiyle kanun, Halk Partisinin ve Demokrat Parti muhalefatinin beyaz oylarıyla çıktı.

Arkadaşlar, 1950 senesinde Mecliste diğer bir muhalefet partisi, 22 kişilik kadrosu bulunan bir diğer muhalefet partisi, 1950 Seçim Kanununa itiraz etmiş, nispî temsil usulünün daha iyi olacağını söylemişti. Fakat bu fikir iltifata mazhar olmamıştı. Onun için, itirazsız çıktı,, muhalefet de kabul etti, demek yanlıştır. Şayamı teşekkür bir Seçim Kanunu olduğunu söylemek doğru değildir. Söylenenler vakıalara tevafuk etmemektedir. Bunu ifade için söz almış bulunuyorum.

Şimdi önümüze gelmiş olan bu tasarı, esas Seçim Kanununa hazırlık mahiyetinde bir tasarıdır. Binaenaleyh, maddelerde noksanların mev-

cludolduğuna ben de kaniyim. Bu eksiklikler, maddelerin müzakeresi sırasında düzeltiliecektir. Elbette arkadaşlarımız teklifler yapacaklar, teknik konuşmalar yapacaklar, tasarımı tekemmül ettireceklerdir.

1950 yılında kabul edilen 5545 sayılı Kanunun 1950 den sonra bize çekirtmiş olduğu ıztırapların en büyüğü usulidir. Ekseriyet sistemini esas olarak kabul etmiş olmasındadır.

Ekseriyet usulü kabul edilmemiş olsaydı, iyi niyetli ellerde iktidar değişmesine sebebolan bu kanun, bu kadar kötülük çekirtmezdi. Binaenaleyh o zaman bu seçim sistemi üzerindeki tadil teklifleri kabul edilmiş olsa idi on senelik ıztırabımız dinerdi. Ne yazık ki, kanunu kabul edenler değil, bunun ıztırabını bütün bir millet çekmiştir. Kanunun iyi olması kâfi değildir. Zihniyetlerin ve usullerin de rolü burada çok büyüktür. Bu tasarımı bu yönden değerlendirmek lâzımdır. Şayanı şükrandır ki, önümüzdeki tasarı bütün seçim hilelerine ve kütük hilelerine set çekecek birçok maddeleri ihtiva ettiğinden dolayı bunu hazırlayanlara teşekkür etmek isterim. Değil ençümene tekrar iade, teşekkür etmek lâzımdır. Binaenaleyh bu kanunun biran evvel çıkarılması için ve memlekete kazandırılması için gayret sarf etmemizi ve çıkacak kanunun memlekete hayırlı olmasını diler hepimizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Buyurun.

SOYSAL EMİN — Muhterem arkadaşlar; eğer birkaç arkadaşım benim yanlış anlaşılan bir cümelmin, cümlemin dalları üzerine binerek seçmene name yazmasalardı huzurunuzu tekrar işgal etmiyecektim. söylenen nutuklara dikkat ettim. Bu konuda hakikaten sözlerime dikkat etsinler. Okuryazar olmyanlar meselesinde dikkat buyurursanız, zabıtlarda burada; ne dedim, ne demedim meydanda. Okuryazar olmyanlara oy verdireceksek, bunun demokrasi sınırları içinde halledilmesi gerekir. Yaai işi uzatmamak için bir çare bulalım.

Feyzioğlu arkadaşımız diyor ki; Afrika'da şöyle bir usul bulmuşlar. Bizim vatandaşlarımız, okuryazar olmyanlarımız Afrika'daki gibi insanlar önüne getirilince hemen teşhis edecek seviyeden çok daha yüksektir. Fakat biz de bir şekil bulabiliriz. Bu teknik bir meseledir. Demokrasi değişikliği, şu bu mesele değildir. Kim demiş, okuryazar olmyan vatandaşlara siyasî hakları verilmesin diye? Böyle

bir cümle var mı? (Tevil etme sesleri) (Yok yok sesleri) Nasıl söylersiniz bunu? Tevil de etmiyorum, yok. Getirsinler zaptı okuyalım, yoktur. bu. Sonra okuma yazma bilmiyen sadece köylerde midir? Kasabalarda, şehirlerde, okuma yazma bilmiyen yok mudur? Sizin Ankara'nızda daha çoktur.

Ankara'nın ilkokullarına bakın, ihtiyacı karşılıyor mu? Kasabalarımızda öyle. Okuma çağındaki çocukların büyük bir kısmı okuyamıyor.

Sonra köylerde Devlet denebilecek, adamlar vardır. Seçimlerde köylülerden rey alabilmek için, 30 senedir, köylüye kitap yazmış bir arkadaşımız için size name yazdıramam. (Gülüşmeler, sen yaz sesleri) Reyname yazdıramam. Benim aklımın köşesinden geçmiyen şeyleri söylemişim gibi konuşmak doğru değildir. Demek ki, hakıkmda bu şekilde konuşanların aklımın köşesinden böyle şeyler geçebiliyor.

Sözlerimin köylülerle hiç mi hiç alakası yok. Türk köylüsü asırlardan beri muayyen meselelerde direktmiş, karşı koymuş. Ama arkadaşlar nâme yazacağız diye bu sefer münevveri kötülüyorlar. Öyleyse üniversiteleri kapatalım. O halde sizin hukukçuluğunuzu, profesörlüğünüzü elinizden alalım. Cahile ve okuma yazma bilme-yene rey verdirmek için münevveri kötölemeye ne hakkınız var?.. Onların da elbet iyisi var kötüsü var. Münevverin içinde ahlâklısı olmasaydı siz buraya gelebilirdiniz hiç?... Köylünün içinde ahlâklısı olmasaydı o şartlara dayanabilir miydi?... Bunlar malûm olan şeyler. İlmî konuşmamız lâzımgeliyorsa lütfen sosyoloji kitaplarını tetkik ediniz. Bakınız bakalım hapsanedekilerin yüzde kaç okuyup yazma biliyor; tetkik ediniz. Yassıadadakilerin çoğu hukuk mezunuymuş, münevvermiş falan filân. Bu ne ifade eder? bir de diğer hapsaneleri tetkik ediniz, o neyi ifade eder, neyi etmiyor? Kim diyor köylü vatandaşlar, cahil kimseler, okur yazar olmyan kimseler siyasî haklardan mahrum kalsınlar diyor? Nereden çıkarıyorsunuz bunu? Seçmen mektubu namı altında bana hücumla kal-kıyorsunuz? Bu oklarımız beyhude yere gitti. (Gülüşmeler)

Sonra Sayın Feyzioğlu arkadaşımız, bilir ki, daha evvel rey vermek nasıl olurdu? Bu memlekette seçimler nasıl olurdu? Diğer seçimler

nasıl olurdu? Hattâ tek parti devrinde nasıl idi? Bu «idi» ye dikkat ediniz lütfen. Falan zümre siyasi haklarını kullanmasın diye kim dedi beyefendiler? Hürriyete ve siyasi haklara lâıyk olanların başında köylü vatandaşlar gelir tabii. Kime yutturuyorsunuz bunu (Gülüşmeler) tek parti devrinde de, doğruyu söyleyin, nasıldı? Falan zat mebus adayı, mebus seçilecek... Hattâ kendisi dahi sonradan haberdar olurdu. Samimî olalım beyler... Onun için biz bunları konuşurken o zamandan geriye değil, o zamandan ileriye gitmek için konuşuyoruz. Modern devlet, ilme istinadeden devlettir. İlme istinadetmiyen devlet modern devlet olamaz. Bunu ben söylemiyorum, meşhur filozof söylüyor. Bu hikmetin çerçevesi dışındaki lâflar benim cebime girmez. Dün söylediğinin bugün aksini söyliyeni, savunan politikacıyı çok gördük. Bunlar fikir hatalarıdır. Benim söylediklerim ise başkadır. İnsan, müfekkirdir, fikir değildir. Sabit olan ise fikirdir. mütefekkir rahmetli Ataç'ın sözüdür. Sabit olmak, bir yere saplanmak mecburiyetindeyiz. Sözlerim bugünden yarına, ileriye tekâmül etmek içindir. Her hangi bir suiniyete makrun ifade de bulunmuş değilim. Hepinizi hürmetle selâmlarım.

BAŞKAN — Sayın Kuran Alp.

KURAN ALP — Efendim, dün bütün gün tasarının tümü üzerinde konuştuk, bugün de yarım gün konuşmuş bulunuyoruz. Bu hususta bütün söylenenlerin bir muhasebesini yapmak imkânı artık hâsıl olmuştur. Ben bu muhasebeyi yapmak ve yüksek huzurlarımıza çıkmak istemiyordum. Zannediyordum ki, dün fikirlerimi gereken açıklıkta Yüksek Heyetinize arz edebildim. Eğer bu tasarı komisyona iade edilir ve tekrar üzerinde çalışılırsa hem zamandan kazanılır, hem de daha iyi bir kanun yapılabilir demiştim. Bugün hemen hemen bütün konuşmalar benim teklifime ve bu arada şahsıma mütevaccih oldu. Bu durum karşısında huzurlarınızı bir kere daha işgal etmek mecburiyetinde kaldığım için hepinizden özür dilerim. Muhterem arkadaşlarım, üç hatip arkadaşımızın sözlerine dokunmak suretiyle maruzatımı kısa kesmeye çalışacağım.

Sayın Feyzi Lûtfi Karaosmanoğlu Beyefendi konuşmalarında Türk milletinin gözü bugün

iki yerdedir, bunlardan birisi Yassıda diğeri ise Yüksek Heyetinizdir, dediler.

Bendeniz de bu kanaate tamamen iltihak ediyorum. Ettiğim içindir ki, dün huzurunuzda çıkmış ve tasarının komisyona iadesini istemiştim. Türk milletinin gözünün üzerimizde olduğunu bildiğim içindir ki, daha mükemmel bir kanunun yapılmasını istemiştim.

Muhterem arkadaşlarım, öte yandan, görüşlerim mütemadiyen yanlış aksettirildi. Meselâ biraz önce iddia edildiği şekilde ben 1950 Seçim Kanunundan hiç istifade edilmemiştir, diye bir söz söylemedim. Ancak, dedim ki, her ne kadar 1950 Seçim Kanunu komisyonda esas alınmak istenmişse de, gerekçede huzurunuzdaki tasarıya esas alındığı iddia edilmekteyse de, hemen hemen hiçbir müessesesi, hiçbir maddesi, hiçbir faslı aynen kabul edilmemiştir. Bu kanunun yapısında, madde metinlerinin, yazılış tarzına kadar, matlâplara kadar, fasıllarda yer değiştirmelere varıncaya kadar değişiklikler yapılmıştır. Tetkik buyurunuz, göreceksiniz, aynen muhafaza edilmiş madde metni hemen hemen bulamıyacaksınız. Ben bunları ortaya koymaya çalıştım ve delillerini de dünkü izahlarımda verdiğimi zannediyorum.

Diğer yanlış anlaşılmalarda konusunda fazla ısrar etmeyeceğim, bu hususlarda Muhterem Heyetinizin hafızasına haklı olarak güveniyorum.

Bir noktayı daha belirtmek isterim : Sayın Fevziöğlü ve diğer bazı arkadaşlar, tasarının komisyona iade keyfiyetinin muvafık olmayacağını, böyle bir teklifin yapılmasının dahi Meclisin itibarını sarsacağını, ben en hafif tâbiri kullanıyorum, kasdettikleri mânâyı aynen tekrarlamıyorum, çok garip karşılanacağını huzurunuzda belirttiler ve dediler ki; işbu tasarının komisyona iadesi söz konusu olamaz, olmamalıdır. Sonra birtakım tasarılar yapıldılar, komisyona iadesi mümkün olan tasarılar, mümkün olmayıyan tasarılar diye. Meselâ Sayın Karaosmanoğlu Medeni Kanunun, Anayasasının, Seçim Kanununun komisyona iadesi istenemez ama meselâ bir sigorta kanununun iadesi istenebilir gibi bir mülâhaza ileri sürdüler. Bunun mantığını doğrusu ben anlıyamadım. Kanaatimizce, ya hiçbir kanun tasarısının komisyona iade edilmemesi gerekir, ya da her kanun tasarısının iade edilebilmesi gerekir. Nihayet hepsi, mahiyetleri itibariyle, birer kanun-

durlar. Eğer bir kanun tasarısının temelinde, yapısında sakatlıklar varsa ve bunların düzeltilmesi gerekiyorsa, veyahut komisyonun sıfırdan başlayarak hazırladığı bir metne yüksek heyet temelinde iştirak etmezse, bu takdirde bu tasarı, ister Sigorta Kanunu, ister Seçim Kanunu olsun, komisyona iade edilebilir.

Bendeniz tasarıda ibareler itibariyle, hükümler itibariyle sakatlıklar olduğunu belirttim. Gerçek komisyon gerekse bazı arkadaşlar, daha müzakerelerin başında, tasarıda boşluklar ve noksanlıklar olduğunu, düzeltilmesi gereken hususlar bulunduğunu kabul ettiler. Fakat diyorlar ki, biz bunları burada, Umumi Heyette görüşelim. Ben bu görüşün mahzurlarına işaret etmek istiyorum. Meselâ, 111 nci maddeye kadar tasarıda Türkçe kelimeler kullanıldığı halde, 11 nci maddeden sonra aynı kavramlar için Arapça, Farsça kelimeler kullanılmıştır. Şimdi, 80 madde kadar tutan bu kısım burada konuşulurken her bir maddenin sadece terim düzeltmeleri için bir takrir verilse, 80 takrir eder ve huzurunuzda bir veya birkaç gün boşu boşuna vakit kaybetmiş oluruz. Halbuki Komisyon bu işi iki saatte halledebilir. Bu bakımdan komisyona iadesini istedim.

Sayın Profesör Feyzioğlu ise, bir tasarının ancak temel meselelerde ve prensiplerde muhalif olduğu takdirde, komisyona iadesinin istenebileceğini söylediler. Ben de, terim birliği dışında temel meseleler bakımından muhalif olduğum için komisyona iadesini rica etmiştim.

Bu konuda neler söyledim? Hangi temel meselelere muhalif olduğumu kısaca yeniden belirtmek isterim. İki temel noktada :

Birincisi, benim noktai nazarıma göre, ki, bu tezi komisyon çalışmalarının ilk gününden itibaren ısrarla müdafaa ettim, ayrı bir seçim kütüğü kanunu tanzim edilmek gerekirdi. Ve, bu kanunun, eski tabirle, «Efradıncı cami, ağyarını mâni» olması iktiza ederdi. Yani, kütüklerle ilgili olmayan hükümlerin; burada değil, ilgili kanunlarda yer alması icabederdi.

Bu vesile ile, önemli gördüğüm bir hususu tavzih etmek isterim. Muhakkak ki ben iyi anlatamadım, yanlış anlaşılmaya sebebiyet verecek şekilde ibareler kullandım. Bazı sabah gazetelerine mensup muhterem arkadaşlarımız, dün, «Komisyonda dış tesir hâkim olmuştur» şeklinde konuştuğumu yazmışlar. Bundan yanlış intih-

balar doğabilir. Demek ki maksadımı ifade edememişim. Komisyon çalışmalarında, parlamento dışından gelen bir tesir asla bahis mevzuu değildir. Gerçi Feyzioğlu hocamız bir gün komisyona gelmişler, komisyon müzakerelerine katılıp söz istemişlerdir. Bu, İçtüzük hükümleri gereğince her Meclis üyesinin hakkıdır. Sayın Feyzioğlu'da gelmişler, fikirlerini savunmuşlardır; çok değerli komisyon üyeleri de bu noktai nazara iştirak etmişlerdir. Ve bu suretle, esasen bizim de müdafaaasını yaptığımız ayrı bir seçmen kütüğü kanunu hazırlanması cihetine gidilmiştir.

Ancak, bir müddet sonra, nasıl oldu bilmiyorum, bu prensip kararı değiştirilmiş, bu sefer kütük kanununa «Tümel hükümler» kısmı eklenmiştir. Dün de izah etmeye çalışmışım, bu temel hükümlerin altında seçmen kütükleri Kanununun içine girmesinde bir zaruret ve bir fayda yoktur. Aksine, gayemiz bakımından, hukuk tekniği bakımından birtakım mahzurları vardır.

Şimdi, kütüklerle ilgili hükümlerin tasarıdan yeniden tefrik edilmesi hem müzakereleri kolaylaştıracak, hem zamanında halkoyuna başvurmayı, hem de seçimleri öne almayı mümkün kılacaktır. Niçin, nasıl, ne şekilde müstakil bir seçmen kütüğü hazırlanabilir? Bunun esbabı mucibesini ve yolunu dün izah etmeye çalıştım.

İkinci muhalif olduğum nokta yine temel bir prensibe dayanıyor. Bu hususta nihayet ekalliyette kalabilirim. Umumi Heyet teveccüh göstermezse ekalliyette kalmayı saygı ile karşılarım. Bu nokta da kütüklerin damiiliği meselesidir. Bütün dünyada olduğu gibi bizde de kütüklerin damii olması lâzımgeldiği kanaatindeyim. Muvakkat bir seçmen kütüğünün Devlet bütçesine ağır yükler tahmil edeceği düşüncesindeyim. Daimî kütüğün demokrasi prensibine ve Batı ülkelerindeki örneklerine uygun olduğuna inanmaktayım. Müessesenin temeli bakımından geçici kütüğe muhalif olduğum için bu mevzuda tasarının komisyona iadesini rica etmiştim. Bu bakımdan da benim teklifim, sadece maddelerdeki tadilattan ibaret kalmıyor,

Muhterem arkadaşlarım, tasarının komisyona iadesini isterken, Sayın Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu'nun belirttiği gibi hakikaten Türk Milletinin gözlerinin üzerlerimizde olduğunu

bilerek istedim. Tasarının komisyona iadesini şu noktalardan tekrar rica ediyorum :

1. Metinde terim birliğine varılmamıştır. Bu, kanun tekniğine aykırıdır.

2. Aynı hükümler mütaaddit maddelerde zikredilmiştir, bu kanun tekniğine aykırıdır.

3. Ayrı bir Küçük Kanununa itibar edilecek olursa; temel hükümlerle ilgili maddelerin bu kanunda yer alması, kanun tekniğine aykırıdır.

Arkadaşlar, huzurunuzda gelmiş olan tasarının metninde birçok eksiklikler, aksaklıklar, tenakuzlar vardır. Böyle bir metin Fransa'da olsaydı, kendi tâbirleriyle buna, «Salate Russe» yani Rus salatası adını verirlerdi.

Muhterem arkadaşlarım, biz buraya salata yapmak için değil, kanun yapmak için geldik. Eğer ben dünden beri huzurunuzu işgal etmişsem, Türk Milletinin gözlerinin üstümüzde olduğunu bildiğim için, hukuk tekniğine uygun, kanun vasfına lâyık çok daha mükemmel bir kanun yapabilir miyiz endişesiyle hareket ettim. Görülüyor ki bütün mâruzatım baştanbaşığı mükemmel bir kanun yapmayı mümkün kılmak içindir. Özür diler, hepinizi saygı ile selâmlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN — Feyzioğlu Turhan.

FEYZİOĞLU TURHAN — Muhterem arkadaşlarım, sadece birkaç cümle ile tekrar tasdi edeceğim, özür dilerim.

Evvêlâ Kuran Alp arkadaşşıma teşekkür ederim, bir yanlış anlamayı izale etmek için gayret sarf ettiler. Her hangi bir dış etki, iç etki bahis mevzuu değildir. Komisyon üyesi olmayarak bendeniz de gittim, Kuran arkadaşım ve diğer birçok arkadaşlarım da savundu, bendeniz de savundum, savunduğumuz bu fikir o gün galebe çaldı. Kanunu ikiye ayırmak teknik bir zaruret idi, bilhassa içinde bulunduğumuz şartlar dolayısıyla.

Burada bir yanlışlığı izale etmek isterim, Emin Soysal arkadaşımız sanki her hangi bir kimse, münevverler rey vermesin, diplomalılar rey vermesin diye bir hüküm konsun demiş gibi, efendim, böyle şey denir mi?... Böyle şey denemez. Münevverden şikâyet etmedik, münevver geçinenlerden şikâyet ettik. İkisi arasında fark var. Ben, sözde münevverden şikâyet ettim. Zaten beni politikaya getiren de bu sözdür. Bu sözü bir üniversite kürsüsünde

söylediğim ve şikâyet ettiğim için siyasi hayata katıldım. Sağlam şahsî bir fikri olmayın, kafasını çalıştırmıyan, ancak birtakım filozof isimlerini ve onların fikirlerini sıralayıp onların fikirlerine sıkı sıkıya bağlı münevverden şikâyet ettim, şikâyet etmeye de devam edeceğim, hep beraber devam edeceğiz. (Bravo sesleri) Bu tasarıya yapılan muhalefetin altında korkarım şu var : Nispî temsil sistemi kabul edilmiştir, nispî temsil meselesini görüşeceğiz... Arkadaşlar bu kürsüden açıkça ilân ediyorum. Nispî temsil sistemini yıllardan beri siyasi hayata girmeden evvel savundum. Siyasî hayatta savundum, devrimden önce savundum, ve devrimden sonra savundum. Mensubduğum siyasî teşekkül zayıf iken de, kuvvetli olduğu zamanlarda da savundum ve memleketin hayrına olduğuna inandığım için bundan sonra da savunacağım. Benim muhalefet ettiğim şey, şunu şöyle, yapılmış bir esere hemen hücum et. Bunun altında şartlar değişti ne değişti? Memleket şartları mı değişti, yoksa şahsî hesaplar bakımından mı değişti. Şahsî hesaplardan değişmişse böyle bir şeye itibar etmem. Ama memleket bakımından değişmiş cihetleri varsa buna itibar olacaktır.

Bendeniz sözlerimle her hangi bir tarzde bulunmadım, nispî seçim sistemini müdafaa ettim. Mütalâalarımınla peşin mahkûm etmek istediğim anlaşılmasın. Samimî olarak yıllardır nispî seçim sistemini düşünmüş, müdafaa etmiş bir arkadaşımıyım. Seçim sisteminin hayrına olan arkadaşlarımızın fikir ve kanaatlerini hürmetle dinledim. Tamamen vicdan huzuru içinde, memleketin âtisini düşünerek, görüşmeler yapmak suretiyle bir Seçim Kanunu yapacağız. Şayet seçim sistemini, kanunda bağlayıcı hükümler varsa prensip olarak nispî temsili kabul ettik. Maddelerde bâzı kalıntılar maddelere geldiğimiz zaman hep beraber, seçim sistemi bilâhara karara bağlanacağı için, bunları nötr bir halde getirelim diye takrirler verilir, komisyon çabır ve gelecek olan Seçim Kanunu da meseleyi halleder. Seçim prensibi kabul edilmeden belli bir madde ile angaje edilen bir şeye taraftar değilim. Ve hiçbir arkadaşım da taraftar olacağını zannetmem. Şimdi ricam şu, lüzumsuz yere bir bardak suda fırtına çıkarmıyalım. Ne diyoruz? Herkes oy versin. Okuryazar da, okuryazar

olmayan da oy versin. Tasarı da bunu söylüyor. O halde neye itiraz ediliyor? Sarıh bir teklif, şu madde şu şekilde yazılmalıdır, okuryazar olmayan vatandaşlar için şu şekil, şu usul tatbik edilmelidir diye bir teklif de yok. Teklif varsa, dinliyelim, münakaşasını yapalım, memleketimiz için menfaat varsa kabul edelim. Ortada name falan yok. 1961 Türkiye'sinin şartlarına uygun bir Seçim Kanununu yapmaktan başka hiçbir kaygımız yoktur. Bütün kaygımız budur, ve çalışmalarımızın sonuna kadar bu kaygı hâkim olacaktır. Vaktiyle yapılmış olan seçimlerin ideal bir seçim olduğunu iddia edemeyiz. Ama bu memlekette adım adım İttihatçı, İtilâfçı, Terakki Perver Fırka, Halk Fırkası, Serbest Fırka gibi teşekküllerin faaliyetlerinden başlayarak 1946 ya kadar gelinmiştir. Fakat şunu da itiraf etmeli ki, 1946 bu memleketin seçim tarihinde iyi bir yer işgal etmez. Ama tarih açısından bakıldığı zaman ilk defa her vatandaşın bizzat sandık başına gidip reyini tek dereceli olarak attığı ilk seçimin tarihidir. O halde demokrasi tarihimizde ileriye atılan ilk adımlardan birisini teşkil eder ve bugün 1946 daki katedilen mesafeye dayanarak 1950 deki merhaleye varılmıştır. 1950 tarihi de seçim bakımından ileri bir merhaleyi teşkil eder. Fakat 1957 tarihi bu bakımdan geriye doğru bir gidişi ifade eder. Şimdi ise yeni bir hamle daha yapıyoruz. 10 yılda kaybettiğimiz zaman ve mesafeyi telâfi edip 1950 deki mesafenin biraz daha ilerisine gittik. Sevinilecek gündeyiz, dövünülecek günde değiliz arkadaşlar. (Alkışlar)

BAŞKAN — Komisyon adına, Hıfzı Öğuz Bekata.

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU BAŞKAN-VEKİLİ HIFZI OĞUZ BEKATA — Muhterem arkadaşlarım, huzuruza getirmiş bulunduğumuz kanun tasarısının tümü üzerindeki görüşmeler sona ermek üzeredir. Bu vesile ile, serdedilmiş bulunan fikirler, teklifler ve mütalâaların polemige kaçan kısımlarını, arkadaşlarımız karşılıklı olarak, cevaplandırdılar. Komisyon, bu kısma girmeye taraftar değil. Ancak son konuşan arkadaşımızdan bir önce konuşan arkadaşımız burada, kürsünün seviyesine, muhterem heyetinizin seviyesine ve kendi seviyesine uygun düşmeyen bir ifade ile «salata» ve saireden bahsetti.

Bu arkadaş, komisyonun ilk gününden son gününe kadar çalışmalarına katılmış, kanunun maddelerinin tedvininde mütalâaları alınmıştır.

Bu kadarla da kalınmamış, tasarı kendisine tevdi edilerek, dil konusu üzerinde düşünceleri varsa eklesin diye rica edilmiştir. Komisyonunda tasarı- nın hazırlanmasında, türkçeleştirmesinde ve redaksiyonunda çalışmış olan arkadaşına, bu sözü yakıştıramadım. Bunun için kendisine cevap vermiyoruz, sadece, arkadaşımızın kariyerine ve Kurucu Meclisin kürsüsüne yakıştırmayacak olan sözleri, iki gün önceye kadar beraber çalıştığı bir heyete karşı kullanması, aslâ doğru bulmadığımızı ifade etmek isterim.

Arkadaşlarım, aranızdan seçtiğiniz Seçim Komisyonu bugüne kadar dört kanun tasarısı hazırlamıştır. Bunlardan birisi, Anayasanın halkkoyuna sunulması hakkındaki tasarıdır ki, Yüksek Heyetinizce kabul edilmiş bulunmaktadır. İkincisi, şimdi üzerinde görüşmekte olduğumuz «Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri» hakkındaki tasarıdır. Üçüncüsü, Milletvekili Seçimi Kanunudur. Dördüncüsü ise, Cumhuriyet Meclisi Üyeleri Seçimi Kanunudur.

Bunlardan bahsetmemin sebebi şudur; Konuşan arkadaşlarımızın bir kısmı, daha sonra huzuruza gelecek olan tasarılarla ilgili hususları dile getirdiler. Bu mevzuların yeri ve konuşulacağı metin bu kanun metni değildir. Bunu ifade etmek için bu sözleri söyledim.

Bu kanun metni ile huzuruza getirilen meseleler şunlardır :

1. Seçimle ve seçmenle ilgili prensipler,
2. Seçim teşkilâtı; yani Yüksek Seçim Kurulu, İl Seçim Kurulu, İlçe Seçim Kurulu ve sandık kurulları,
3. Seçim öncesi işleri, seçim günü işleri, seçim sonrası işleri ve bu arada seçmen kütükleri,
4. Seçim suçları ve müeyyideleri.

Arkadaşlarımızın konuşmalarının bir çoğunun bu hususların dışında bulunduğu, meydandadır.

Bu tasarıda maddeleştirilen konular bir seçim sistemi değildir. Bunlar, seçim emniyeti için, dünyanın her tarafında zaruri olan temel hükümlerdir.

Asıl konuyu bu şekilde belirttikten sonra arkadaşlarımızın ortada kalmış bir iddialarını cevaplandıracağım. Bâzi arkadaşlar bu kanun tasarısının metni içinde emrivâkiler olduğunu söylediler. Katiyen bir emrivâki yoktur. Her hangi bir madde daha sonra çıkacak bir kanunu alâkadar ediyorsa, sonra çıkacak kanun, muahhar olduğu cihetle, her hangi bir intibaksızlığı tashih et-

mek mümkündür. Maddeler görüşülürken böyle bir vaziyetin olup olmadığı açıkça görülecektir. Bu kanun tasarısı, itinasız hazırlanmış da değildir. Aksine, hakikaten bu tasarı ile memlekete getirilmek istenilen seçim emniyeti tesis edilmiştir.

Bir arkadaşımız, cezalarla alâkalı hükümlerin çokluğundan şikâyet etti. Bu, muhtaç olduğumuz seçim emniyetini, ağırlığı olan, sağlam müeyyidelere bağlamak arzusunun ifadesidir.

Şu andan itibaren tasarı bizden çıkmıştır. Artık, komisyonun değil Meclisindir. Ve huzurunuzda gelen dokunulmaz bir kanun değil; bir tasarıdır. Buna değerli fikirlerinizi, tetkiklerinizi, tecrübelerinizi katarak; yapıcı, ikmâl edici mütalâalarınızı ekliyerek bunu daha müttekâmil hâle getirmek sizlerin elindedir. Buna her bakımdan muktedir bir heyet olduğunuz ise, aşikârdır.

Bu itibarla ben sözlerimi bitirirken, bu tasarıya kanun hüviyetini verecek olan Yüksek Heyetinizin, her maddesini bir kuyumeu titizliğiyle işliyeceğinden emin bulunduğumuzu ifade etmek isterim. Ancak bu surettedir ki, memleketin muhtaç olduğu seçim emniyeti, bütün unsurlarıyla gerçekleşecektir. Vatandaşın dört gözle beklediği dürüst ve serbest seçimlere rehberlik edecek olan bu kanunu, bir an önce millete armağan etmenizi rica ediyoruz.

Hürmetlerimle. (Alkışlar)

BAŞKAN — Söz alan arkadaşlarımızın hepsi konuştular. Yalnız şimdi Sayın Kuran Alp tekrar söz istedi. Son olarak ona söz veriyorum.

KURAN ALP — Efendim, sözlerime başlamadan evvel yine şahsıma dokunulduğu için tekrar huzurunuzda geldiğimi arz eder ve özür dilerim.

Birtakım yanlış anlamlar var. Bendeniz gerçekleri kelimelerle ifade etmek kabiliyetini haiz olmadığım için, meselelerin doğrudan doğruya içine girerek ifade etmeye gayret edeceğim.

Muhterem arkadaşlar, bendeniz komisyondaki çok değerli arkadaşlarımı, bu tasarıdan ötürü, asla itham etmiyorum. Komisyondaki arkadaşlarım değersizdir diye asla söylemedim. Bilâkis dünden beri her konuşmamda, mükerreren belirttim ki bu arkadaşlarımın istisnasız hepsi kendi alanlarında son derece bilgili, değerli ve iyi niyetli kimselerdir. Komisyonda çalıştığım zaman buna yakinen şahid oldum. Huzurunuzda bunu belirtmiştim. Ancak dedim ki: Eğer komisyonda seçim hukuku ihtisası yapmış bir

Anayasa profesörü bulunsa idi bugünkünden daha mükemmel bir kanun tasarısı hazırlanabilirdi. Bu yanlış mıdır? Bunun delillerini maddede müzakereleri esnasında acaba görmeyecek miyiz? İstifanamam eğer Yüksek Heyetinizde okunmuş olsa idi kendileri için kullandığım ibarelerden hakiki duygularımı öğrenebilecektiniz. İstifanamemde bununla ilgili pasajı aynen okuyorum: «Umumî efkârda ve Heyeti Celilede her hangi bir yanlış anlaşılmaya ve yanlış intibalara meydan vermemek için, hemen kaydetmek isterim ki, Seçim Kanunu Komisyonunun bütün çalışmalarında her türlü şahsî düşünce ve hesaplardan ve parti mülâhazalarından tamamen uzak kaldığıma, istisnasız bütün komisyon üyelerine sadece iyi niyetin ve engin vatan sevgisi duygusunun hâkim olduğuna, ilki aya yakın bir zaman içinde yakinen şahid oldum. Bu vesile ile, Seçim Kanunu Komisyonunun bu çok değerli vatansever, ve iyi niyetli sayın üyeleri ile çalışmaktan duyduğum şerefi alenen belirtmeyi bir borç bilirim.»

Kendimden bahsetmek istemiyorum. Yalnız komisyon üyesi arkadaşlarımı rencide etmiş olmak endişesiyle arz etmek lüzumunu duyuyorum.

Beni yakinen tanıyan arkadaşlarımız bilirler ki, 1956 yılının 6 ncı ayından beri gazetelerde yazı yazarım. Bu yazılarda zamanın Cumhurbaşkanı, zamanın Başbakanından, isimleriyle bahsedildiği halde, tek bir kere dahi «sayın» kelimesini kullanmadım.

Eğer çok değerli komisyon üyelerine gerçekten saygı duymasa idim, kendileriyle çalışmaktan şeref duymasa idim, kendilerine, «sayın» diye hitabetmezdim. Bu bakımdan müsterih olsunlar, kendilerine sonsuz saygılarım vardır. Kendileriyle çalışmaktan yine de şeref duyarım. Buna rağmen niçin komisyondan ayrılmak ihtiyacını hissettim? (Meclisi ilgilendirmez sesleri) İlgilendirmezse susayım. Ancak müsaade buyurursanız, komisyon çalışmalarına son dakikasına kadar iştirak ettiğimi, Komisyon Başkanvekili ifade ettiler. Son dakikaya kadar iştirak etmek imkânını bulamadım. Fikirlerimi söylemek imkânını bulamadım. Komisyon terim birliğini sağlamak görevini bize vermişti. Elimizde 111 maddelik bir metin vardı. Cümlelerin yapısını değiştirmek yetkimiz bile yoktu. Yal-

nız kelimeleri çizerek üstüne Türkçelerini yazdık. Metnin gerisi son gün geldi. 27 Şubat akşamı, gerekçe okundu. Tasarının metninde birçok aksaklıklar vardı. İmkân bahşedin, bütün metni bir kül olarak, yeniden gözden geçirelim, dedim. Bu imkân bahşedilmediği içindir ki, bu metnin mesuliyetini üzerine almama imkân verilmediği içindir ki, istifa etmek mecburiyetinde kaldım. Ertesi gün, galiba yine çalışmışlar. Bu bakımdan da dedikleri gibi, en son dakikaya kadar komisyonda bulunmuş değilim. Son katıldığım toplantıda, lütfediniz metni bir daha gözden geçirelim, eksiklikleri halledelim ricasında bulundum. Hattâ icabederse 24 saat, 48 saat uyumyalım, daha iyi bir kanun yapalım, dedim. Bu ricam her halde yanlış anlaşıldı. Komisyondaki arkadaşlar her halde takatlerinin üstünde çalıştıkları için, tasarıyı bir an önce huzurunuzla getirmek için olacak, teklifim kabul edilmedi. Nitekim, Sahir Kurutluoğlu arkadaşım, Zeki Kumrulu arkadaşım, bütün arkadaşlar geceli gündüzlü çalıştılar. Belki bu yorgunluktan ötürü, belki geri kalan işlerin çokluğu yüzünden veya sair sebeplerden bir gece daha feda edememiş olabilirler. Bundan dolayı kendilerine kusur bulmuyorum. Tamamıyla iyi niyetli, vatanseverlik duyguları ile, parti mülâhazalarından uzak olarak bu tasarıyı hazırladıklarına eminim. Ancak birtakım müzakere, çalışma ve usul hataları yüzünden başarılı bir metin huzurunuzla getirilememiştir. Bu tasarının tüm olarak elimize geçmesi ayın 26 sında mümkün olmuştur. Halbuki 15 gün evvel elimize geçmeli idi ki iyice tekik edelim, aksak tarafları var mıdır bilelim. Tetkik edemedik.

Komisyon başkanvekili, «kendisinin seviyesinden beklemediğimiz bir konuşma yaptı» sö-

zünü kullandı. Ben aynı tarzda konuşmayacağım, «bu metin kendilerinin seviyesine uygundur» demiyeceğim Bütün bunlara rağmen hakikaten kendileriyle birlikte çalışmış olmaktan zamediyorum ki, ümediyorum ki, temenni ediyorum ki gurur duymakta devam edeceğim. Mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Başka konuşacak arkadaşımız yoktur.

Şimdi iki takrir var evvelâ bunları oyunuzla sunacağım.

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğimiz sebeplere binaen, tasarıda aksayan noktaların düzeltilmesi için tasarının Komisyona iadesini ve ayrı bir «Seçim Kütükleri Kanunu» tasarısının hazırlanmasını arz ve teklif ederim.

Alp Kuran

Yüksek Başkanlığa

«Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkında Kanun» tasarısının Komisyona iadesi ile, ayrı bir kütük kanunu tasarısının hazırlanmasını arz ve teklif ederiz

Ferruh Güven

Adnan Başer

BAŞKAN — Her iki takrir aynı mahiyettedir. Tasarının komisyona iadesini teklif etmektedirler.

Komisyona iadesini kabul edenler... Etmeyenler... Reddedilmiştir.

Şimdi maddelere geçilmesini oyunuzla arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Saat 14,30 da toplanmak üzere oturumu kapatıyorum.

Kapanma saati: 12,45

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati: 14,35

BAŞKAN — Akadlı Lütfi

KÂTIPLER: Çini Rifat, Ekşi Oktay

BAŞKAN — Oturum açılmıştır. Görüşme için yeter mısap yoktur. Birleşimi yarım saat sonraya bırakıyorum.

Kapanma saati: 14,40

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma saati: 15,10

BAŞKAN — Akadlı Lütfi

KATIPLER : Çini Rifat, Eksi Oktay

BAŞKAN — Oturumu açıyorum.

3. — *Konya şehrinin uğradığı büyük yangın felâketi dolayısıyla Meclisin derin teessürlerinin bildirilmesi için bir geçmiş olsun telgrafının çekilmesine dair Köprülü Orhan, Akdağ Burhan, Çini Rifat, Elmas İmadettin ve Köksal Feyyaz'ın tavrı*

BAKASIN — Tavrı okuyoruz efendim :

Temsilciler Meclisi Yüksek Başkanlığına
Konyamızın uğradığı büyük yangın felâketi hepimizi büyük bir üzüntüye sevk etmiştir. Yüksek Meclisimizin bu hislerini ifade etmek üzere Başkanlık Divanınca bir geçmiş olsun telgrafının çekilmesi hususunun Yüksek Meclise arzını rica ederiz.

Temsilciler Meclisi Üyeleri

Orhan Köprülü Burhan Akdağ Rifat Çini
İmadettin Elmas Feyyaz Köksal

BAŞKAN — Tensibederseniz Başkanlık Divanı gereğini yapın.

Maddelerin müzakeresine geçiyoruz efendim.

I. Bölüm

Prensipler

Seçim usulü ve şekli

MADDE 1. — Seçimler, tek derecelidir. Oylar genel ve eşittir.

Seçmen, oyunu kendi eliyle ve tam bir serbestlikle kullanır.

Oy, gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

ÇAĞA ESAT — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

ÇAĞA ESAT — Efendim bendenizin 2 nci maddenin başa 1 nci madde olarak alınmasına

ve 1 nci maddenin de 2 nci madde olarak alınmasına dair bir tavrım var. Evvelâ bunun okunup bu hususun halledilmesi lâzımdır ki, maddeler müzakere edilebilsin.

BAŞKAN — Efendim, maddeyi okumadan buna ait tavrı mevzu bahsolamaz.

Efendim, madde hakkında tavrılar var okuyoruz :

Temsilciler Meclisi Yüksek Başkanlığına

Maddelerinin görüşülmesine başlanılmış olan (Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki kanun) tasarısının 2 nci maddesi kanunun mevzu ve tatbik sahasını tâyin eden bir hükümdür.

Kanun tekniği bakımından bu maddenin başta bulunması daha doğru olur. Bu itibarla işbu maddenin yerinin 1 nci madde ile değiştirilmesini ve müzakereye bu maddeden başlanmasını arz ve teklif ederim.

Temsilci
Esat Çağa

BAŞKAN — Bir tavrı daha var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığına

2 nci maddenin birinci madde olarak ve aşağıdaki şekilde düzeltilerek kabul buyurulmasını arz ve teklif ederim.

Kanunun uygulanma alanı

Madde 1. — Seçimlerde, özel kanunlarında başkaca hüküm bulunmadıkça, bu kanun hükümleri uygulanır.

Alp Kuran

BAŞKAN — Bir tavrı daha var, okutuyorum.

10.3.1961

Yüksek Başkanlığına

Müzakere edilmekte olan kanun mahiyetini

belirtmesi bakımından 1 nci maddenin 2 nci ve 2 nci maddenin 1 nci olmasını ve 1 nci maddenin şu şekilde yazılmasını teklif ederim :

Kadircan Kafli

Madde 1. — «Özel kanunlara göre yapılacak Millet Meclisi, Cumhuriyet Meclisi, il genel meclisi, belediye meclisi, mahalle ihtiyar heyeti, köy ihtiyar meclisi üyeleri ve muhtar seçiminde bu kanun hükümleri uygulanır.»

BAŞKAN — Şahap Kitapçı buyurun.

KİTAPÇI ŞAHAP — Çok muhterem arkadaşlarım; iki günden beri görüşülmekte bulunan kanunun tümü üzerindeki müzakerelerinin devamından anlaşılıyor ki, Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkındaki Kanunun yapılışında, komisyonun yepyeni bir esasa riayet etmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Elimizde bulunan tasarımı tetkik ettiğimiz zaman görülür ki, kanun başlığı ayrı bir yerde yer almış, ondan sonra bir fihrist konulmuş ve ondan sonra da madde matlabı sıraya konulmuştur. Şimdiye kadar alışık olmadığımız bir usul karşımıza çıkıyor.

Bendeniz, Esat Çağa arkadaşımızın takririnde beyan ettiği şekilde, hakikaten 1 ve 2 nci maddelerin yerlerinin değiştirilmesine iştirak etmekle beraber, hazırlanan ve elimizde bulunan tasarıdaki bu yapılış şeklinin şimdiye kadar ki geleneklere uygun olmadığı kanaatiyle bu yolda fikirlerimi beyan etmek istiyorum.

Biliyoruz ki, madde matlaplarının madde metninde olup olmadığı hususu birçok ahvalde Teşriî organca tefsirine gidilmiş mevzuların başında gelmektedir. Son zamanlardaki teamüli ve Temyiz Mahkemesinin kararları da madde matlaplarının madde metninden olduğu yolundadır.

Şimdi bu tasarıya başlıktan sonra bir fihrist ilâve edilmiş bulunmaktadır. Riyaset Makamı maddelere geçerken elbette ki evvelâ başlıkları okuyacaktır. Ama bu tasarıda başlıktan sonra fihrist gelmektedir. Acaba encümenimizdeki arkadaşlarımız, bu fihristin de aynen okunup kabul edilmesini istemekte midirler? Böyle ise, Tüzük ve teamüle uymayan acaip bir şekilde bu fihristin de oylanması icabedecektir.

Fihristin başında, «Seçimlerin temel hükümleri ve seçmen kütükleri hakkında Kanun»

başlığı bulunmaktadır. Bu başlığın, birinci bölüme başlamadan evvel aynen birinci bölüm üzerinde de zikredilmesinin hem teamüle ve şimdiye kadar alışmış olduğumuz usullere ve kanun tekniğine daha uygun olacağı kanaatindeyim. Bu mâruzatımdan sonra Esat Çağa arkadaşımız ile diğer bir arkadaşımızın beyan ettiği şekilde tasarının birinci maddesinin ikinci madde olarak yer değiştirmesinin yerinde olduğunu ifade etmek isterim. Esbabı mucibe lâyihasını tetkik edersek, o zaman görürüz ki, bu tasarı hazırlanırken Yüksek Encümen 1950 Seçim Kanunu metnine sadakat göstermiştir. Bu kanunu tetkik ettiğimiz zaman birinci kısımda hakikaten seçim usulü prensibinin vaz' edilmiş olduğunu ve birinci maddenin şimdi elimizde bulunan tasarıda olduğu gibi buna yakın bir şekilde kaleme alındığını görürüz. Ondan sonra bu metinde kanunun hangi işlere uygulanacağına dair bir ikinci maddemiz yoktur. Mademki encümen hazırladığı tasarıda kanunun uygulanacağı seçimleri kaydetmek ve Anayasa prensiplerini vaz'eden bu tasarıda, ne maksatla ikinci madde olarak ifade etmeyi hissetmiştir. Bütün bunlarda olduğu gibi, 2 nci maddenin aynen 1 nci madde olarak alınması ve bu husus kararlaştırıldıktan sonra, eğer Yüksek Heyetiniz bu noktayı kabul buyurursa, ikinci maddeyi 1 nci madde olarak okutup, bu yolda bir müzakerenin cereyan etmesi gerekir.

Şimdi bendeniz, 1 nci madde okunduğu ve ikinci madde henüz 1 nci madde olarak kabul buyurulmadığı ve yüksek oylarınıza iktiran etmediği için, ikinci madde üzerinde konuşma imkânını bulamıyorum.

Bu itibarla, demin arza çalıştığım gibi, tasarının başlığının, maddelerin başlığı olan bölümlerin başlığının yerine aynen konması ve ondan sonra 1 ve 2 nci maddelerin yerlerinin değiştirilmesi hakkındaki takririmi arz ediyorum. Kabulünü istirham ederim.

BAŞKAN — Söz komisyonundur efendim.

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Efendim, komisyonumuz, Şahap Kitapçı arkadaşımızın ve diğer takrir sahiplerinin 2 nci maddenin 1 nci madde ve 1 nci maddenin de 2 nci madde olarak alınması hakkındaki mütalâalarına iştirak etmektedir.

Kanunun baştarafındaki fihrist bir kolaylık olsun diye yapılmıştır. Esasen haşiyelerin ve matlapaların kanundan sayılmıyacağı hakkında Büyük Millet Meclisinin bir tefsiri de mevcuttur. Bu itibarla fihristin de oylanıp kabul edilmesi gibi bir düşüncesi olmamıştır komisyonun.

Tasarıdaki 2 nci madde 1 nci madde olarak alınır, bunun 2 nci fıkrasının «157 sayılı Kanununun 2 nci ve 18 nci maddelerine göre Anayasanın halkoyuna sunulmasında da bu hükümler uygulanır» fıkrasının buradan çıkarılıp, geçici bir maddede mütalâa edilmesi hakkındaki teklife de komisyon olarak muvafakat ediyoruz.

BAŞKAN — Ergin Feridun

ERGİN FERİDUN — Muhterem arkadaşlarım, birinci madde, seçimlerin tek dereceli olması, oyların genelliği, eşitlik ve gizlilik gibi seçimin umumi prensiplerini vaz'etmektedir. Bu ilk ve umumi prensipleri vaz'eden hükümün kanunun birinci maddesinde yer alması tasnif bakımından bana daha doğru görülmektedir. Her ne kadar komisyon kendi hazırladığı teklifte ısrar etmiyorsa da komisyonun hazırlanmış olduğu teklifin plân bakımından, tasnif bakımından daha uygun düşeceği kanaatinde olduğumuzu arz ederim.

BAŞKAN — Alp Kuran.

KURAN ALP — Efendim, gözümüzden kaçmış iki nokta üzerinde konuşmak istiyorum. Birinci maddenin ikinci madde olarak kabul edilmesi halinde büyük harflerle yazılmış olan ikinci madde matlabının, küçük matlapla düzeltilmesi lâzımgelir.

İkincisi, komisyonda Sahir Kurutluoğlu arkadaşına da arz etmiştim. Burada «1 nci Bölüm, prensipler» deniyor. Malûm olduğunuz veçhile ilk günkü yeminimizde «ilkeler» terimini kullanış benimsemiştik. Bu «ilkeler» öz türkçedir. Arapça ve farsça kelimeleri dilimizden çıkarmıya çalışırken onun yerine başka memleketlerin kelimelerini sokmakta elbette ki, bir faide mülahaza edilmez. Yeminimizdeki kelimeye uygun olan «ilkele» diyelim.

Bendeniz, 2 nci madde ile 1 nci maddenin yer değiştirmesi hususunun çok münasibolacağı kanaatindeyim. Çünkü kanunun adı «Seçimlerin temel hükümleri» İkinci madde seçimlerin temel hükümleriyle ilgilidir. Ondan sonra hükümlerin aşağıya doğru inmesi daha doğru

olur, kanaatindeyim. Bu hususu arz etmek istedim. Madde metni üzerinde sırası geldikçe ayrıca konuşmak mümkündür.

BAŞKAN — Mehmet Hazer.

HAZER MEHMET — Efendim; 1 nci madde seçimin iki esas prensibini ihtiva eden bir maddedir. Birisi oy, diğeri de seçim mevzuudur.

Bu, mehzaz kanunun, Milletvekilleri Seçimi Kanununun 1 nci maddesidir. Bir kanunun umumi esasları, prensipleri 1 nci maddede yer almaktadır. Şimdiye kadar olan tatbikat böyledir. Kanun evvelâ adıyla çıkarılır, kabul olunur, ifadesini bulur ondan sonra tatbik yeri ayrı bir maddede yer alır. Umumiyetle ikinci madde olmasına ihtiyaç yoktur. Bir başka maddede bu kanunun tatbik yerleri sayılabilir. Bu itibarla şimdi halen elimizde bulunan tarz hem kanun tekniğine uygundur hem de meseleyi daha iyi izah eden bir tarzdır. Aksi takdirde 2 nci maddedeki filân yerde tatbik edilir, şeklindeki hüküm değişecektir.

1 nci maddenin ilk fıkrasındaki tek dereceli seçim mevzuunu bundan evvelki konuşmamda arz etmiştim. Milletvekilleri Seçimi Kanununda, «Milletvekilleri seçimi tek derecelidir.» demekle bir prensip vaz'edilmiştir. Ama o kanun yalnız milletvekilleri seçimine münhasır bir kanundur. Halbuki şimdi müzakere ettiğimiz kanun milletvekili seçimlerinden başka diğer seçimlerde de tatbik edilecektir. Bu itibarla komisyon burada, «Bu kanun, hususi kanunların hükümlerini bertaraf etmiyor» diye bir hüküm vaz'etmelidir ki, ilerde bir ihtilâfa mahal vermesin.

BAŞKAN — Çağa Esat.

ÇAĞA ESAT — Efendim, birinci madde «seçimler, tek derecelidir» diye başlıyor. Hangi seçimler? Muayyen bir seçimden bahsetmiyor. Halbuki bu seçimlerden kasıt ne olduğunu ikinci madde gösteriyor. Bunlar ne imiş? Milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu, il genel meclisleri, belediye meclisleri, ilâhir seçimler...

Bir kelime evvelâ tâyin edilir, ondan sonra kullanılır. Bu bir mantıki kaidedir, sarf ve nahiv kaidesidir. Binaenaleyh, 2 nci madde hem kanunun mevzuunu tâyin etmesi bakımından, hem de kanun tekniği icabı başa alınması lâzımgelir. Kendisinden sonra gelecek maddenin mânasını tavzih etmesi bakımından başa gelmesi lâzımgelir. İki maddeyi birbirine olan münasebeti bakımından mütalâa ettiğimiz zaman görürüz ki, 1 nci

madde esas oluyor, ikinci madde birinci maddeyi tavzih ediyor. Bu itibarla ikinci madde başa alınırsa birinci maddenin vuzuhsuzluğu ortadan kalkar ve kanun ilk okunduğu zaman hangi seçimlere tatbik edileceği anlaşılır. Bu suretle de muallakta kalan seçim mevzuu da orta yerde kalmaz. Bu itibarla benzeniz takririmde ısrar ediyorum. (Oya oya sesleri)

BAŞKAN — Şahap Kitapçı.

KITAPÇI ŞAHAP — Muhterem arkadaşlarım; maddeler üzerinde konuşacağımıza söz vermiştik. Bu itibarla en mükemmel şeklini getirmek ve tatbikata uygun şeklini vermek vazifemizdir. Huzurunuzu sık sık işgal etmemin sebebi ve arkadaşlarımın da gayreti bu yoldadır.

Mehmet Hazer arkadaşımız, esas alınan 1950 Milletvekilleri Seçimi Kanununda madde böyledir, dediler. Doğrudur. Ama, o başlık itibarıyla Milletvekilleri Seçimi Kanunudur. Halbuki bu Türkiye'deki muhtelif seçimleri tanzim eden bir kanundur. Nerelere hangi şeylerin, hangi seçimlerde hangi şekillerin tatbik edileceği, her kanunda olduğu gibi, 1 nei maddede göstermek gerekir. Arkadaşıma hatırlatayım ki, eskiden muhtar, ihtiyar meclisleri seçimleri, mahallî idareler seçimleri yine o kanuna göre yapılırdı. Milletvekilleri Seçimi Kanununa uyularak yapılırdı. Orada hususi kanunlara bir atıf vardı. Orada seçme ve seçilme ehliyetini seçim zamanını ve saireyi tâyin eder; seçimin cereyan şekli 5545 sayılı Kanuna atıf yapar.

Halbuki şimdi tedvine çalıştığımız kanun bu değildir. Bu mevzuatımız arasındaki bütün seçimleri, Türkiye'de yapılacak bütün seçimleri tanzim eden bir kanun vaziyetindedir. Bu sebeple her kanunda olduğu gibi bu kanunda da düzenlenecek hususların neler olduğunun 1 nei maddede gösterilmesinin teknik ve tatbikat bakımından bir zaruret olduğuna kaanım.

BAŞKAN — Efendim aynı mevzu üzerinde iki takrir daha var, okuyoruz :

Yüksek Başkanlığa

Tasarı başlığmdan sonra fihristin konulması bir yeniliktir. Fihristin de oya konulması uygun olmayacağı cihetle birinci bölümden önce buraya da başlığın ilâvesini arz ve teklif ederim.

Ş. Kitapçı

Yüksek Başkanlığa

Şifahen arz ettiğim sebeplere binaen tasarı-

nın bir ve ikinci maddelerinin yerlerinin madde matlapları ile birlikte değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Ş. Kitapçı

BAŞKAN — Komsiyon tekliflere iltihak ediyor mu?

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ
KURUTLUOĞLU SAHİR — İştirak ediyoruz.

BAŞKAN — Takriri komisyona verelim, kalem almın ve maddeyi bildirin. (Oya koyun sesleri)

Birinci maddenin ikinci madde ve ikinci maddenin de birinci madde olarak, tasarıya konulması hakkındaki takriri oylarınıza arz ediyorum. Takrirlerin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

ARGUN TAHSİN — Oy neticesi iyi anlaşılmadı, bir daha oya koyun.

BAŞKAN — Tereddüdümüz yoktur, oyların neticesi alınmıştır.

Binaenaleyh, 2 nei maddeyi 1 nei madde olarak okuyoruz.

BARLAS CEMİL SAİT — Usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun.

BARLAS CEMİL SAİT — Efendim, komisyon Alp Kuran arkadaşımızın Türkçeleştirme teklifini kabul etti. Eğer tensip buyurursanız 1 nei ve 2 nei maddeler Türkçe terimlerle okunsun ve ona göre oya konsun.. Beyhude yere vakit kaybetmeyiz.

BAŞKAN — Komisyon, ilkeler hakkındaki teklife iştirak ediyor mu?

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ
KURUTLUOĞLU SAHİR — İştirak ediyoruz.

BAŞKAN — Birinci maddeyi okutuyorum.

BİRİNCİ BÖLÜM

Prensipler

Kanunun uygulanacağı seçimler

Madde 1. — Özel kanunlarına göre, yapılacak milletvekilleri Cumhuriyet senatosu, İl Genel Meclisleri, Belediye Meclisleri, Muhtar ve İhtiyar Heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri uygulanır.

157 sayılı Kanunun 2 ve 18 nei maddelerine göre, Anayasanın halkoyuna sunulmasında da bu hükümler uygulanır.

BAŞKAN — Söz komisyonundur.

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ KURUTLU OĞLU SAHİR — Efendim; bu madde hakkında mâruzatım, «Milletvekilleri ve Cumhuriyet Senatosu» şeklindedir. Halbuki Anayasada kabul edilen yeni bir terim var, «Cumhuriyet Meclisi». Bu itibarla «Milletvekilleri ve Cumhuriyet Meclisi üyeleri» şeklinde olmasında zaruret vardır. Bunu arz etmek için söz almış bulunuyorum. İkinci fıkrası muvakkat maddelerde arz edilmiş bulunuyor.

Mehmet Hazer arkadaşımızın beyanlarındaki bir noktaya işaret etmek isterim.

Muhtar ve ihtiyar heyetleri tâbirinin kullanılması onların salâhiyetleri bakımından faydalı olacaktır. Müzakerelerin bu üslûpta cereyanında faide vardır.

ATALAY SIRRI — Cumhuriyet Senatosu tâbirini nereden çıkardılar?

KURUTLUOĞLU SAHİR (Devamla) — Cumhuriyet Senatosu nereden çıkmışsa, Cumhuriyet Meclisi de oradan çıktı. Anayasada bu şekilde yer aldığı için burada yer alıyor; kendi icadımız olarak değildir.

ATALAY SIRRI — Cumhuriyet Senatosu demek, Millet Meclisi demek yerine «Yasama organları üyeleri seçimi» dersiniz hepsini kapsar ve ortaya atılan mahzurlar da bertaraf edilmiş olur.

KURUTLUOĞLU SAHİR — Kelimelerde ısrarımız yok.

BAŞKAN — Adalet Bakanı.

ADALET BAKANI TÜZEMEN EKREM — Efendim yanlış anlamadımsa komisyon sözcüsü arkadaşların da ifade ettikleri gibi bu kanun bütün seçimlerde uygulanacaktır.

Bu maddenin 2 nci fıkrası Anayasanın halkoyuna sunulması hakkındadır. Halbuki Anayasanın halkoyuna sunulması bir defa olacaktır. Binaenaleyh, bu yapıldıktan sonra bu fıkra bir daha tatbik yeri bulamayacaktır. Bu itibarla bu 2 nci fıkranın bir geçici maddede yer alması iktiza eder. (Teklif var, komisyon da iltihak etti, zaten öyle olacak, sesleri)

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu Turhan.

FEYZİOĞLU TURHAN — Arkadaşlar, Cumhuriyet Meclisi, Milletvekilleri, tâbirlerinin doğurduğu mahzurlara işaret edildi. Burada kullanılacak tâbirin, «Türkiye Büyük Millet Meclisi»

olmasına komisyon acaba ne der? Nasıl ki, Kurucu Meclis, deyince Temsilciler Meclisini ve Millî Birlik Komitesini, yani iki teşriî organı ifade etmiş oluyorsak, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri dersek, hem adı ne olursa olsun kurulacak iki teşriî organın seçimlerini ifade etmiş oluruz hem de isim olarak bu tarihî tâbiri Meclis olarak benimsemiş oluruz. Bu, aynı zamanda yapacağımız Anayasada Türkiye Büyük Millet Meclisi tâbirinin benimsenmiş olduğu mânasına gelir. Bu tâbirin değiştirilmesini kimse ortaya atmadı. Türkiye Büyük Millet Meclisi tâbirini eğer arzu buyuruyorsanız, bendeniz Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri denmesini teklif ediyorum.

BAŞKAN — Komisyon.

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Muhterem arkadaşlarım, Anayasa henüz müzakere ve kabul edilmemiş, Yasama Organları ismi kanunîyet iktisabetmemiş olduğu için bu tereddütlerinde haklıdır. Ancak yapılan teklifin kabulü halinde şu mahzur mütalâa edilebilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi unvanı, Anayasanın müzakeresinde öğrendiğimize göre, Büyük Millet Meclisi ve Cumhuriyet Meclisinin müşterek ismi, yasama organını ifade eder. Bizim kanun hazırlama şeklimizde bu iki teşekkül ayrı ayrı mütalâa edilmiş ve iki Meclis için ayrı ayrı kanun tasarısı hazırlanmış ve takdim edilmiştir. İki teşekkül de ayrı ayrıdır. Bir bütün teşkil etseler dahi, görev ve yetkileri, teşriî faaliyetleri ayrı ayrı olan iki teşekkülün kanunun mevzuunu ifade eden maddede bir tek kelime olarak yer alması mahzurlu telâkki edilmektedir.

BAŞKAN — Takrirler var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin son fıkrasının madde metninden çıkarılarak geçici hükümler bölümünde 4 ncü madde olarak zikredilmesini arz ve teklif ederim.

Ferda Güley

Yüksek Başkanlığa

Sözlü olarak arz ettiğim sebeplere binaen 1 nci maddenin 2 nci fıkrasının çıkarılmasını ve geçici bir madde olarak eklenmesini arz ve teklif ederim.

Alişiroğlu Osman

BAŞKAN — Bu konuda komisyonun bir sözü var mı?

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Komisyonun da bir teklifi vardı, efendim.

BAŞKAN — Komisyonun teklifini okuyoruz, efendim.

Yüksek Başkanlığa

2 nci maddenin son fıkrasının, geçici 4 nci madde olarak yerinin değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Seçim Kanunu Komisyonu adına

Başkanvekili

Hıfzı Oğuz Bekata

BAŞKAN — Efendim, üç taktir de aynı mealdedir. Dikkate alınması hususunu oyunuzda arz ediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmiyenler... Kabul edilmiş ve dikkate alınmıştır, efendim.

Diğer taktirler var, onları da okuduktan sonra maddeyi komisyona verelim, kabul buyurduğunuz esaslar dâhilinde gözden geçirsin.

Meclis Başkanlığına

1. — Madde olarak kabul olunan kanunun uygulanacağı seçimlerde «İhtiyar heyeti» deyiminin «İhtiyar kurulu» şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

M. Rauf İnan

BAŞKAN — Komisyonun bu taktir hakkındaki bir düşüncesi var mı?

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Efendim, bu tâbirler birçok kanunlarda ifade edilen tâbirlerdir. Bu bakımdan komisyon maddenin olduğu gibi kabul edilmesinde fayda mülâhaza etmektedir.

BAŞKAN — Taktiri tekrar bir kere daha okuyup oyunuzda arz edeceğiz, efendim.

(Rauf İnan'ın taktiri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Taktirin dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiş taktir reddedilmiştir.

Bir teklif daha var. Okuyoruz, efendim.

Temsilciler Meclisi Başkanlığına

Tasarının 1 nci maddesinin ikinci fıkrası lüzumsuz olduğundan tamamen kaldırılmasını ve ilk fıkradaki (Milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu) ibaresinin (Milletvekilleri ve Cumhuri-

yet Meclisi) olarak değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Zeki Baltacıoğlu

BAŞKAN — Taktir iki kısmı ihtiva ediyor. (1 nci kısmı halloldu, sesleri)

Bir taktir daha var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Birinci maddede geçen «Milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu» yerine : «Yasama Meclisleri üyeleri» ibaresinin konulmasını arz ve teklif ederim.

Cahit Zamangil

BAŞKAN — Komisyonun bir düşüncesi var mı?

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Arz ettik.

BAŞKAN — Ergin Feridun.

ERGİN FERİDUN — Efendim, maddenin yazılışında ifade tenazuru bulunması şarttır. Milletvekilleri diyoruz, Meclise gelecek olan vazife sahiplerini kastediyoruz. Mütâakıp hükümde Cumhuriyet Senatosu diyoruz, oraya gelecek vazife sahiplerini teker teker zikrediyoruz. Meclisi Heyeti Umumiye olarak, heyet olarak dikkate alıyoruz. Burada eğer Cahit Zamangil arkadaşımızın teklifi kabul edilecek olursa, cümle yapısı tasarındaki gibi kalacaksa, o vakit ifadenin ayarlanması, tashih edilmesi lâzımdır. Birinden bahsederken milletvekillerini, ötekinden bahsederken Meclis hükmü şahsiyetini zikretmek muhakkak ki, üslûp bakımından bir ahenksizlik teşkil eder.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Efendim, biraz evvel madde üzerinde, Anayasa Komisyonunun müzakerelerinden mülhem olarak şu şekilde bir değişiklik yaptığımızı arz etmiştim. Özel kanunlara göre yapılacak «milletvekilleri, Cumhuriyet Meclisi üyeleri».. Binaenaleyh, «Yasama organlarının» isimlerinde bir değişiklik kabul buyurulmadığı takdirde dahi Cumhuriyet Meclisi için, Cumhuriyet Meclisi üyeleri diye tasrih edilmek suretiyle seçilen şahıslar ifade edileceği için cümle sarf ve nahiv bakımından bir bozukluk arz etmiyecektir.

BAŞKAN — Esat Çağa.

ÇAĞA ESAT — Muhterem arkadaşlar, bir

şey geldi aklıma arz edeyim. Şimdi milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu veya Cumhuriyet Meclisi diyeceğiz. Fakat bunlar, bu tâbirler Anayasanın kabulü ile katiyet kesbedecek tâbirlerdir. Anayasada bunlar konuşulacağı zaman üçte iki çoğunluğun olması zaruridir. Halbuki şimdi biz burada salt çoğunlukla karar veriyoruz. Salt çoğunlukla bu tâbirleri kabul edemeyiz. Belki Anayasada Cumhuriyet Meclisi yerine Âyân denecek, belki Millet Meclisi yerine Temsilciler Meclisi denilecek. Bunlar bilinmiyor. Bunun için her iki şeyi bünyesine alan, kapsayan bir tâbir kullanmak lâzımdır. Bu arkadaşımızın takriri var, Yasama organları üyeleri diye. Bu ihtilâfları halleder gibi geliyor. Tabîi takdir Yüksek Heyetinizindir, arz bizden.

BAŞKAN — Alp Kuran.

KURAN ALP — Efendim, Anayasanın halkoyuna sunulması hakkındaki kanun burada görüşülürken, ileride müzakere edilecek bir kanuna âtîf yapılamıyacağı, ileride kabul edilip edilmemesi meşkûk olan bir müesseseye âtîf yapılmaması hususu ileri sürülmüş ve muhterem komisyon da bu fikre iştirak etmişti. Şimdi terimler üzerinde münakaşalar çıkmaktadır. Ben, bunu bir an evvel bir hal yoluna bağlamak için şöyle bir teklifte bulunacağım :

«Özel kanunlarında başkaca bir hüküm bulunmadıkça, yasama meclisleri, seçimleri ile mahallî seçimlerde bu kanun hükümleri uygulanır». Mahallî seçimler dediğimiz takdirde belediye seçimleri de girer, il idare ve muhtar seçimleri de girer. Komisyon da iştirak ederse, bu şekilde kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Feridun Ergin.

ERGİN FERİDUN — Efendim, Komisyonun pek muhterem sözcüsü Atıf Ödül arkadaşım, kendi tekliflerine uyarak, ibarenin «Senato üyeleri» şeklinde tasrih edildiği takdirde bir ifade düşüklüğü olmayacağını söylediler. Ama dikkat buyrulursa, onun arkasından il genel meclisleri, belediye meclisleri tâbirleri de gelmektedir. Bu itibarla ifadede bir tenazür temin etmek üzere, ya bütün seçimler için «üye» tâbirinin kullanılması lâzımdır yahut da bütün meclis tâbirleri için heyet hükmî şahsiyetinin zikredilmesi lâzımdır. Yasama organlarında üye tâbirini kullanmak, belediyelerde ve il ge-

nel meclisi seçimlerinde doğrudan doğruya heyet adının zikredilmesi şüphesiz bir ahenksizlik teşkil etmektedir. Bu hususta Komisyonun dikkatini çekerim. Yapılan kanunların metinlerinde üslûbun büyük ehemmiyeti ve kıymeti vardır.

BAŞKAN — Sait Naci Ergin.

ERGİN SAİT NACİ — Efendim, bendeniz de Feridun Ergin'in söyleyeceklerini söyleyecektim. Bunu şimdi komisyona verelim, komisyon buradaki konuşmaları nazarr itibara alarak bunu düzenlesin. Bu uzun bir zaman istiyen bir iş değildir.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Kısaltıcı yolu ihtiyar etmede fayda mülâhaza ediyoruz. Sayın Ergin haklıdır. Cumhuriyet Meclisi diye sadece müesseseleri zikretmek suretiyle endişeleri bertaraf edilmiş olur.

Bu kanun dün sabahtan beri müzakeresi cereyan eden ve tanzim edilmesi lâzımgelen bir kanundur. Kanunun yürürlük sahasını ifade etmek mecburiyetindeyiz. Komisyondan çıkmış olan bu terimlerin buraya alınmasında bir mahzur görmüyoruz. Şu da düşünülebilir. Şayet Anayasa'da bu meclislerin ismi başka şekilde kullanılırsa. O kanuna konulacak bir madde ile buradaki isimler de değiştirilebilir. Başka bir şekilde telâfi etme imkânı vardır. Yasama organları tâbirinde her ne kadar, organları tâbirindeki, «lar» tâbiri iki meclisi birleştiriyorsa da, ayrı ayrı meclisler olması bakımından komisyon olarak bu teklife katılamıyoruz. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

BAŞKAN — Önergeyi tekrar okutuyorum, efendim.

(Cahit Zamangil'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Aynı mevzuda bir takrir daha var, okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Kurucu Meclis teşkiline dair 157 sayılı Anayasa'da 29 Ekim 1961 den önce «Türkiye Büyük Millet Meclisi» nin seçileceğinden bahsedildiği ve bu terimin muhafaza edileceği gerek halen yürürlükte olan Kurucu Meclis yasasından, gerekse Anayasa projesinden anlaşıldığı cihetle, «Milletvekilleri ve Cumhuriyet Senatosu» yerine, (Türkiye Büyük Millet Meclisi) teriminin kullanılmasını arz ve teklif ederim.

Turhan Feyzioğlu

BAŞKAN — Zeki Baltacıoğlu'nun önergesini tekrar okutuyorum.

(Zeki Baltacıoğlu'nun, önergesi tekrar okundu.)

BALTACIOĞLU ZEKİ — Takririmi geri alıyorum. Turhan Feyzioğlu'nun takririne işti-
rak ediyorum.

BAŞKAN — Cahit Zamangil.

ZAMANGİL CAHİT — Muhterem arkadaşlar, 1 neci maddede bazan «üyeler» bazan da «heyetler» deniyor. Bunu bir fiille birleştiriyorlar. Buradaki ahenksizliği Sayın Fedriun Ergin arkadaşımız da belirttiler. Muhterem komisyonumuza bu hususta gösterdiği uysallıktan dolayı teşekkür ederim. Bu şekilde tasarının daha güzel olacağına şüphe yoktur. Bu aynı uysallığı ikinci meselemiz için de göstermeleri ricasıyla konuşmak istiyorum.

Cumhuriyet Senatosu ile milletvekilleri gibi henüz daha bir kanunla tamamen mevzuatımız arasına girmemiş olan hüviyetlerin, isimlerden bahsedilmesi doğru mudur? Sayın Atif İnan.

ÖDÜL ATIF — İnan değil Ödül.

ZAMANGİL CAHİT — Atif Ödül arkadaşımıza yakınlığım dostluktan da ileridir. Tah-
sih ederim, özür dilerim.

Muhterem Ödül arkadaşımız bir kanun kabul edilmeden ve o kanundaki terim de kabul edilip kanunlaşmadan diğer bir kanuna acele ederek onu koymak, orada zikretmek, bilemem ne dereceye kadar doğrudur, onu arz etmek isterim; ama bu nokta üzerinde durmıyacağım. Çok iyi biliyorum ki, bu noktalar üzerinde ısrar edersek ileride maddelerde aynı noktalar için karşımıza birçok ihtilâflar çıkabilir. Bazı imkânlarımız vardır, bize Cumhuriyet Senatosu teklifi ile gelmişti. Komisyonunuz biraz evvel bunu Cumhuriyet Meclisi olarak kabul etti. Bunu neye nazaran kabul etti ve değiştirdi bilmiyorum. (Değiştirildi sesleri) Evet siz değiştirildiğinden bahsediyorsunuz. Organ kelimesinin hoş görülmediği arkadaşlar tarafından belirtildi, lütfedin yasama şeklinde kabul edin, ricam budur.

BAŞKAN — Nalbantoğlu Fazıl.

NALBANTOĞLU FAZİL — Efendim, Turhan Feyzioğlu arkadaşımızın önergesinin lehinde konuşacağım. 157 sayılı Kanunda «Türkiye Büyük Millet Meclisi» tâbiri vardır. O itibarla 157 sayılı Kanun değişmedikçe Yüksek

Meclis o kanunda bu terimi muhafaza etmek mecburiyetindedir.

Ayrıca, Anayasa Komisyonunca hazırlanmış olan tasarının 61 nci maddesinde şu tâbir var, aynen okuyorum. «Türkiye Büyük Millet Meclisi, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Meclisinden kurulur» Meclisler, Anayasada gösterilen hallerde birlikte toplanır.» Binaenaleyh, birlikte toplanmaları halinde, bizatihi her ikisi de Türkiye Büyük Millet Meclisi teriminin içine girer. Birlikte toplanmak ise bir vazifedir. Bu sebeple Turhan Feyzioğlu arkadaşımın önergesinin dikkat nazara alınması uygun olacağı kanaatindeyim.

CENGİZ HIZIR — Muhterem arkadaşlar müzakeresini yapmakta olduğumuz 1 neci maddede de «özel kanunlarına göre, yapılacak milletvekilleri Cumhuriyet Senatosu» dedikten sonra «il genel meclisleri, belediye meclisleri muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri uygulanır.» denilmektedir.

Sayın Feridun Ergin'in fikirlerine aynen işti-
rak ediyorum. Özel kanunlarına göre yapılan milletvekilleri seçimleri belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar heyetleri bununla bağlaşmaz kanaatindeyim. Bunların telifi de mümkün değildir. Özel kanunlarına göre yapılacak Millet Meclisi, Cumhuriyet Meclisi, il genel meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar meclisleri ve heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri uygulanır denmesi uygun düşer, kanaatindeyim. Bu yolda bir takrir de takdim etmiş bulunuyorum. İltifatınıza mazhar olursa bu şekilde madde değiştirilmiş olur.

Hürmetlerimle.

BAŞKAN — Ödül Atif.

ÖDÜL ATIF — Takrirlerle birlikte maddenin, yeniden tanzim edilmek üzere, komisyona verilmesini rica edeceğim.

BAŞKAN — Tabii öyle yapacağız. Şimdi Zamangil Cahit arkadaşımızın önergesini tekrar okutuyorum.

(Zamangil Cahit'in önergesi üçüncü defa tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bu takriri (Diğer önergeler de teker teker okunsun sesleri)

Efendim, bu mevzua taallük eden muhtelif önergeler var. Bunların hepsini okuyup ondan sonra teker teker reylerinize arz edeceğim.

Temsilciler Meclisi Yüksek Başkanlığına
1 nci maddenin aşağıdaki şekilde kabulünü
arz ve teklif ederiz :

«Özel kanunlarına göre yapılacak Türkiye
Büyük Millet Meclisi, il genel meclisi, belediye
meclisleri ile muhtar ve ihtiyar heyetleri se-
çimlerinde bu kanun hükümleri uygulanır.»

Hamdi Orhon Şinasi Özmenoğlu

Yüksek Başkanlığa

1 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilerek
kabulünü arz ve teklif ederim :

«Özel kanunlarında başkaca hüküm bulun-
madıkça, yasama meclisleri seçimleri ile ma-
halli seçimlerde bu kanun hükümleri uygula-
nır.»

Alp Kuran

Temsilciler Meclisi Yüce Başkanlığına

Birinci maddenin (Özel kanunlarına göre ya-
pılacak Millet Meclisi, Cumhuriyet Meclisi, il
genel meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve
ihtiyar meclis ve heyetleri seçimlerinde bu ka-
nun hükümleri uygulanır.) şeklinde kabulünü
saygı ile arz ve teklif ederim.

Temsilciler Meclisi Üyesi
Cengiz Hızır

Temsilciler Meclisi Yüksek Divan Başkanlığına
2 nci maddenin, aşağıdaki şekilde değiştiril-
mesini, arz ve teklif ederim.

Madde 2. — Özel kanunlarına göre, yapıla-
cak milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu, il ge-
nel meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ih-
tiyar heyetleri seçimlerinde bu kanunun aykırı
düşmeyen hükümleri uygulanır.

Fehmi Alpaslan

Başkanlığa

1 nci maddenin aşağıdaki şekilde tadilini
arz ve teklif ederiz.

Madde 1. — Özel kanunlarına göre, yapıla-
cak Millet ve Cumhuriyet meclisleri, il genel
meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar
heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri
uygulanır.

Doğan Suphi Üstün Feridun

Yüksek Başkanlığa

Madde 1 in aşağıdaki şekilde değiştirilme-
sini arz ve teklif ederiz.

Madde 1. — Özel kanunlarına göre yapıla-

cak Millet Meclisi, Cumhuriyet Meclisi, il genel
meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar
heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri
uygulanır.

İ. Selçuk Çakıroğlu Fehim Fırat

AHMET BİLGİN — Usul hakkında.

BAŞKAN — Buyurun.

AHMET BİLGİN — Muhterem arkadaşlar,
1 nci maddenin tadili hakkındaki önergeler bi-
rer birer okundu. Bu maddenin yeniden tanzim
edilmesi için komisyonca geri alınmak istenmiş-
tir; komisyon geri istedikten sonra bu önerge-
lerin yeniden oylanmasının mânası kalmaz.
Önergelerle birlikte madde komisyona verilsin
komisyondan geldikten sonra üzerinde konuşu-
ruz.

BAŞKAN — Komisyon tarafından madde
geri istenmiş değildir. Önergelerden hangileri-
nin kabul edileceğini tâyin ve kabul edilenlerin
komisyona verilmesini tesbit için reyinize arz
ediyorum. Takrirleri tekrar okutuyorum.

(Cahit Zamangil'in önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Önergenin dikkate alınmasını
kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Diğer önergeleri de okutuyorum.

(Turhan Feyzioğlu'nun önergesi tekrar okun-
du.)

FEYZİOĞLU TURHAN — Hamdi Orhon Be-
yin önergesi de aynı mahiyettedir, onun için
onun teklifine iltihak ediyorum.

BAŞKAN — Diğer önergeleri okutuyorum.

(Hamdi Orhon ve Şinasi Özdenoğlu'nun
önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Bu önergeyi oylarımıza sunu-
yorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul
edilmiştir. Bu önergenin dikkate alınması ka-
bul edilmiştir. Maddeyi önerge ile birlikte ko-
misyona veriyoruz. Madde yeniden tanzim edi-
lecektir.

Şimdi ikinci maddeyi okutuyorum.

Seçim usulü ve şekli

MADDE 2. — Seçimler, tek derecelidir. Oy-
lar genel ve eşittir.

Seçmen, oyunu kendi eliyle ve tam bir ser-
bestlikle kullanır.

Oy, gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağ-
lanması, açık olarak yapılır.

KİTAPÇI ŞAHAP — Muhterem arkadaşlar; usul hakkında söz istedim. Fakat ne konuşacağı-mı tahmin etmeden itiraz etmek doğru olmaz. Bendeniz her ne kadar komisyon üyesi isem de imzada bulunmadım. O itibarla maddeler üzerinde konuşmak hakkım mahfuzdur, zaten muhalefet şerhi diye bir kayıt da yok. Sâniyen söz hakkı mahfuz demek, muhalefet edeceğim demek değildir. Bu itibarla esas olan maddelere geçilmesine karar verildikten sonra, hepimiz elbirliği ile en iyi bir şekilde bu eseri hazırlayıp meydana getirmek için âzami gayreti göstereceğimizden ibaret olacaktır. Yüksek Heyetinizin, muhterem komisyon âzaları ile beraber, metinleri en iyi ve en mükemmel bir hale getirilmesi için büyük gayret sarf edeceğine eminim. Bu hususları bu şekilde belirttikten sonra şimdi kısaca mâruzatta bulunacağım. (Seçmen, oyunu kendi eliyle ve tam bir serbestlikle kullanır.) Bu tasarının 95 nci maddesinde de vardır. «Seçmen oyunu 95 nci maddenin 2 nci fıkrası gereğince kendi eliyle» denirse tatbikatta bir aksalığı şimdiden önlemiş bulunuyoruz. Bunu ifade için söz almış bulunuyorum. Bu madde körler ve mâlûllerin oy kullanabileceği kaydını taşıdığı için seçmenin oyunu 95 nci maddenin 2 nci fıkrası hükmü mahfuz kalmak şartıyla şeklinde tashih edersek ilerde bir müşkülâta uğramayız. Mâruzatım bundan ibarettir.

BAŞKAN — Öymen Altan.

ÖYMEN ALTAN — Efendim, bendeniz de Şahap Beyin işaret buyurdıkları noktaya temas etmek istiyorum. Bu maddenin 95 nci madde ile tenakuz teşkil etmemesi için değiştirilmesi lâzımdır. Bunun için de başka bir formül teklif edeceğim. Esbabı mucibede zikredildiği veçhile; seçmen oyunu bizzat ve tam bir serbestlikle kullanır dersek 95 nci madde ile olan tenakusu ortadan kaldırmış oluruz. Maddenin arz ettiğim şekilde düzeltilmesi için bir de tahrir takdim ediyorum, kabulünü istirham ederim.

BAŞKAN — Kuran Alp.

KURAN ALP — Efendim, ikinci maddenin matlabı ile metni birbirine uymamaktadır. Filhalka matlabda seçim usulünden bahsedilmekte ise de madde metninde seçim usulünden, yani seçim sisteminden hiç bahsedilmemektedir. Bu niçin böyle olmuştur, bunu arz edeyim. Komisyonunda önce bir «Milletvekilleri Seçimi Kanunu» kabul etmiştik.

Sonra, bu ilk tasarıda, bâzı maddeler ayıklanarak huzurunuzdaki tasarı vücuda getirilmiştir. Ancak bu ameliye yapılırken, ilk metindeki maddeler ve matlapları aynen muhafaza edilmiş, bu yüzden ister istemez bâzı aksaklıklar olmuştur. İlk metinde şu şekilde idi, birinci madde: «Milletvekili seçimleri tek derecelidir, seçim nispi temsil usulüyle yapılır, oylar genel ve eşittir, seçmen oyunu tam bir serbestlikle kullanır, oyların sayımı dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.» Şimdi bu madde Milletvekilleri Seçimi Kanunundan alınıp, seçimlerin temel hükümleri kanununa aktarılmış bulunmaktadır. Ancak aktarılan, milletvekilleri seçimi usulü ile ilgili ibare madde metninden çıkarılmış, ancak madde matlabında gerekli değişiklik yapılmamıştır.

Binaenaleyh, matlabtaki «seçim usulü» ibaresi, mesnetsiz kalmıştır. Bu bakımdan maddenin matlabında bir değişiklik yapmak icab eder. Matlabolarak «seçim esasları» demek münasib olacaktır. Çünkü madde metninde seçim usullerinden bahis yoktur; sadece esaslarından bahsediliyor. Ayrıca, 1 nci fıkrada seçim tek dereceli denmiştir. Milletvekili seçimi için böyle olabilir. Fakat Cumhuriyet Senatosu için yarın Yüksek Meclisce iki dereceli bir seçim esasını derpiş edilebilir. Bu hususu göz önünde bulundurarak «tek dereceli» kaydının birinci fıkradan çıkarılması münasib olur kanaatindeyim. Ayrıca, ilk metinden «nispi temsil usulüne göre» ibaresi çıkarılınca, cümle «oylar, gizli ve eşittir.» şeklini almıştır ki, bu da munis bir ifade tarzı değildir. Bundan başka «kendi eliyle kullanır» teriminin, arkadaşların belirttiği şekilde, yanlış anlaşılmaya sebebiyet vermesi mümkündür. Burada maksat, oy vermede vekâletinin caiz olmadığını göstermektir. «Kendisi kullanır» ibaresi bu maksadı ifade eder kanaatindeyim. Binaenaleyh, 1950 Kanununun metni de nazarı itibara alınmak suretiyle, maddenin şu şekilde değiştirilmesi yerinde olur: «Seçimler genel, eşit ve gizli oylâ yapılır. Seçmen oyunu kendisi ve tam bir serbestlikle kullanır. Oyların sayımı ve dökümü açıktır.» Bu şekilde matlapla muhtevanın birbirine uymasını temin bakımından bir de önerge takdim ediyorum.

BAŞKAN — Komisyonun bu konuda bir düşüncesi var mı? (Tahrirler okunsun sesleri)

ÖDÜL ATIF — Sayın Alp Kuran arkadaşımızın Cumhuriyet Meclisi seçiminin iki dereceli olması hakkındaki teklifinin yerinde olmadığını ve temel kanunda yazılı kelimelerin çıkarılması hakkındaki teklife hiçbir surette katılmıyoruz. Biz şuna kaaniyiz ki, yasama organlarının hiçbirisinin iki dereceli bir seçim usulü ile hiçbir surette gayeye vâsil olacağına inanmamaktayız.

Muhterem arkadaşlar, sayın Şahap Kitapçı arkadaşımız istisnaya taallük eden maddenin buraya bu istisnalar mahfuz kalmak şartıyla konulmasını söylediler. İzin verirseniz temel hükümler burada aynen kalsın. Eğer istisna tatmin edici değilse bir kıymetli arkadaşım izah buyurdular, mâlûller içerisinde körleri ve kolu sakat olanları da ilâve etmek suretiyle tatbikkattaki, bu mahzur önlenmiş olabilir.

Arkadaşlar, biz bu maddede «bizzat kullanır» şeklinde düşündük. Bizzat kullanır şeklinde gelmiş olsaydı ümidediyorum ki, işaret edilen mahzurlar tamamen haklı sayılamıyacaktı. «Bizzat» yerine «Kendisi kullanır» diye bir isabetsizlik belki vâkı olmuş bulunabilir ama seçmenler oylarını bizzat kullanmalarında kendi eliyle kullanma tâbiri ve fikri de vardır. Bu kelimeler arasında bir tercih yapmak Yüksek Heyete aittir. Ama ricalarım şudur ki, buradaki hükmü bütünlüğü ile muhafaza etmek yerinde olacaktır.

ÇAKIROĞLU SELÇUK — Muhterem arkadaşlar 2 nci maddenin 2 nci fıkrası hakkında komisyonun fikirlerine iştirak etmemek elden gelmiyor. Nitekim, 1 nci maddedeki tek dereceli seçimler doğrudur. Ötekiler istisnadır. Bendeniz ikinci maddenin birinci fıkrasına bir şey ilâve etmek istiyorum. O da şudur; seçimler tek derecelidir, oyları genel ve eşittir. Bendeniz Seçim Komisyonu Başkanının önceden yaptığı bir konuşmayı senet ittihaz ederek konuşuyorum. Arkadaşımız pek haklı olarak dediler ki; millete mal olacak ve halkın kolaylıkla anlaması lâzımgelen ifadelerin çok açık olması lâzımdır. Buna bendeniz de iştirak ediyorum. Oy genellikle bir de herkesin attığı oyların eşit olması lâzımdır. Çünkü, bâzılarına birkaç oy tanınır gibi bir sisteme yer vermemek lâzımdır. Bunun biraz daha tavzihini gösterir bir metin teklif etmek istiyorum. Bu sayede vatandaş daha iyi anlamak imkânını bulur, biz arkadaşlar

düşündük ve şöyle bir metinde karar kıldık. «Seçim tek derecelidir, seçmen yeterliğine haiz olan her vatandaşın vereceği eşit bir oy vardır.»

Bu şekilde hem genellik ve hem de eşitlik meselesini kavrar bir hüküm olarak buraya getirdik. Kürsüde bu husus (Sufrage universal) teriminden naklen Türkçeye aktarılmış bulunuyorsa da bunda biraz tercüme kokusu gibi bir vaziyet var. Bu sebeple arz ettiğim şekilde değiştirilmesi için bir teklif veriyorum. Kabulünü bilhassa rica ediyorum.

BAŞKAN — Zamangil Cahit.

ZAMANGİL CAHİT — Bendeniz de aynı konuyu ele alıyorum. Ve bir başka açıdan ifade etmiş oluyorum. Hakikaten genel olan oy değildir. Eğer bütün vatandaşların tesir bakımından serbestlik bakımından çeşitli unsurların tesirinden kurtulmuş ve serbestçe gelip reyini kullanıyorsa demek ki, orada bir genel seçim serbestliği mevcuttur. Orada seçim değil, oylama geneldir. Fakat oylar teker teker genel değildir. Bunun için bir çare bulmak lâzımdır. Bunlara nihai olarak şekil verilebilir, birisi genel oy, ötekisi de eşit oydur. Burada ayrı ayrı iki mefhum vardır. Bendeniz bir teklifte bulunacak değilim, teklifte bulunursam yeniden yazma meselesi ortaya çıkacağından vazgeçiyorum. Yalnız fıkra üzerinde komisyonun sempatisini celbetmek isterim. Eğer verecek bir şeyimiz varsa onu vermek üzere komisyona hizmet etmeyi bir vazife bilir, bu hususta kendimi bahtiyar addederim.

BAŞKAN — Hızır Cengiz.

HIZIR CENGİZ — Muhterem arkadaşlarım, müzakeresi yapılmakta olan ikinci maddenin matlahında seçim usulü ve şeklinden bahsedilmektedir. Madde metninde seçim usulü ve madde matlahı usulünü yerinde görmekteyim. Seçim usulü ve şekli denmesin şekline bendeniz iştirak emiyorum.

İkinci satırda seçmen, oyunu kendi eliyle ve tam bir serbestlikle kullanır, deniyor. Bu maddenin yazılış şekline bağlı kalmak suretiyle, meselâ şöyle şöyle demek suretiyle bir hal tarzı bulmak mümkün değil midir? Buradaki maddede ilkeleri ifade eden kısmı 95 nci madde hükmüne mutabık kalmak şartıyla demeye lüzum yok. 95 nci madde zarf atılması ve imza diyor. Belki orada oy verme şekilleri demek mümkün

olacaktır. Bu maddede oyun nasıl kullanılacağı, seçmenin, bizzat nasıl kullanacağı, aşağı - yukarı tadat ve tasrîh edilmiş durumdadır.

Binaenaleyh, bendenizin kanaatine göre, seçmen oyunu tam bir serbestî içinde kullanır, demek suretiyle daha iyi bir şekle bağlanmış olur. Burada bir noktayı tashih etmek lâzım «eliyle ve» kelimelerinin tayyedilmesi daha uygun olur kanaatindeyim, mâruzatım bundan ibarettir.

KURAN ALP — Efendim, değerli komisyon sözcüsü Atıf Ödül Beyefendi, seçimlerin mutlak surette tek dereceli yapılması lâzımdır, ve bu demokrasinin icabıdır; dediler. Bu kendilerinin şahsî bir kanaatidir. Bu Yüksek Meclise dâhil bütün üyeler, hepiniz demokrasi yolunda ve uğrunda savaş vermiş insanlarsınız. Burada bulunmanız bunun delilidir. Cumhuriyet Meclisi ile ilgili kanun huzurunuzda geldiği zaman, içinizden bir sayın üye, pekâlâ demokrasi için iki dereceli daha yerinde bir sistem diye bu sistemi müdafaa edebilir. Sadece Türkiye’de demokrasiyi daha iyi bir şekilde gerçekleştirmek için iki dereceli seçimi savunabilir. Bu sayın üyenin kanaatine şimdiden saygı göstermelidir. Binaenaleyh, bunu şimdiden bir karara bağlamak doğru olmaz. Bu mesele yeri gelince, meclislerle ilgili kanunlar gelince görüşülmelidir. Kaldı ki, tek dereceli kaydının fıkradan çıkarılması, milletvekili seçiminin, Cumhuriyet Meclisi seçiminin tek dereceli yapılmasını önlemez. Yüksek Meclisiniz, bu hususta, yeri gelince, zaman gelince karar verir. Bu hususta benim hiçbir endişem yoktur. Ancak tek dereceli kaydı burada kalınca, Yüksek Heyetiniz mutlak surette şimdiden bağlanmış olur.

İkinci nokta : Komisyondan öğrenmek istediğim «Seçim usulü ve şekli» matlabı hakkındaki fikirleri nelerdir? Bir arkadaşımız dediler ki : Seçim usulü terimi matlapta bulunabilir. «Seçim usulü dediğimiz zaman acaba çoğunluk usulünü mü yoksa nispi temsil usulünü mü uyguluyacağız? Bu kasdolunur. Nitekim 1950 Seçim Kanununda da ve ilk Milletvekili seçimi kanunu tasarısında da, usul kelimesi seçim sistemine muzaf idi. «Ekseriyet usulü», «Nispi temsil usulü» denilmiştir. Usulden kasıt budur. Komisyonda ilk hazırlanan tasarıda, tek dereceli seçim ve nispi temsil usulü kaydı vardı. Bu madde o ilk tasarıdan çıkarılıp, bu tasarıya alınca nispi temsil meselesi milletvekili Seçimi Kanununda kalmış bulunuyor. Ka-

nun tasarısının ilk yazılış şekli bir mâna ifade ediyordu. Buraya aktarılnca bir mâna ifade etmez hale gelmiştir. Seçimlerin esasları dediğimiz takdirde matlap daha muvafık olacaktır. Bilmiyorum, bu noktai nazara komisyon iştirak ediyor mu,

Ayrıca oyların kullanılmasındaki aksaklıklara işaret edildi. 1950 Seçim Kanununa uygun olarak benim yazmış olduğum metin eğer iltifata mazhar olursa, ifade edilmiş olan aksaklıklar kendiliğinden ortadan kalkacaktır.

Esas itibariyle komisyon teklifiyle benim teklifim arasında büyük bir fark yok. Benim teklifim daha ziyade matlabın değiştirilmesini ihtiva etmektedir.

BAŞKAN — Turan Güneş.

GÜNEŞ TURAN — Muhterem arkadaşlar maddenin muhtevası itibariyle her hangi bir itirazım olmayacaktır. Esas itibariyle burada vâzu kanun olarak vaz’edilen meseleler üzerinde Yüksek Heyetiniz öyle tahmin ederim ki, ittifak halindedir. Tek veya iki dereceli seçim meselesine gelince : Burada ne kadar ilmi bakımdan bu mevzuu münakaşa edersek edelim Türk milleti tek derece ile gelmiyen bir siyasi organa itimat etmez. Binaenaleyh münakaşayı burada kesmek yerinde olur. Çünkü tek dereceli seçim âme viedanı da Türk efkârı umumiyesinde katî bir teminat olarak yerleşmiş bulunmaktadır.

Bendeniz sadece maddenin yazılışına temas ederek bir takrirle yeni bir madde teklif edeceğim. Zamangil arkadaşımızın temas ettikleri noktaları yerinde bulurum. Bir de seçmen oyunu kendi eliyle tam bir serbestî içinde kullanılır, ifadesinin vuzuhla ifade edildiği kanaatinde değilim. Çünkü seçmen oyunu kullanırken yalnız bir serbestlik içinde değildir. Bütün seçim ameliyesi bir parti adayı lehine irade tecelli edinceye kadar serbest seçim şekli bulunmamaktadır. Bütün seçimlerin serbest olması iktiza eder. Komisyonun kasdi de bu olması lâzımdır. Bu bakımdan şöyle bir ibare bulunması yerinde olur kanaatindeyim. Seçimler, serbest tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır, seçmen oyunu kendi eliyle kullanır, oy gizli verilir, oyların sayımı, dökümü ve tutanıklara bağlanması açık olarak yapılır.

Yani sanki oya aitmiş gibi genellik ve çeşitlik nitelikleri seçime izafe edilmiş bir şekilde yazılmıştır. Böylece oy verme muamelesi karışık bir

duruma girmiş oluyor. Bu sebeple oy verme muamelesinin tam bir serbestî içerisinde yapılabilmesini temin için bir takriri hazırladım. Kabul buyurmanızı bilhassa rica ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, önergeler var. Bunların hepsi aşağı-yukarı aynı mevzua taallük etmektedir. Fakat, teker teker okuyup reylerinize arz edeceğim.

Yüksek Başkanlığa

2 nci maddenin şu şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Seçim Esasları

MADDE 2. — Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır.

Seçmen oyunu kendisi kullanır.

Oy gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

Turan Güneş **Coşkun Kırcı**

Yüksek Başkanlığa

2 nci madde matlabı ile metninin aşağıdaki şekilde değiştirilerek kabul buyurulmasını arz ve teklif ederim :

Seçim Esasları

Madde 2. — Seçimler, genel, eşit ve gizli oyla yapılır. Seçmen oyunu kendisi ve tam bir serbeslikle kullanır.

Oyların, sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

Alp Kuran

Yüksek Başkanlığa

İkinci maddenin üçüncü fıkrasının aşağıdaki şekilde tasvibini arz ve teklif ederim :

Mehmet Altunsoy

(.....)

Oy verme bir görevdir ve mecburidir. Oy gizli verilir.)

Temsileiler Meclisi Yüksek Başkanlığına

İkinci maddenin ikinci satırının (seçmen, oyunu tam bir serbeslikle kullanır) şeklinde kabulünü saygı ile arz ve teklif ederim.

Temsileiler Meclisi Üyesi

Cengiz Hızır

Yüksek Başkanlığa

Birinci maddenin ikinci fıkrasının «Seçmen,

oyunu bizzat ve tam bir serbeslikle kullanır» şeklinde değiştirilmesini dilerim.

Saygılarımla.

Altan Öymen

Sayın Başkanlığa

2 nci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederim :

Seçim kurulu ve şekli

Madde 2. — Seçimler tek derecelidir.

Seçmen, oyunu tam bir serbeslikle kullanır.

Oy gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması, açık olarak yapılır.

Feyyaz Köksal

Yüksek Başkanlığa

İkinci maddenin ilk fıkrasının aşağıdaki şekilde olmasını teklif ederiz

«Seçimler, tek derecelidir. Seçmen yeterliğini haiz her vatandaşın eşit bir oyu vardır.»

Bınark Hikmet

Çakıroğlu İ. Selçuk

Turhan Vahit

Ögat İhsan

Yüksek Başkanlığa

2 nci maddenin ikinci fıkrasının aşağıdaki şekilde tadilini arz ve teklif ederim.

Temsilei

Zeki Tekiner

1. — Seçimler, tek derecelidir. Oylar genel ve eşittir. Oy bizzat ve serbeslikle kullanılır.

Yüksek Başkanlığa

İkinci maddenin ilk cümlesinin aşağıdaki şekilde tashihini arz ve teklif ederim.

«Seçimler tek derecelidir. Oy verme genel, oylar eşittir.»

Tuncel Bedrettin

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ KURUTLUOĞLU SAHİR — Komisyonunuz bu maddeyi tertib ederken gerekcede izah edildiği veçhile oyların genelliği; muayyen bir zümrenin muayyen bir şeye sapmaması ve oy prensibini ifade etmeyi düşünmüş ve onun için böyle arz etmiştir. Bu itibarla reye herkesin sahibolmasını düşünmüştür. Eskiden muayyen bir vergi vermek, muayyen bir araziye sahibolmak o insana rey hakkını bahşetmekte idi. Biz bu ifadeyi genel bir tâbirle umuma teşmil ettiğimizi zannediyoruz.

Ayrıca bâzı maddelerde tereddüde düşüldü, tereddüde düşülen noktayı da Atıf Bey arkadaşımızın izah ettiği gibi bu «bizzat» mânasında kullanılmıştır, bu da daha ziyade Türkçeleştirme gayretinden ileri gelmektedir. Bizzat denince kendi eliyle kullanacaktır demektir, vekâlet yoluyla oy vermeye lüzum yok, zaten de olamaz. Her şeyden evvel oy serbestisi ve gizlilik vardır. Bu sebeple bu maddenin değiştirilmesi için verilmiş olan takrirlere komisyon olarak katılmıyoruz.

GÜLEY FERDA — Kendisi yerine kendi eliyle demekte bir mahzur var mıdır?

ELMAS İMADETTİN — Bir sual rica ediyorum. Oylar genel ve eşit deniyor. Bu bölümün altında oyun bir tane olacağı yazılır. Yine ikinci bentte kimlerin oy kullanacakları işaret edilmiş. Kimlerin oy kullanamayacağı 7 nci maddede, seçmen olmayanlar ise 8 nci maddede gösterilmektedir. Oylar genel ve eşit olduğuna göre bu hal demokratik anlayışa aykırı olmuyor mu? Ayrıca seçmen olmayanlar bir nizami âmme düşüncesiyle oy hakkından mahrum ediliyorlar. Fakat bunun geri tarafı genel ve eşidolarak oy hakkına sahiptir. Bunun dışındaki demokrasi anlayışına uygun olmaz. Bizzat mânasına delâlet edecek kelime komisyonca makbuldür.

BAŞKAN — Öymen Altan.

ÖYMEN ALTAN — Efendim, komisyonun Türkçeleştirmesi gayreti devam etmiş olsaydı huzurunuzu işgal etmiyecektim. Aşağıdaki maddede bir sürü arapça kelimeler geçmektedir. Meselâ taşıyan yerine haiz bulunan, mahzur gibi kelimeler bulunmaktadır. Binaenaleyh takririmin son kısmına kendisi tâbirinin konması ile kabulünü rica edeceğim.

BAŞKAN — Takrirlere var, okutuyorum.

GÜLEY FERDA — Komisyon iltihak etti efendim.

KURUTLUOĞLU SAHİR — Bizzat kelimesine iltihak ediyoruz.

BAŞKAN — Efendim, önergeleri teker teker tekrar okutup reylerinize arz edeceğim.

(Turan Güneş ve Çoşkun Kırca'nın takrirleri tekrar okundu.)

BAŞKAN — Efendim, bu takririn dikkate alınmasını kabul edenler... (Anlaşılmadı, bir daha okunsun sesleri) Baştan okuyalım efendim.

(Turan Güneş ve Çoşkun Kırca'nın önergesi tekrar yeniden okundu.)

BAŞKAN — Önergeyi oylarımıza sunuyorum. Dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... Önerge dikkate alınmış, kabul edilmiştir.

Bu suretle diğer önergeleri okumaya lüzum yok. Yalnız maddenin matlabı hakkında bir önerge var onu okuyoruz.

(Alp Kuran'ın matlap hakkındaki önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Maddenin matlabı hakkında önergeyi oyunza arz ediyorum. Nazarı dikkate alınmasını kabul edenler... Etmeyenler... dikkate alınması kabul edilmiştir. Maddenin matlabı «seçim esasları» olarak düzeltilcektir.

2 nci maddeyi kabul edilen şekliyle yeniden okuyoruz:

Seçim esasları

Madde 2. — Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır.

Seçmen oyunu kendisi kullanır.

Oy gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

BAŞKAN — Maddeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... İkinci madde kabul edilmiştir.

Seçim çevresi

Madde 3. — Özel kanunlarındaki çevre ayrımları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il seçim çevresidir.

BAŞKAN — Kuran Alp.

KURAN ALP — Efendim, tasarının tümü üzerinde konuşurken de arz etmiştim. Madde ibarelerinde, temel hükümlerin her seçimlerde uygulanamayacağını gösteren ifadeler kullanıldığını söylemiştim. Bu maddede, seçimlerde her il bir seçim çevresi olması hususu kabul edilmiştir. Belediye meclisleri, muhtar, ihüyar heyeti, Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde de her ilin bir seçim çevresi olması mümkün olacak mıdır? Bu bakımdan tensip, buyurulursa genel bir seçim çevresini tarif edelim. Sayın hocam Turhan Feyzioğlu şimdi şöyle bir idare kullanılabileceğini söylediler; «Bu kanun hükümlerine göre her il bir seçim çevresidir» diye bir değişiklik yapılabilir. Aneak, «saklı kal-

mak şartıyla» diye bir ifade bendenize munis gelmiyor. Komisyon yeni bir hal tarzı, daha munasip ifade şekli bulunursa genel bir seçim çevresi tarifi verirse çok yerinde olur kanaatindeyim.

BAŞKAN — Cemil Sait Barlas.

BARLAS CEMİL SAİT — Bundan önce kabul edilen maddelerde reylerin eşitliği bahis konusu oldu. Tabii bu eşitlik, benim anladığıma göre, tahsil derecesi ne olursa olsun, okuma yazma bilsin bilmesin, her seçmenin bir oya sahibolması keyfiyeti idi.

Fakat üçüncü maddedeki hükümle rey eşitliği ihlâl edilmektedir. İster dar seçim bölgesi kabul edilsin, ister tek bölge sistemi kabul edilsin, bugünkü iller teşkilâtı, mülkiye taksimatı değişmedikçe, hangi sistem kabul edilirse edilsin, rey eşitliği sağlanamaz. Bir tarafta seçmen üç milletvekiline rey verecek, öbür tarafta 30 - 40 milletvekiline rey verecek. İstanbul'da oturan vatandaş 30 milletvekiline rey verirken, Siird'de oturan vatandaş 3 - 5 milletvekiline oy verecek. Rey eşitliği yok. Coğrafi bakımdan rey eşitliği ihlâl edilmiş olacaktır. Rey eşitliğini mutlak surette temin etmek lâzımdır. Bu hususta acaba komisyon ne düşünüyor? Bunu öğrenmek isterim.

BAŞKAN — Komisyon Sözcüsü Sayın Atif Ödül, buyurun.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Maddeyi bir kere daha okuyacağım. İzninizi rica ederim; temel madde teşkil ettiğini bu suretle görmüş oluruz.

Seçim çevresi

«Özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il bir seçim çevresidir.»

Seçim var, ilçe esasına göre yapılır. Özel kanunda bu ayrı ifade edilecektir. Bunu taadüdüdtirebiliriz. Hattâ seçim hususunda başka bir şekil kabul edildiği takdirde, o seçim sistemini getiren bir kanun ayrı bir çevre ayırımı tesbit ettiği takdirde bu madde ile hiçbir şekilde tearuza düşmüş olmayacaktır. Sayın Barlas'ın dediği husus büsbütün başkadır. Bir teklif yoktur. Komisyon ili coğrafi ve mülki taksimata tekabül etmek kaydıyla seçim çevresi olarak kabul etmiştir. Maddenin aynen kabulünü rica ediyoruz.

BARLAS CEMİL SAİT — Bu madde coğrafi bakımdan rey eşitliğine mâni midir, değil midir?

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Bu kanaate katılmıyoruz efendim komisyon olarak.

BAŞKAN — Sayın Feyzioğlu.

FEYZİOĞLU TURHAN — Arkadaşlar Alp Kuran arkadaşımızın endişesi üzerinde ve seçim sistemi konusunda, başka şekiller ve sistemler hakkında bir teklifte bulunacağım. Böylece bütün arkadaşlarımıza da cevap vermiş olacağımı sanıyorum. Kısa bir teklifle gelmiş bulunuyorum huzurunuzda. Bu teklifime komisyon iştirak ederler mi, etmezler mi bilmem? Etmezlerse bunu derhal geri alırım, inerin.

Şimdi, komisyonu desteklemekle beraber madde okunduğu zaman bir tenakuz var gibi; «Özel kanunlarına göre, yapılacak milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu, il genel meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinde bu kanun hükümleri uygulanır. Virgülden evvel veya sonraki kısımda; özel kanunlarına göre, yapılacak milletvekilleri, Cumhuriyet Senatosu, il genel meclisleri, belediye meclisleri, muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinde her il bir seçim çevresidir. Bir taraftan da bâzi seçimlerde her il bir seçim çevresi değildir. Virgülden sonra her il bir seçim çevresidir. Tabii burada maksat aksi söylenmemişse demektir. Mâna bu. Fakat bu mânanı şöyle ifade edersek; yani dar bölge veya her hangi bir sistem düşünen arkadaşlarımızın endişesini de tamamen karşılamak üzere «Özel kanunlardaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il bir seçim çevresidir.» Bu kanunun uygulanması halinde, her il bir seçim çevresidir.

Buradaki maksadı arz edeyim. Özel bir kanunla yapılacak seçimlerde ya bu kanuna atıf yapılacak, oy şöyle verilir, sandık böyle açılır, oylar şöyle sayılır demektense, şu kanuna göre yapılır, denecek, yahut da ayrıca tarif yapılacak. Bir düzen verilecek. Bu madde, il genel meclisleri seçiminde, muhtar ve ihtiyar heyetleri seçimlerinde, belediye meclisleri seçimlerinde uygulanamaz. Yalnız, kanunlarda «seçim çevresi» terimi geçtiği zaman, mutlaka il akla gelecektir. Seçim çevresi ildir. Özel kanunlarda,

bu kanuna atıf yapılırsa mutlaka her il bir seçim çevresidir şeklinde anlaşılacak, ona göre uygulanacaktır. Eğer, özel kanunlarda yeni bâzı hükümler getirilirse elbette bu saklı kalacaktır. Seçim çevresinden maksat iidir.

«Bu kanuna atıf yapılmıyan ahvalde her il bir seçim çevresidir.» Bunu ifade edecek şekilde bir değişiklik yaparlarsa iştirak ederim, eğer komisyon metinde ısrar ederse, ben de teklifimi geri alırım. Her halde arkadaşların endişelerini gidermek için böyle bir değişiklik yapmak isterler. Eğer maddeyi aynen kabul ederlerse ben de ısrar etmem.

KURUTLUOĞLU SAHİR — Efendim takdir edersiniz ki, temel bir kanun yapmak ve teaddüdeden seçimler karşısında her birine tatbik kabiliyeti bulan bir madde ifadesini tertipleme kolay değildir. Yalnız mühterem Fevzi-oğlu'nun dediği gibi bu madde Milletvekilleri seçimleri Kanununa göre tertibedilmiş ve yazılmış bir madde değildir. Arz ettiğim gibi temel kanunun temel maddelerinden biri olarak yazılmaya gayret edilmiştir. Şurasını arz ediyim ki; özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla tâbiri bu memlekette tatbik edilmekte olan her türlü seçimin kendisine göre ayıracağı bir çevre varsa o mahfuzdur. Onun dışında her il bir seçim çevresidir. Niçin? Eğer o seçimde ayrı bir çevre yoksa il, seçim çevresidir. Saklı kalmak kaydını ihtiva etmiyen bir seçimse o vakit il çevre olacaktır. Bunu neden tertibettik? Biliyorsunuz, muhtar seçimlerini, köy ihtiyar meclisleri seçimlerini alalım; bunlarda adli kurulların tetkik edilebileceğini 5671 sayılı Kanun kabul etmiştir. Adli kurul olarak zaten il seçim kurulunu bir teadül olarak bu metin getirmektedir. Bu itibarla itirazların son kademesi olarak il seçim çevresinde il seçim kurulu bu vazifeyi görecektir.

Seçimlerde, milletvekilleri seçimi, Cumhuriyet Meclisi seçiminde mutlaka bir seçim çevresi bu kanunla tahdidedilmiştir, bunun kabul edilmesi gerekir, bu, komisyonumuzun aklından dahi geçmedi. Bu madde mahfuz olmak üzere; bu kanundaki itirazlar seçimin var olması bakımından konmuştur. Yoksa il seçimleriyle ilgili değildir. Bu itibarla maddenin değiştirilmesine komisyon iştirak etmemektedir.

HAZER MEHMET — Efendim bir soru sorabilir miyim?

Virgülden sonra seçimlerde her il bir seçim çevresidir, deniyor.

KURUTLUOĞLU SAHİR — Özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla...

HAZER MEHMET — Virgülden sonraki, seçimlerde sözünün başa alınması doğru olmaz mı?

KURUTLUOĞLU SAHİR — Böyle daha sarıh. «Özel kanunlardaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla,» denedikten sonra, «seçimlerde her il bir seçim çevresidir.» demek daha vâzıh. Her il bir seçim çevresidir, ne zaman, bu sorunun cevabı, maddenin başına konmuştur. Mukadder soruyu karşılıyor.

BAŞKAN — Sayın Alpaslan Fehmi,

ALPASLAN FEHMİ — Muhterem arkadaşlar, benim mâruzatım şudur : Bâzı arkadaşlar, bu arada Sırrı Atalay, Cemil Sait Barlas, her il bir seçim çevresi olunca, rey eşitliğinin ihlâl edileceğini söylediler, bu fikirlere karşı düşüncelerimi söyleyeceğim.

Şahsi kanaatime göre, bu arkadaşların endişeleri yersizdir. Bir ilde çok seçmen var. Ona göre de adayı var. Seçmeni çok ilde bir seçmen 30 kişiye oy verecek, seçmeni az olan ilde de 2 kişiye oy verecek. Eşitlik meselesini bu şekilde mütalâa etmemek lâzımdır. Her seçmen bir oyla seçime iştirak eder. Mesele burada. Bir insan bir milletvekili seçmez. Bir insan milletvekili seçimine iştirak eder. Binaenaleyh 70 bin kişi birleşir bir milletvekili seçer. Ve meselâ üç milletvekili çıkararak yer için de aynıdır. 30 milletvekili çıkararak yer için de aynıdır. 70 bin kişi bir milletvekili seçiyor. İstanbul'da fazla nüfus olduğu için 30 milletvekili seçiyor. Benim memleketim olan Artvin'de üç milletvekili seçecek kadar topluluk oluyor. Bunda eşitliği bertaraf eden bir taraf yoktur. Saygılarımla.

BAŞKAN --- Önergeler vardır okuyoruz.

Yüksek Başkanlığa

3 nüü maddenin aşağıdaki şekilde düzeltilmesini arz ve teklif ederiz.

Madde 3. — Özel kanunlardaki çevre ayrımları dışında, her il bir seçim çevresidir.

Daniş Yurdakul Alp Kuran
Şinasi Özdenoğlu

Yüksek Başkanlığa

3 ncü maddenin (Seçimlerde her il bir seçim çevresidir. Özel kanunlardaki çevre ayrımı saklıdır) şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Erdiñ Sait Ercan Abdullah

BAŞKAN — Önergeleri tekrar okutup reye arz edeceğim.

(Alp Kuran, Şinasi Özdenoğlu ve Daniş Yurdakul'un önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Efendim, komisyon katılıyor mu bu önergeye?

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Hayır efendim katılmıyoruz.

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza sunuyorum; Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

(Sait Erdiñ ve Abdullah Ercan'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Önergeyi oylarınıza sunuyorum; Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 ncü maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Seçim bölgesi

MADDE 4. — Seçimlerde, her muhtarlık, bir seçim bölgesidir.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen?... Yok. Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sandık bölgesi

MADDE 5. — Seçimlerde, her seçim bölgesi, gerektiği kadar sandık bölgesine ayrılır.

Bir sandık bölgesi, (300) seçmeni kapsar.

Seçmen sayısı (400) ü aşmayan bölgelerde seçmenler oylarını bir sandıkta verebilirler.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Alp Kuran, buyurun.

KURAN ALP — Efendim, 5 nci maddeye son dakikada üçüncü fıkra eklenmiştir. Bu

maddede deniliyor ki, bir sandıkta 300 oy verilir. Seçmen sayısı 400 ü aşmayan bölgelerde seçmenler oylarını bir sandıkta verirler. Acaba doğrudan doğruya bu tutarı 400 e çıkarmak mümkün değil midir? Aşağıda tekrar bir istisna kabul etmektense doğrudan doğruya yukarıda 400 demek daha mantıklı olmaz mı? Bunu öğrenmek istiyorum.

KUMBASAR MEHMET ALİ — Muhterem arkadaşlar, 5 nci madde üzerinde bazı endişelerim var, onu arz edeceğim. Seçim yaşı, eğer kabul edilirse, 18 e inecek. O zaman seçmen sayısı çoğalacak. Bu tasarrımın 20 - 23 ncü maddelerinde sandık kurullarının nasıl seçileceği, kimler bulunacağı gösterilmiştir. Biz tatbikat gördük Sandık kurullarının temini o kadar kolay değil. Güçlük çekiliyor. Eğer her sandığın seçmen sayısını 300 e indirirsek birtamam güçlükler doğacak. Bazı köyler, bundan önceki seçimlerde bir sandık kurulu ile idare edilirken, bu sefer, iki, hattâ üç sandık kurulu istiyecek. Bu sandıklara memur bulsak bile, ihtiyar heyetlerinden katılacak üyeyi nasıl bulacağız? İhtiyar heyetleri her sandık için iki üye seçecek. Bir köyde üç sandık olursa, buna üye yetişir mi? Bu bakımdan, tatbiki güç bir hüküm. Komisyon bu hususu dikkate almış mı, bilmiyorum. Köylerde sandıklar arttıkça, bu sandık kurullarının her birisi için bir başkan da bulunacak. En küçük kazalarda 100 - 200 sandık teşekkül edecek. Bazı kazalarda sandık kurulu üyelerini ve başkanlarını temin etmek bir hayli güçtür, bu kadar çok üye ve başkandan mahrum yerlerimiz vardır. Bunların da nazarı dikkate alınmasını ve bu sayının yükseltilmesini teklif ediyorum, bunu teminen de bir önerge taktim ediyorum, kabulünü rica ederim.

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF —

Son dakikada yapılmış bir ilâve mevzu bahis değildir. Bir kanunun komisyonda müzakeresi başladığında başlar, bittiğinde biter. Sayın Alp Kuran'dan rica ediyorum; maddelerdeki müzakere seyrine göre tabii ve zarurî olan teadüller son dakikada olmuştur gibi geçmiş müzakerelelere bizi tekrar avdet edecek bir şekilde sokmasınlar.

Kapsar, dedikten sonra, bir miktar zikredilmeydi, kapsamanın ne miktarı kapsıyacağı

belli olmazdı. Binaenaleyh, âzami haddi ifade etmeyi münasip gördük.

Kumbasar arkadaşım gayet iyi bilirler ki; 1950 kanunu milletvekili seçiminde nüfusu 150 den yukarı olan her köy, kasaba ve şehirde her mahalle birer seçim bölgesidir. Her seçim bölgesinde en az bir sandık bulundurulur. Tatbikattaki zorlukları nazarı itibara alan komisyonumuz 150 den yukarıya çıkıp 300 sayısı üzerinde durmayı münasip gördü. Bunu lâalettayin bir miktar olarak seçmedik. Bir oy vermenin vasatı olarak nek adar zamanda mümkün olacağını dakika olarak kararlaştırdık. Normal olarak emniyetli ve rahat bir seçim yapılabilmesi için bir sandıktaki seçmen sayısı istisnaî haller dışında 300 olarak uygun gördük. Yalnız aynı günde ve aynı mahallede sayı farkları varsa ikinci bir sandık açmanın ve sandık vazifelerini bulmanın güçlüğü karşısında bir sandığa 400 oy da atılabileceğini düşündük.

Arkadaşlar, düşük iktidar son olarak getirdiği ilgili kanunda seçmen sayısını 750 olarak teklif etmiş ve bu tutar kabul edilmiştir. Biz, sandık kurulu güçlüğü düşünmüşümüz halde ilgili tutarı 300 ve ancak istisnaî hallerde 400 olarak kabul ettik. Bu tutarların aynen kabulünü rica ediyoruz, efendim. (Doğru, doğru sesleri)

BAŞKAN — Mehmet Hazer, buyurunuz.

HAZER MEHMET — Muhterem arkadaşlarım, 300 - 400 rakamı, geçmiş seçim tecrübelemize göre, yeter sayıdır. Ancak, yeni kanun tasarımızda, seçmen yaş ehliyetinin 18 e indirilmesi bahis konusudur. Bu yaş kabul edildiği takdirde köylerde sandık kurulları çoğalacak, tecrübe ve müşahedelerime göre söylüyorum, sandık kurulu başkan ve üyelerini teminde güçlük çekeceğiz.

Bizim Kars'ın birçok köyleri bir sandık kurulu ile idare edilirken, bu sefer, iki, hattâ üç sandık kuruluna ihtiyaç gösterecek. Ehliyetli üye ve başkan bulmak da olduğu gibi, kontrolde da güçlük çekilecektir. Bu bakımdan, sandık kütüğündeki seçmen sayısının 300 den 400 e, 400 lerin de 500 e çıkarılması uygun olacaktır. Aksi takdirde, biraz önce de arz ettiğim gibi, sandık kurullarına ehliyetli kimseleri bulup getiremeyeceğiz. Bir köyde üç ayrı sandığa ihtiyaç kalmaması için rakamların artırılmasını, 400 - 500 olarak düzeltilmesini rica edeceğim.

Bundan önceki Seçim Kanununda, düşük iktidarın getirdiği 500 - 750 rakamı, tekliflerimizi reddetmeniz için bir sebep teşkil edemez. İhtiyaç bize bu teklifleri yaptırıyor. Eğer tasarıdaki hüküm aynen kabul edilecek olursa, büyük meseleler ortaya çıkacaktır. Seçim emniyeti ile alâkalıdır, bu itibarla tasarının tashih edilmesi lâzımgeldiğine kaaniyim.

BAŞKAN — Komisyon Başkanı Sayın Şefik İnan,

SEÇİM KANUNU KOMİSYONU BAŞKANI İNAN ŞEFİK — Muhterem arkadaşlar, bu maddeyi tedvin ederken komisyon çok düşünmüştür. Seçimler sabahın 8 inde başlayacak akşamın 5 inde sandık kapanacak. Normal durum budur. 9 saatlik bir çalışma vardır, o gün için. Bu 540 dakika eder. 300 seçmen için her seçmene 1,80 dakika düşüyor. Şimdi bu durum karşısında seçmen sandık başına gelecek, kütükte ismini bulacak, seçmen kartını reise verecek, o da bir zarf verecek, kapalı hücreye girecek, oyunu kullanacak, çıkıp kütüğü imzalayacak. Bu işler 1,80 dakikada olacak. Binaenaleyh, seçmenler arka arkaya dizilseler ancak, 9 saatte bu iş güç hal ile olur. Bunun için bu miktarı artırmak fiilen mümkün değildir. Bunu 300 ün üzerinde 400 e kadar gidebilir, dediğimiz zaman nihayet 300 ün küsuratını derpiş etmiş oluyoruz.

İlâveten şunu arz etmek isterim ki, Türkiye'de 35 bin köy var, muhtarlık olarak. Bunun 29 500 ünde nüfus bakımından bir sandık yeterlidir. Ancak, 5 500 ü için birden fazla sandık kurmak gerekecektir. Bu tutarı daha artırırsak iyi bir şekilde meseleyi halledemeyiz. Bu itibarla bu köylerin çoğunda birden fazla sandık kurmak yerinde olmayacaktır. Arz ettiğim gibi, sadece 5 500 köyde birden fazla sandık kurmak lâzımgelcek ve 29 500 köyde ise bir tek sandık yeterlidir.

Ayrıca seçmen yaşının 18 e indirilmesiyle seçmen kütesine bir milyon 200 bin tutarında yeni bir kütle daha eklenmiş olacaktır. Bütün bunlar hesaba katılmıştır. Bu itibarla komisyondan gelen maddenin aynen kabulünü istirham ediyoruz.

BAŞKAN — Alp Kuran, buyurunuz.

KURAN ALP — Bendeniz, Sayın Komisyon Sözcüsü Atıf Ödül Beyin tehevvere kapılması-

nın sebebini anıyamadım. Ben aydınlanma bakımından, tenvir hususunda sordum. Her sandık için 300 veya 400 kişi olmasının elbet bir sebebi vardır. Neye istinadettiklerini anlamak için sormuştum. Fakat maatteessüf komisyon sözcüsü tehevüre kapıldılar.

Bununla beraber, komisyon sözcüsünün vermiş olduğu izahatı teşekkürle karşılıyorum, mâruzatım şimdilik bu kadardır.

BAŞKAN — Takrirler var okutuyorum.

Yüksek Başkanlığa

Beşinci maddenin son fıkrasının son kelimesi olan, (verebilirler) kelimesinin, (verirler) şeklinde düzeltilmesini arz ve teklif ederim.

Nalbantoğlu Fazıl

Temsileiler Meclisi Yüksek Başkanlığına

Beşinci maddenin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ediyorum.

(Seçimlerde her seçim bölgesi, gerektiği kadar sandık bölgesine ayrılır. Bu sandık bölgesi (500) seçmeni kapsar. (600) seçmeni geçmeyen bölgelerde seçmenler oylarını aynı sandıkta verebilirler.)

Kumbasar Mehmet Ali

Yüksek Başkanlığa

Madde 5 in son fıkrasındaki «bölgelerde» kelimesinin, «seçim bölgelerinde» şeklinde değiştirilmesini arz ve teklif ederim.

Turhan Feyzioğlu

BAŞKAN — Önergeleri teker teker okuyarak oyunza sunacağım.

(Nalbantoğlu Fazıl'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Komisyon.

KOMİSYON SÖZCÜSÜ ÖDÜL ATIF — Vuzuhu temin bakımından yalnız Feyzioğlu'nun takririne katılıyoruz. Diğerlerine iştirak etmiyoruz. Maddenin o tadil dışında aynen kabulünü istirham ediyoruz.

BAŞKAN — Demin okunan Nalbantoğlu'nun takririni oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Kumbasar Mehmet Ali'nin önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

(Feyzioğlu Turhan'ın önergesi tekrar okundu.)

BAŞKAN — Önergeyi oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeyi şimdi tadil edilmiş şekliyle okuyoruz.

Sandık bölgesi

MADDE 5. — Seçimlerde, her seçim bölgesi, gerektiği kadar sandık bölgesine ayrılır. Bir sandık bölgesi (300) seçmeni kapsar.

Seçmen sayısı (400) ü aşmayan seçim bölgelerinde seçmenler oylarını bir sandıkta verebilirler.

BAŞKAN — Maddeyi bu şekliyle oyunza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... 5 nci madde kabul edilmiştir.

Oy kullanacaklar

MADDE 6. — On sekiz yaşını bitiren ve seçmen olma hakkını haiz bulunan her vatandaş, bu kanun gereğince düzenlenecek kütüklere yazılmak şartıyla oy kullanır.

BAŞKAN — Madde hakkında söz isteyen? Muhittin Gürün.

İPŞİROĞLU ABDULLAH — Efendim usul hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurunuz.

İPŞİROĞLU ABDULLAH — Efendim, hadiseler sıra ile geliyor; seçim çevresi, seçim bölgesi sandık bölgesi. Sonra oy kullanacaklar, oy kullanmayacaklar ve 8 nci maddede de seçmen olmıyanlar evvelâ seçmen olsun ki oy kullansın. Bu itibarla 8 nci maddenin 5. nci maddeden evvel gelmesi daha uygun olacaktır.

BAŞKAN — Buyurunuz Muhittin Gürün GÜRÜN MUHİTTİN — Muhterem arkadaşlar, müzakeresine başladığımız 6 nci madde bendenizin görüşüne göre bu kanunda en önemli bir hükmü ihtiva eden bir maddedir. Bu madde seçmeni tâyin ve tesbit ediyor. Demokrasi sistemi seçmene dayanır. Eğer biz seçmenin yeterliği üzerinde gerekli hassasiyeti göstermezsek ve hakikaten tam ve kâmil bir seçmen yeterliği bulamazsak kuvvetli bir demokrasi kurulamaz.

Bu maddede seçmen yeterliği için komisyon 18 yaş kâfi görmüş. Bunu teklif etmektedir. Mevut kanunumuzda seçmen yeterliği yaşı 22 dir. Acaba komisyon hangi mülâhazalarla bu yaşı 22 den 18 e indirmiştir? Bunun raporda

münakaşasını görmekteyiz. 18 yaşın lehinde ve aleyhinde mütalâalar sıralanmaktadır. Benim şahsi kanaatime göre 18 yaşın aleyhindeki mütalâalar lehindeki mütalâaları tamamiyle çürütecek mahiyettedir. Komisyon, bu karşılıklı müzakerelerden sonra, gene şahsi kanaatime göre, hiç beklenmedik bir şekilde 18 yaşta karar kılmıştır. 18 yaşın lehinde ve aleyhindeki mütalâalar, esbabı mucibenin 5 nci sayfasında, 6 nci madde kısmında şöylece sıralanıyor:

«Vatandaşın siyasî rüşde sahibolacağı bir çağda seçme hakkını iktisabetmesi icabeder. Bizim memleketimizde siyasî rüşd sağlayacak olgunluğun 21 yaşından evvel hâsil olabileceği düşünülemez.

Demokratik rejime bağlı olan memleketlerde umumiyetle seçmen yaşı 18 in üstünde ve yirmi bir yaş etrafında tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Nüfusumuzun %78 i köylerde oturmaktadır. On sekiz ile yirmi bir yaş arasındaki nüfusun mühim bir miktarı da bu nisbet dahilinde köylerde yaşamaktadır. Siyasî olgunluk bir bakıma müstakil iş ve güç ve ocak sahibi olmağa bağlıdır. Köylerde ise, yirmi bir yaşından evvelki nesil ana ve babasının yanında oturup geçinmektedir. Bunlara rey hakkı tanınırsa, bir tâbi seçmen zümresi meydana gelecektir.

Seçmen yaşı 21 den aşağı olarak kabul edilirse seçimlere katılmak suretiyle siyasetin içine girmiş olan ve ekseriyetle siyasî partilerden birine kaydedilmiş bulunan nesiller askere çağırıldıkları zaman siyaset askerliğe girmiş olacaktır. Bundan kaçınılmalıdır»

Bunları sizler de okudunuz. Daha devam etmiyeyim. Bilhassa 18 yaş mesnedolarak esas almaya mâtuf mütalâa; alehdeki mütalâaların 1 nci fıkrasında toplanır. Orada deniyor ki; rüşd yaşı kanunlarımızda 18 dir. Binaenaleyh bu esasa dayanarak diğer fıkraları da başka malzeme ile takviye ederek 18 i esas tutuyor. Hususi hukuktaki rüşd yaşı ile siyasî bir saha olan seçimdeki seçim yeterliği yaşı aynı mahiyette görülmektedir ki; bendenizce bu doğru değildir. Çünkü hususi hukuktaki ehliyet yaşı nihayet o şahsın kendisine ve dar bir çevresine tesir eden neticeler doğurur. Halbuki siyasî sahadaki ehliyet yaşı ise bütün bir cemiyete tesir edecek neticeler doğurur. Bu itibarla siyasî ehliyetin tâyin ve tesbitinde hususi hukukun rüşd yaşını, esas almak doğru olmayacaktır.

Siyasî ehliyet yaşının tesbitinde alınacak unsur ne olmalıdır?

Seçimde; seçmenin karşısına partiler çıkacak, bağımsız adaylar çıkacak, her biri kendi iktisadî düşüncesini idari kanaatlerini, siyasî prensiplerini seçmenlere izah edecekler. Seçmenler, kendi bilgi ve görgülerinin ışığı altında bütün bunları değerlendirerek bunların içinde asıl mühim olan kanaat, ne taraftan gelirse gelsin, bunun tesirini muhafaza ederek sandığa gidecek ve bu kanaatinin neticesini sandığa atacak. Binaenaleyh bir seçimde, seçmen evsafının meydana gelebilmesi için, seçmen yeterliğinin meydana gelebilmesi için, kendi çevresine göre bir yaş seviyesine gelmesi, bunun tâyin edilmesi lâzımdır. Sabahki müzakerelerde eğitim üzerinde duruldu. Hakikaten bu mevzuda eğitime de yer verilmesi icabeder. Ancak, bizim memleketimizde nüfusun % 70 i eğitimden geçirilememiştir. Bu bakımdan demokratik ehliyet için eğitim esas alınmıyor. Elimizde kala kala bir yaş unsuru kalıyor. Yaşın seçmen yeterliği verebilecek bir yüksekliğe gelmesini beklemek icabeder. Bizim şartlarımıza göre bu yaş yeterliği ne olabilir. 18 yaş seçim ehliyeti için yeter bir yaş mıdır, bir çağ mıdır?

Muhterem arkadaşlarım, biliyorsunuz nüfusumuzun % 80 i köylerde yaşıyor. Bu durumu göz önüne almamız lâzımdır. 18 yaş köylerde nedir? Köylerde 18 yaşındaki bir genç seçmen yeterliği çağına gelmiş midir? Bendenizin kanaatine göre, 18 yaş, seçmen yeterliği için kâfi bir çağ değildir. Bilhassa köyde yaşayan vatandaşlar, ancak askerlik sebebiyle köylerinden dışarı çıkabiliyor, yeni muhitlere girebiliyorlar. Askerlikten sonra muhitleri genişliyor, yeni yeni kimselerle tanışıyorlar, tecrübe kazanıyorlar. Köye döndükleri zaman yepyeni bir hüviyete kavuştukları görülüyor.

Bizim şartlarımız bakımından bu seçmen yeterliğinin teşekkül etmesi bakımından şimdiki kanunumuzda olduğu gibi 22 yaşın bitimini beklemek ve onu esas almak lâzımdır. Bu mevzuda bir tahrir veriyorum, maddedeki 18 yaşın 22 ile değiştirilmesi hakkında. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

BAŞKAN — Alişiroğlu Osman.

ALİŞİROĞLU OSMAN — Muhterem arkadaşlar, bu 6 nci madde eski kanunun 7 nci

maddesine tekabül eder. Bendeniz maddenin tanzim tarzını tasvibetmediğim ve kanunda seçmen de tarif edilmediği için söz almış bulunuyorum. Eski kanunda seçmen tarif edilmiş idi. Bu kanunda da birçok yerlerde seçmen tâbiri geçtiği halde seçmenin kim olduğu tarif edilmemiştir. Eski kanunun 7 nci maddesi aynen şöyledir : «Milletvekili seçiminde 22 yaşını bitiren her vatandaş seçmendir.»

Burada hem seçmen yaşı tesbit edilmiş hem de seçmen tarif edilmiştir. Huzurunuzda getirilen kanunda ise 6 nci madde bâzı lüzumsuz kısımları da ihtiva ederek, aynen şöyledir : «18 yaşını bitiren ve seçmen olma hakkını haiz bulunan»

Arkadaşlar, «seçmen olma hakkını haiz bulunan» tâbiri kısmı lüzumsuzdur. Çünkü 8 nci maddede seçmen olmaları tesbit edilmiştir. Bu itibarla bu kısmın bir defa buradan çıkması gerektir. Ayrıca, bu kanun gereğince düzenlenecek kütüklere yazılmak şartıyla deniliyor. Bu husus, bir de 88 nci maddede aynen tesbit edilmiş bulunuyor. Burada tekrarı lüzumsuzdur. 88 nci madde aynen şöyledir : **Kütüğe** kayıtlı her seçmen oy verme yetkisini haizdir.

Bu sebepten bendeniz bir takrir takdim ediyorum; hem maddenin matlabının değiştirilmesini ve hem de maddenin lüzumsuz kısımları ihtiva etmeden, aynı zamanda seçmeni de tarif edecek şekilde tadilini teklif ediyoruz.

Teklifim şudur : Madde 6. — 18 yaşını bitiren her vatandaş seçmendir.

BAŞKAN — Alp Kuran.

KURAN ALP — Efendim, bu takriri ve izahata katılıyorum. Komisyon ne düşünüyor bunu öğrenmek istiyorum.

BAŞKAN — Ardiçoğlu.

ARDIÇOĞLU NURETTİN — Muhterem arkadaşlar, 6 nci maddede, Seçim Komisyonumuz, seçmen yaşını 18 olarak tesbit etmiş ve huzurunuzda getirmiştir. Benden önce konuşan Muhittin Gürün arkadaşımız gayet yerinde ve haklı olarak ifade ettiği gibi, bu madde, seçmen yaşını tâyin eden bu madde, Seçim Kanununun temel hükümlerinden temel maddelerinden biridir. Bunun üzerinde çok durmak icabeder.

Bizim eski seçim mevzuatımızda bu yaş 22 olarak tesbit edilmiştir. Bu 22 yaşını tesbit eder-

ken her halde kanun koyucusunun bir esbabı mucibesi vardı. Her halde, memleket şartlarını düşünerek 22 yaşını muvafık görmüşlerdir. O zamandan bu zamana, memleketimizin kültürel durumunda, şartlarda geniş bir değişiklik mi husule gelmiştir? Bu yaşını 18 e indirilmesi için, her halde büyük bir gelişmenin olması icabeder. 22 yaş 1950 senesinde kabul edilmiştir. 10 sene içinde, o zamanki şartlar ortadan mı kalkmıştır? İnsanda böyle bir değişikliğin olduğuna dair intiba uyandırıyor.

Muhittin Gürün arkadaşımızın da ifade buydukları gibi, bu işin münakaşası gerekçede enine - boyuna yapılmıştır, fakat gene de 18 yaş kabul edilmiştir. Bunun lehinde müतालaları özetlemek gerekirse deniyor ki, mademki Medeni Kanun ile biz 18 yaşını rüşd yaşı olarak kabul ediyoruz, bir insan her türlü hakkını bu yaşta alıyor, evlenme ve saire... Binaenaleyh medeni rüşd yaşı aynı zamanda, tâbir caiz ise siyasi rüşd yaşı olarak kabul edilmelidir. Ve bunda bir mahzur görülmemelidir.

Meseleyi bence böyle almamak icabeder arkadaşlar. Medeni rüşd yaşının bizim bugünkü şartlarımıza göre ve ezcümle komisyonun gerekçesinde aleyhteki argümanları zikrederken dokunduğu gibi % 80 i köylerde yaşayan ve % 70 i okumamış olan bir memleketi nazara itibara alırsak lehte olmuyor. Bu şartları komisyon nazara almadan tesbit etmiş gibi geliyor bana. Medeni rüşd yaşı bunu karşılayacak durumda değildir. Benden evvel konuşan Muhittin Gürün arkadaşımız, hakikaten haklılardır. Ciddin bir köylü delikanlısının bizde köy muhitinden dışarı çıkışı % 80-90 ihtimalle askerlik vesilesidir. Ondan evvel civardaki ilçeye ve nihayet vilâyete gitmiştir; binaenaleyh bu bir realitedir ki, bizde askerlik köylü delikanlısının yetişmesinde ve olgunlaşmasında esaslı bir unsurdur. Ben bunun münakaşası edilecek tarafını göremiyorum. 18 yaşını kabul edersek; 20 yaşında askere alındığına göre, köy muhitinden dışarı çıkmamış ve bu imkâna kavuşmamış delikanlılara oy verdirmek durumunda kalacağız.

İkinci mesele; 18 yaşını bitirmiş olsalar dahi askere gitmeyenlerin ekserisi baba ocağında dırlar henüz. Evli bile olsalar yine baba ocağında bulunurlar. Ancak askerden döndükten sonra kendi başlarına bir iş sahibi bir ev sahibi, gift çubuk sahibi olurlar. memleketimi-

zin şartlarına göre bunlar bir realite olduğundan demokrasinin esas şartı bir kimsenin hiçbir baskı altında, tesir altında kalmadan, iktisadi bir bağın etkisinde bulunmadan müstakil olarak oy vermesidir. Onun içindir ki, demokrasi en makbul olmayan oylar demet şeklinde, toplu halde edilmiş olan oylardır. Yani bir grup seçmenin bir veya birkaç kişinin tesiri altında kalarak verdiği oylardır. Meseleyi bu bakımdan da ele alırsak, bu şekilde henüz baba ocağından ayrılmamış olan bir delikanlımın bazı tesirler altında kalarak ve babasının dediği sandığa oyunu atmasında kaidei umumiye değilse de bile % 50 - 60 bir hakikat payı ayırmak gerekecektir. Binaenaleyh her iki bakımdan da köylerimizin durumları budur. Şehirlere gelsek; burada bir esashi mahzur daha müşahede ediyorum, şahsan. O da şu arkadaşlar, liselerde bulunan gençler de henüz 18 yaşını bitirmemiş durumdadırlar. Biliyorsunuz, 18 - 20 yaş arasında bir genç ancak liseyi bitirebilir. Ben şahsan bunu da ciddi bir mahzur olarak telâkki ediyorum.

Tahsil çağında bulunan gençlere parti münakaşası yaptırmıyalım, seçmen yapmak suretiyle. Bu benim kanaatime göre, doğru bir hareket olmasa gerektir.

Bir de şunu arz edeceğim, arkadaşlar: Şimdi, 18 yaş esas olarak kabul edersek, orduya gidecek olan erler, politikaya girmiş olacaklar, oy kullanmış olacaklar, politika münakaşaları

yapacaklardır. Bu çok tehlikelidir. Askerlik çağı 20 ilâ 22 dir. 20 yaşında genç, askee gelir, 22 de terhis olur. Erler oy veremeyeceklerine göre, 22 yaş normaldir. Seçim Komisyonu erlerin oy vermelerini kabul etmiş bulunmaktadır.

Eğer 21 yaş kabul edilirse, mesele kendiliğinden halledilmiş olacaktır.

Çünkü bizde 20 yaşında, asker olacak, bir buçuk sene askerlik yapacak dönüšte seçmen yaşı yeterliğine sahibolmuş olacaktır. Buna mukabil liseyi bitiren ve üniversiteye devam eden gençler rey verebilecektir.

Sözlerime bir nokta ilâve ederek son vereceğim: Zannediyorum ki; kanaatim tam olmakla beraber, mukayeseli hukuk bakımından mesele ele alınrsa dünyanın hiçbir yerinde - yanılmıyorsam Suriye hariç - 18 yaş seçmen yeterliği yaşı olarak kabul etmiş başka memleket de yoktur. Bunu mukayeseli hukuk bakımından, daha derin tetkik yapım arkadaşlarım burada açıklarlarsa mesele daha iyi tavazzuh etmiş olur.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Mehmet Hazer. (Vakit geçti sesleri) Evet saat 18 oldu. Söz almış daha on arkadaşımız ve 9 tane de tahrir var. Bu itibarla yarın sabah saat 10 da toplanılmak üzere kapatıyorum.

Kapanma saati : 18,00

